

Luonnos

Jätelakiopas: yhdyskuntajätehuoltoa ohjaavat säännökset

Esipuhe

Jätelain tulkintaoppaan (JOPAS-opas) tarkoituksena on selventää jätelain yhdyskuntajätehuoltoa koskevia tulkintoja ja antaa suosituksia jätelain säännösten soveltamiseen. Esitetyt tulkinnat ja suositukset ovat luonteeltaan ohjeellisia, eikä niillä ole oikeudellista sitovuutta. Opas on tarkoitettu yhdyskuntajätehuollon parissa toimiville viranomaisille, kunnallisille jätelaitoksille, yrityksille ja muille asiantuntijoille.

JOPAS-opas julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 2015 (Ympäristöhallinnon ohjeita 5/2015). Jätelainsäädännössä tapahtuneiden yhdyskuntajätehuoltoa koskevien keskeisten ja merkittävien lainsäädännöllisten muutosten vuoksi oppaassa esitettyjen tulkintojen ja suositusten tarkastaminen tuli ajankohtaiseksi. Lisäksi lainsäädännössä tapahtuneet muutokset ovat nostaneet esiin myös uudenlaisia tarpeita muuttuneiden säännösten tulkintaan.

Opas on päivitetty ympäristöministeriössä virkatyönä. Päivitetyn oppaan valmistelussa on myös kuultu keskeisiä sidosryhmiä. Lisäksi opasluonnos on ollut lausuttavana lausuntopalvelu.fi –palvelussa xx-xx välisen ajan.

Sisältö

Esipuhe	1
1 Johdanto	6
2 Mitä on yhdyskuntajäte?	7
3 Vastuu yhdyskuntajätehuollon järjestämisestä	9
3.1 Vastuiden jakautuminen eri toimijoiden kesken	9
3.2. Kunnan perusvastuu	9
3.2.1. Asumisessa syntyvä jäte	10
3.2.2 Kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvä yhdyskuntajäte	11
3.2.3 Jätehuollon järjestämisvastuu hyvinvointialueen hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvästä jätteestä	11
3.2.4 Liikehuoneistossa syntyvä yhdyskuntajäte, joka kerätään kiinteistöllä yhdessä kunnan keräysvastuulle kuuluvan jätteen kanssa (mm. kivijalkayritykset)	13
3.2.5 Alueellisessa putkikeräyksessä tai muussa vastaavassa keräysjärjestelmässä kerättävät yhdyskuntajätteet	13
3.2.6 Kunnan velvollisuus järjestää muiden jätteiden jätehuolto	13
3.3 Kunnan toissijainen jätehuoltopalvelu	15
3.3.1 Kunnan toissijaisen jätehuoltopalvelun edellytykset	15
3.3.2 Menettely Materiaalitorissa	17
3.3.3 Poikkeukset Materiaalitori-menettelystä	19
3.3.4 Muita kunnan toissijaiseen jätehuoltovelvollisuuteen liittyviä kysymyksiä	20
3.4 Tuottajavastuun rooli yhdyskuntajätehuollossa	23
3.5 Kiinteistön haltijan tai muun jätteen haltijan vastuut	24
4 Viranomaiset ja kunnan jätelaitos	26
4.1 Kunnan tehtävät yleisesti	26
4.2 Kunnan jätehuoltoviranomaisen tehtävät	29
4.3 Kunnan jätelaitoksen rooli ja tehtävät	31
4.4 Kunnan tai kunnan jätelaitoksen kirjanpidon eriyttämisvaatimus	33
4.5 Valvontaviranomaisten tehtävät ja työnjako	34
5 Yhdyskuntajätteen erilliskeräys	37
5.1 Yhdyskuntajätteiden kierrätystavoitteet	37
5.2. Jätteiden erilliskeräys	37
5.2.1. Jätteiden erilliskeräys asuinkiinteistöillä	38
5.2.2 Jätteiden erilliskeräys muulla kuin asuinkiinteistöillä	41
5.2.3 Erilliskeräysvelvoitteista poikkeaminen	42
6 Kunnan vastuulle kuuluvan jätteen kuljetuksen järjestäminen	44
6.1 Kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen järjestäminen	44
6.2 Kunnan järjestämä jätteenkuljetus	45

6.3 Kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus	47
6.4 Kiinteistöittäistä jätteenkuljetusta koskeva kunnan päätöksenteko.....	49
6.5 Kuljetusjärjestelmän toimivuuden seuranta.....	49
6.6 Alueellisiin keräysjärjestelmiin liittyviä erityiskysymyksiä	50
6.7 Kuntien ja pakkausjätteiden tuottajayhteisön yhteistoiminta pakkausjätteen kiinteistöittäisessä erilliskeräyksessä	50
7 Poikkeukset velvollisuudesta liittyä kunnan järjestämään jätehuoltoon tai kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen	52
7.1 Poikkeus velvollisuudesta luovuttaa jäte kunnan järjestämään jätehuoltoon	52
7.2 Alueen rajaaminen kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen ulkopuolelle	53
7.3 Poikkeukset jätteen luovutusvelvollisuudesta kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen tai alueelliseen vastaanottopaikkaan	53
8 Jätehuoltopalvelujen laatuvaatimukset ja palvelujen hankinta	55
8.1 Jätehuoltopalvelun laatuvaatimukset	55
8.1.1 Kunnan jätehuoltopalvelu	55
8.1.2 Yksityisten jätteenkuljetusyriyten jätehuoltopalvelu	56
8.2 Kuntien jätehuoltopalveluita koskevien hankintojen pelisäännöt	56
9 Jätehuollon rekisterit ja kirjanpito jätteistä	57
9.1 Rekisteri jätteen kuljetuksista ja biojätteen käsittelystä kiinteistöllä	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
9.1.1 Vastuu rekisterin pitämisestä ja rekisteriin merkittävät tiedot	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
9.1.2 Jätteen kuljettajan raportointivelvollisuus kunnan jätehuoltoviranomaiselle	60
9.1.3 Kunnan jätehuoltoviranomaisen tiedonsaantioikeus.....	61
9.1.4 Jätteiden kuljetuksia ja biojätteen käsittelyä koskevan rekisterin rekisterinpito	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
9.2 Muut jätehuollon rekisterit ja kirjanpito jätteistä.....	62
10 Jättemaksut ja kuluttajansuoja	63
10.1 Kunnan jättemaksu.....	63
10.2 Kiinteistön haltijan järjestämästä jätteenkuljetuksesta perittävä maksu	67
10.3 Pakkausten tuottajien kunnille maksamat korvaukset pakkausjätteiden erilliskeräyksestä	67
10.4 Virhe, hinnanalennus ja vahinkojen korvaaminen	68
10.5 Kuluttajaviranomaisten toimivalta jätehuollon palveluissa.....	68
11 Kunnan jätehuoltomääräykset ja neuvonta	70
11.1 Kunnan jätehuoltomääräysten sisältö	70
11.2 Kunnan jätehuoltomääräysten valmistelu ja hyväksyminen	71
11.3 Jäteneuvonta	72

Oppaassa käytettyjä termejä

ELY-keskus	Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Hankintalaki	Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016)
Jäteasetus	Valtioneuvoston asetus jätteistä (978/2021)
Jätedirektiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/98/EY jätteistä ja tiettyjen direktiivien kumoamisesta, mukaan lukien Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2018/851 jätteistä annetun direktiivin 2008/98/EY muuttamisesta
Jäteluettelo	Jäteasetuksen 4 §:ssä tarkoitettu ja sen liitteessä 3 vahvistettu luettelo yleisimmistä jätteistä sekä vaarallisista jätteistä

Kiinteistöittäinen jätteenkuljetus

Kunnan tai kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus, jossa jätteet noudetaan kiinteistölle sijoitetusta keräyspisteestä tai kahden tai useamman kiinteistön yhteiskeräyspisteestä tai liete kiinteistökohtaisen jätevesijärjestelmän saostussäiliöstä tai umpisäiliöstä

Kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus

Kiinteistöittäinen jätteenkuljetus, jossa kiinteistön haltija vastaa sekalaisen yhdyskuntajätteen tai saostus- ja umpisäiliölietteen jätteenkuljetuksen hankkimisesta sopimalla asiasta yksityisen jätteenkuljetusyrityksen kanssa.

Kunnan järjestämä jätteenkuljetus

Kiinteistöittäinen jätteenkuljetus, jossa kunta vastaa jätteenkuljetuksen kilpailuttamisesta sekä tilaamisesta noutamaan jätteet kiinteistöiltä.

Kunnan jätelaitos

Yhteisnimitys kunnalliselle organisaatiolle (esim. osakeyhtiö, kunnan liikelaitos, kuntayhtymä), joka hoitaa jätelaisissa kunnan tehtäväksi säädettyjä jätehuollon palvelutehtäviä

Materiaalitori

Jätelain 143 a §:ssä tarkoitettu jätteiden ja sivuvirtojen tietoaalusta (www.materiaalitori.fi), jota käytetään kunnan toissijaisen jätehuoltopalvelun edellytyksenä olevan muun palveluntarjonnan puutteen toteamiseen

TSV-palvelu

Kunnan toissijainen jätehuoltopalvelu eli muu kuin kunnan jätehuollon ensisijaisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluva jätehuoltopalvelu, jota jätteen haltija on jätelain 33 §:n mukaisesti pyytänyt muun palveluntarjonnan puutteen vuoksi, ja jäte laadultaan ja

määrältään soveltuu kuljetettavaksi tai käsiteltäväksi kunnan jätehuoltojärjestelmässä.

YSL

Ympäristönsuojelulaki (527/2014)

1 Johdanto

Tämän oppaan tarkoitus on käsitellä keskeisimpiä jätelain (646/2011) yhdyskuntajätehuoltoon liittyviä jätelain säännöksiä ja selvittää yhdyskuntajätehuoltoon liittyviä tulkintakysymyksiä.

Jätelaki annettiin 17.6.2011 ja se tuli yleisesti voimaan 1.5.2012. Jätelain kokonaisuudistuksen tarkoituksena oli ajantasaistaa kansallinen lainsäädäntö vastaamaan muuttuneita jäte- ja ympäristöpolitiikan painotuksia sekä vuonna 2008 annetun EU:n jätedirektiivin (2008/98/EY) vaatimuksia. Jätelain tarkoituksena on edistää kiertotaloutta ja luonnonvarojen kestävästä käytöstä, vähentää jätteen määrää ja haitallisuutta, ehkäistä jätteistä ja jätehuollosta aiheutuvaa vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle, varmistaa toimiva jätehuolto sekä ehkäistä roskaantumista. Jätelakiin on tehty useita muutoksia kokonaisuudistuksen jälkeen, joten tässä Jätelakioppaassa (2015) käsitellyt keskeisiin säännöksiin liittyviä tulkintoja oli tarpeen päivittää.

Osana EU:n vuonna 2015 hyväksymää kiertotalouspakettia¹ EU:ssa hyväksyttiin vuonna 2018 ns. jättesäädöspaketti. Jättesäädöspaketin keskeisenä tarkoituksena on edistää siirtymää kohti kiertotaloutta mm. tehostamalla jätehierarkian (etusijajärjestyksen) noudattamista ja siten vähentää syntyvän jätteen määrää sekä lisätä kierrätystä. Lisäksi jättesäädöspaketilla vahvistettiin jäsenmaita oikeudellisesti sitovat kierrätystavoitteet. Jättesäädöspaketilla muutettiin neljää eri jätealan direktiiviä. Jättesäädöspaketin täytäntöönpano edellytti laajaa kansallista jätelainsäädännön uudistusta. Jätelain muutos (714/2021) tuli voimaan 19.7.2021. Lisäksi uudistettiin laajasti jätealan asetuksia. Jäteasetus (978/2021) ja muut jätelakia täydentävät asetukset tulivat voimaan 1.12.2021.² Jätelain ja jäteasetuksen keskeiset uudet säännökset ovat mm. jätteiden erilliskeräysvelvollisuutta koskevat säännökset, kunnan velvollisuus järjestää sen vastuulle kuuluvien bio- ja pakkausjätteiden kiinteistöittäinen kuljetus sekä kuntien ja tuottajien lakisääteinen yhteistoimintavelvoite asumisessa syntyvien pakkausjätteiden erilliskeräyksessä.

Muut jätelain kokonaisuudistuksen jälkeen tehdyt merkittävimmät lain muutokset tämän oppaan kannalta ovat mm. jätelakiin vuonna 2018 tehty muutos (445/2018), jonka myötä kunnan vastuu järjestää yhdyskuntajätehuolto rajattiin koskemaan vain asumisessa syntyvää sekä kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvää yhdyskuntajätettä. Toinen merkittävä jätelain muutos (438/2019) on kunnan toissijaista jätehuollon järjestämisvelvollisuutta koskevien menettelyiden selkeyttäminen ja velvollisuus käyttää jätteiden ja sivutuotteiden tietoaalustaa kunnan toissijaisen jätehuoltopalvelun saamiseksi ja palveluntarjonnan puutteen osoittamiseksi. Vuonna 2022 voimaan tuli jätelain muutos (494/2022) jätealan rekistereistä sekä niihin liittyvistä tietopalveluista.

¹ Kierto kuntoon - Kiertotaloutta koskeva EU:n toimintasuunnitelma. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. COM(2015) 614 final, Bryssel 2.12.2015. <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/FI/1-2015-614-FI-F1-1.PDF>

² Valtioneuvoston asetukset jätteistä (179/2012) sekä pakkauksista ja pakkausjätteistä (518/2014) kumottiin ja korvattiin uusilla asetuksilla (jäteasetus 978/2021 ja pakkausjäteasetus 1029/2021). Lisäksi valtioneuvoston asetuksia kaatopaikoista (331/2013), ympäristönsuojelusta (713/2014), PCB-laitteistojen käytön rajoittamisesta ja PCB-jätteen käsittelystä (958/2016), viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (347/2005), käytöstä poistettujen renkaiden erilliskeräyksestä ja hyödyntämisestä (527/2013), sähkö- ja elektroniikkalaiteromusta (519/214), paristoista ja akuista (520/2014) sekä romuajoneuvoista sekä vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta ajoneuvoissa (123/2015) muutettiin.

Jätelain säännöksiin sisältyy monia tulkintakysymyksiä, jotka ovat lain käytännön soveltamisessa aiheuttaneet epäselvyyksiä ja ristiriitoja eri toimijoiden välillä sekä johtaneet hallinto-oikeusprosesseihin. Lisäksi viime vuosina useaan otteeseen muutettu ja laajasti uudistettu jätelaki on nostanut esiin myös uudentyyppisiä tulkintakysymyksiä. Tämän päivitetyn oppaan tarkoituksena on selkeyttää jätelain tulkintaa ja antaa suosituksia jätelain soveltamiseen yhdyskuntajätehuoltoa koskevien säännösten osalta. Yhtenäisten tulkintojen toivotaan vähentävän alan ristiriitoja, parantavan yhteistyötä jätealalla sekä vähentävän ristiriitojen selvittämisestä viranomaisille, oikeuslaitoksille ja yrityksille aiheutuvaa hallinnollista kuormaa. Esitetyt tulkinnat ja suositukset ovat luonteeltaan ohjeellisia, eikä niillä ole oikeudellista sitovuutta.

2 Mitä on yhdyskuntajäte?

Jätelaissa **yhdyskuntajätteellä** tarkoitetaan *asumisessa syntyvää jätettä sekä laadultaan siihen rinnastettavaa hallinto-, palvelu- ja elinkeinotoiminnassa syntyvää jätettä* (jätelain 6.1.2 §). Jätteen määrittely yhdyskuntajätteeksi ei vaikuta jätehuollon vastuunjakoon julkisten ja yksityisten toimijoiden välillä.

Asumisessa syntyvää jätettä on kaikki vakinaisessa asunnossa, vapaa-ajan asunnossa, asuntolassa ja muussa asumisessa syntyvä jäte, mukaan lukien paperi-, kartonki-, lasi-, metalli-, muovi-, tekstiili- ja biojäte sekä käytöstä poistetut sähkö- ja elektroniikkalaitteet, paristot akut ja suurikokoiset esineet. Luettelo eri jätelajeista ei kuitenkaan ole tyhjentävä, vaan yhdyskuntajätteeksi määrittely tehdään olemassa olevaa käytäntöä vastaavasti laadullisin perustein. Asumisessa syntyvän jätteen käsitettä tarkastellaan tarkemmin luvussa 3.2.

Asumisessa syntyvää jätettä ovat lisäksi muun muassa asumisessa syntyvät vaaralliset jätteet sekä piha- ja puutarhatöissä syntyvä jäte. Sen sijaan yksityisten kotitalouksien omatoimisessa, pienimuotoisessa rakennus- ja purkutoiminnassa syntyvä jäte ei ole yhdyskuntajätettä, vaikka nämä jätteet kuuluvat kunnan jätehuollon järjestämismääräyksiin (JL 32 § 1 mom.). Myöskään saostus- ja umpisäiliöliete ei ole yhdyskuntajätettä, vaikka sen jätehuollon järjestämismääräyksiin kuuluu osin suurelta osin kunnalle (kts luku 3.2.6).³

Asumisessa syntyvään jätteeseen laadultaan rinnastettavaa jätettä on muussa toiminnassa kuin asumisessa syntyvä jäte, joka ominaisuuksiensa ja koostumuksensa puolesta soveltuu kerättäväksi ja käsiteltäväksi samassa jätehuoltojärjestelmässä asumisessa syntyvän jätteen kanssa. Asumisessa syntyvään jätteeseen laadultaan rinnastettavia hallinto-, palvelu- ja elinkeinotoimintojen jätteitä syntyy muun muassa vähittäismyynnissä, koulutuksessa sekä majoi- tus- ja ruokapalveluissa sekä muissa vastaavissa palveluissa ja toiminnoissa.⁴ Arvioitaessa tällaisen jätteen ominaisuuksia ja koostumusta on usein hyödyllistä tarkastella jätettä tuottavan toiminnan rinnasteisuutta asumiseen.

³ Saostus- ja umpisäiliölieteellä tarkoitetaan talousjätevedestä saostussäiliössä, umpisäiliössä, pienpuhdistamossa tai muussa vastaavassa käsittelyjärjestelmässä muodostuvaa lietettä (jätelain 6.1.3 §).

⁴ Yhdyskuntajätteen määrittely on yhdenmukainen jätedirektiivin kanssa. Jätedirektiivissä on erikseen määritetty, että yhdyskuntajäte ei kata tuotantoteollisuudesta, maataloudesta, metsätaloudesta, kalastuksesta, rakentamisesta ja purkamisesta, sekä viemäriverkosta ja viemärivereden käsittelystä peräisin olevaa jätettä eikä romuajoneuvoja, mutta vastaavaa täsmennystä ei ole sisällytetty jätelakiin. Näissä toiminnoissa syntyvää jätettä ei voida pitää laadultaan asumisessa syntyneeseen jätteeseen rinnastettavana jätteenä ja ne rajautuvat siten yhdyskuntajätteen määrittelymääräyksen ulkopuolelle. Kuitenkin edellä mainittujen toimintojen yhteydessä olevien ruokaloiden ja toimistojen jätteet ovat kuitenkin yhdyskuntajätettä.

Yhdyskuntajätelajit sisältyvät Euroopan unionin jäteluetteloon⁵ perustuvaan luetteloon, josta säädetään jäteasetuksen liitteessä 3. Jätedirektiivin mukaisesti yhdyskuntajätettä ovat jäteluettelon nimikeryhmään 15 01 (pakkausjätteet) kuuluvat jätteet siltä osin, kuin ne ovat asumisessa syntyvään pakkausjätteeseen rinnastettavaa jätettä ja syntyvät asumiseen rinnastettavassa toiminnassa. Lisäksi yhdyskuntajätettä ovat jäteluettelon pääluokkaan 20 (yhdyskuntajätteet) kuuluvat jätteet. Näitä ovat asumisessa syntyvät jätteet ja niihin rinnastettavat kaupan, teollisuuden ja muiden laitosten jätteet, lukuun ottamatta jätenimikkeisiin 20 02 02 (maa- ja kiviainekset), 20 03 04 (sakokaivolietteet) ja 20 03 06 (viemäreiden puhdistuksessa syntyvät jätteet) kuuluvia jätelajeja. Saostus- ja umpisäiliölietteet kirjataan kuitenkin yhdyskuntajätetilastoinnissa paremman luokituksen puutteessa toistaiseksi luokan 20 nimikkeisiin siitä huolimatta, että saostus- ja umpisäiliöliete ei ole yhdyskuntajätettä. Yhdyskuntajäte kattaa myös nimikeryhmään 19 kuuluvat käsitellyt yhdyskuntajätteet.

Yhdyskuntajätettä ovat (edellä esitetyin rajauksin):

- jätteen syntypaikalla erilliskerättävät jätelajit, jotka kerätään erillään muusta jätteestä kiinteistöllä, kiinteistöjen yhteiskeräyspaikassa tai alueellisessa vastaanotopaikassa olevaan jäteastiaan. Tyypillisiä tällaisia erilliskerättäviä jätelajeja ovat mm. biojäte, pienmetallijäte, keräyspaperi, tietyt pakkausjätteet (lasi-, muovi- ja metalli- sekä paperi- ja kartonkipakkausjäte), käytetyt paristot ja akut, sähkö- ja elektroniikkalaiteromu sekä vaaralliset jätteet, kuten lääkkeet ja erilaiset kemikaalijätteet. Myös kiinteistöllä kompostoitava biojäte on yhdyskuntajätettä.
- sekalainen yhdyskuntajäte, jolla jätelain mukaan tarkoitetaan yhdyskuntajätettä, joka jää jäljelle, kun jätteestä on syntypaikalla kerätty erilleen jätelajeittain yksilöidyt jakeet. Sekalaisen yhdyskuntajätteen sisältämiä eri jätelajeja ei ole mahdollista yksiselitteisesti yksilöidä. Esimerkiksi energiana hyödyntämistä varten erilliskerätty niin sanottu energijäte on määritelmän mukaan sekalaista yhdyskuntajätettä.
- suurikokoiset esineet (esim. ns. valkoromu, kuten jääkaapit, liedet, pesukoneet ym.; huonekalut, patjat).
- puisto- ja puutarhajäte, kuten lehdet, nurmikonleikkuujäte ja puiden leikkuujäte sekä torialueiden jäte ja katujen puhdistuspalveluista syntyvä jäte, kuten roskasäiliöiden sisältö ja kadunlakaisujäte (pl. hiekka, kivet, muta, pöly ja muu vastaava materiaali).

Yhdyskuntajätettä eivät ole:

- jätevesien viemäröinnissä ja puhdistuksessa syntyvät jätteet (ml. puhdistamoliete)
- asumisessa syntyvä ja siihen laadultaan rinnastettava muussa toiminnassa syntyvä saostus- ja umpisäiliöliete ja kuivakäymälöiden jäte
- rakennus- ja purkujätteet, ml. yksityisten kotitalouksien omatoimisessa ja pienimuotoisessa rakennus- ja purkutoiminnassa syntyvä jäte
- esimerkiksi teollisessa tuotantoprosessissa syntyvä paperi- ja kartonkipakkausjäte.

⁵ Komission päätös, tehty 3 päivänä toukokuuta 2000, jätteistä annetun neuvoston direktiivin 75/442/EY 1 artiklan a alakohdan mukaisen jäteluettelon laatimisesta tehdyn komission päätöksen 94/3/EY ja vaarallisista jätteistä annetun neuvoston direktiivin 91/689/EY 1 artiklan 4 kohdan mukaisen vaarallisten jätteiden luettelon laatimisesta tehdyn neuvoston päätöksen 94/904/EY korvaamisesta.

3 Vastuu yhdyskuntajätehuollon järjestämisestä

3.1 Vastuiden jakautuminen eri toimijoiden kesken

Vastuu yhdyskuntajätehuollon järjestämisestä jakautuu pääpiirteissään eri toimijoiden välillä seuraavasti:

Kunta vastaa

- asumisessa sekä kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuollon järjestämisestä, mukaan lukien saostus- ja umpisäiliöliete, sekä asumisessa syntyvät vaaralliset jätteet (jätelain 32 § 1 mom. 1 ja 2 kohta sekä 2 mom. 2 kohta).
- tietyin edellytyksin ns. kivijalkayritysten ja putkikeräysjärjestelmien yhdyskuntajätteen jätehuollosta (jätelain 32 § 1 mom. 3 ja 4 kohta).
- muun kuin edellä mainitun yhdyskuntajätteen jätehuollon järjestämisestä kunnan toissijaisen velvollisuuden nojalla (jätelain 33 §, luku 3.3).
- hyvinvointialueen ja hyvinvointiyhtymän hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuollon järjestämisestä siihen asti, kunnes hyvinvointialue tai –yhtymä ottaa kyseisen jätteen jätehuollon järjestettäväkseen, kuitenkin enintään vuoden 2025 loppuun saakka (jätelain 32 a §, luku 3.2.3).

Tuottajavastuusääntelyn piiriin kuuluvan tuotteen tuottaja (yleensä tuotteen valmistaja tai maahantuoja, joka saattaa tuotteen Suomen markkinoille) vastaa käytöstä poistettujen tuotteiden jätehuollon järjestämisestä. Tuottajavastuun piiriin kuuluvia tuotteita ovat paperituotteet, pakkaukset, sähkö- ja elektroniikkalaitteet, paristot ja akut, ajoneuvon renkaat ja ajoneuvot sekä v. 2025 alkaen kalastusvälineet⁶ (jätelain 46 ja 48 §).

Kiinteistön haltija tai muu jätteen haltija vastaa yhdyskuntajätteen jätehuollon järjestämisestä muun kuin kunnan tai tuottajan vastuulle kuuluvan jätteen osalta (jätelain 28 §). Käytännössä tällöin vastuussa jätehuollon järjestämisestä on yhdyskuntajätettä tuottava elinkeinonharjoittaja tai muu julkisyhteisö kuin kunta, joka tilaa palvelut yksityiseltä jätehuoltoyritykseltä.

Seuraavissa luvuissa käsitellään tarkemmin edellä kuvatun vastuunjaon rajauksia eri toimijoiden välillä.

3.2. Kunnan perusvastuu

Jätelain 32 §:ssä määritellään jätteet, joiden jätehuollon kunta on velvollinen järjestämään.⁷ Kunnan vastuulle kuuluvat asumisessa sekä kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvät

⁶ Jätelain muutos 1096/2022.

⁷ Jätelain 32 §:ssä säädetty kunnan jätehuollon järjestämisvelvollisuus ei kuitenkaan koske näissä toiminnoissa syntyvien tuottajavastuun piiriin kuuluvia käytöstä poistettuja tuotteita (paperi, renkaat, pakkaukset, sähkö- ja elektroniikkalaitteet, paristot ja akut), vaan näiden jätehuollon järjestäminen kuuluu lähtökohtaisesti tuotteiden tuottajan tai jakelijan vastuulle jätelain 6 luvun mukaisesti (luku 3.4). Poikkeuksena tästä kunnan tulee kuitenkin järjestää asumisessa syntyvien pakkausjätteiden erilliskeräys yhteistoiminnassa pakkausjätteiden tuottajayhteisön kanssa (luku 3.4 ja 6.8). Myös ajoneuvot kuuluvat tuottajavastuun piiriin, mutta niitä ei lueta yhdyskuntajätteeksi. Pantillisten juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjä on vastaavasti velvollinen huolehtimaan järjestelmään palautettujen pakkausten jätehuollon järjestämisestä jätelain 7 luvun mukaisesti.

yhdyskuntajätteet ja tietyin edellytyksin kivijalkayrityksien ja putkikeräysjärjestelmässä kerätävät yhdyskuntajätteet.⁸ Vastuu määräytyy kiinteistössä harjoitettavan toiminnan ja siinä syntyvän jätteen laadun ja ominaisuuksien perusteella. Pääsääntöisesti merkitystä ei ole sillä, mikä taho kiinteistön omistaa tai kenen hallinnassa kiinteistö on.

Kunnan vastuu sen järjestämismääräyksen piirissä olevista jätteistä alkaa siitä hetkestä, kun jätteet toimitetaan kiinteistöllä tai alueellisessa vastaanottoaikassa sijaitsevaan jäteastiaan riippumatta siitä, kuljetetaanko jäte kunnan vai kiinteistön haltijan järjestämässä kuljetuksessa.

Seuraavissa alaluvuissa käsitellään tarkemmin kunnan vastuulle kuuluvia yhdyskuntajätteitä.

3.2.1. Asumisessa syntyvä jäte

Jätelain 32 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan kunnan on järjestettävä vakinaisessa asunnossa, vapaa-ajan asunnossa, asuntolassa ja muussa asumisessa syntyvän jätteen jätehuolto.

Asumista ei ole erikseen määritelty jätelaissa. Asumisessa syntyvää jätettä on kaikki vakinaisessa asunnossa, vapaa-ajan asunnossa, asuntolassa ja muussa asumisessa syntyvä jäte sen laajasta, laadusta ja määrästä riippumatta.⁹

Vuonna 2022 annetussa kunnallisen jätemaksun suorittamisvelvollisuutta koskeneessa hallinto-oikeuden päätöksen¹⁰ perusteluissa todetaan, että ”jätelaissa ei ole tarkemmin määritelty, mitä asumisella laissa tarkoitetaan, mutta kyse on vakiintuneesta termistä, joka saa sisältönsä yhden tai useamman yksityisen henkilön tosiasiallisesta toiminnasta.” Päätöksessä hallinto-oikeus on katsonut, että palvelutalossa omissa asunnoissaan vuokralla asuvien henkilöiden kohdalla on kyse heidän vakinaisista tai tilapäisistä asunnoistaan eikä heidän asumisestaan syntyvää jätettä voida pitää yhtiön sosiaali- ja terveyspalvelutoiminnasta syntyvänä jätteenä sillä perusteella, että asukkaille tarjotaan asumisen lisäksi myös muita palveluja. Päätöksen mukaan siltä osin, kun jätettä syntyy yhtiön harjoittamasta muusta toiminnasta muualla kuin asukkaille vuokratuissa asunnoissa, kyse ei ole asumisessa syntyvistä jätteistä.

Hallinto-oikeuden käsiteltävänä olleeseen asiaan sisältyi alun perin myös kysymys tehostetun palveluasumisen huoneistojen velvollisuudesta suorittaa jätemaksuja, mutta tältä osin valituksenalaisen päätöksen tekijä oli päätöksen antamisen jälkeen hyvittänyt voimassa olevan jätetaksan vastaisesti perityt jätemaksut tehostetun palveluasumisen huoneistojen osalta. Näin ollen hallinto-oikeuden päätöksessä ei otettu kantaa tehostetun palveluasumisen huoneistojen jätemaksuvelvollisuuteen.

Jäteasetuksen 5 §:n mukaan vapaa-ajan asunnossa syntyvää jätettä on pääasiassa omaan käyttöön tarkoitetuissa kesämökeissä, vuokrattavissa lomamökeissä ja -osakkeissa ja muissa vastaavissa vapaa-ajan asuinrakennuksissa syntyvä jäte. Tällaisena jätteenä ei kuitenkaan pidetä hotellinomaisia palveluja tarjoavassa lomakylässä syntyvää jätettä.

⁸ Yhdyskuntajätehuollon vastuunjako on muutettu 2000-luvulla useasti. Edellinen suurempi yhdyskuntajätehuollon vastuunjako koskeva muutos tehtiin lailla jätelain muuttamisesta (445/2018), jolloin aiemmin kunnan järjestämismääräyksen piiriin kuulunut yksityisissä sosiaali- ja terveyspalveluissa ja koulutus-toiminnassa syntyvä yhdyskuntajäte sekä julkisessa hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvä muu yhdyskuntajäte siirrettiin kyseisellä jätelain muutoksella kunnan vastuulta pois. Kunnan jätehuollon järjestämismääräyseen vaikuttavat myös muut uudistukset, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnot sekä pelastustoimi siirtyivät kunnilta hyvinvointialueiden järjestettäväksi (kts. luku 3.2.3).

⁹ Hallituksen esitys Eduskunnalle jätelaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 199/2010 vp s. 83

¹⁰ Vaasan hallinto-oikeus, 22.2.2022, 168/2022, diaarinro 20348/2020 (päätös lainvoimainen). Päätöksessä oli kyse jätemaksun määräämisestä asumispalveluita tuottavalle yhtiölle.

Lomakylän määrittelyssä voidaan käyttää apuna Tilastokeskuksen toimialaluokitusta, jonka mukaan lomakylät ovat "majoitusliikkeitä, joissa vieraat pääasiassa majoitetaan usean lomamökin tai loma-asunnon muodostamissa yksiköissä, joissa usein on tarjolla myös muita palveluja, kuten ruokailu-, pyykinpesu- ja virkistyspalveluja sekä informaatiopalveluja; lomamökkejä alueella on oltava vähintään kymmenen kappaletta tai niissä on oltava vähintään 40 vuodepaikkaa" (toimialaluokituksen kohta 55209). Lomakylän määrittelyssä keskeisiä kriteereitä ovat siten mökkien tai vuodepaikkojen määrän ohella se, että tarjolla on muita majoitusliiketoimintaan viittaavia palveluita. Muiden palveluiden tulisi kytkeytyä tiiviisti lomakylän toimintaan niin, että ne sijaitsevat kiinteänä osana lomakylää tai palvelevat pääasiallisesti lomailijoita. Lomakylällä ei näin ollen tarkoiteta esimerkiksi pelkkää vapaa-ajan asuntojen lyhytaikaista vuokraamista tai maatilamatkailuun liittyvää majoitusta.¹¹

Kunnan järjestämisvastuulle kuuluvat myös asumisessa syntyvät vaaralliset jätteet sekä saostus- ja umpisäiliölietteet (luku 3.2.6).

3.2.2 Kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvä yhdyskuntajäte

Asumisessa syntyvän jätteen lisäksi kunnan velvollisuutena on järjestää kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuolto.

Kunnan hallinto- ja palvelutoiminnalla tarkoitetaan soveltuvin osin, mitä kuntalain (410/2015) 6 §:n 2 momentissa säädetään kunnan toiminnasta. Kunnan hallinto- ja palvelutoimintaa voi harjoittaa

- kunta tai kuntakonserniin kuuluva toimija, kuten kunnan omistama osakeyhtiö
- kunta yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa, kuten kuntayhtymä tai yhteinen toimielin
- kuntien yhdessä omistama yhteisö, jossa kunta käyttää yhdessä muiden kuntien kanssa määräysvaltaa.

Kunnan hallinto- ja palvelutoimintaa ovat esimerkiksi kunnan harjoittama koulutus ja varhaiskasvatus, hallinto-, tie-, katu- ja puistoalueiden huolto sekä virkistys-, kulttuuri- ja urheilutoiminta. Lisäksi kunnan velvollisuutena on järjestää myös sellaisen yhdyskuntajätteen jätehuolto, joka kerätään kiinteistöltä yhdessä kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän jätteen kanssa. Kunnan hallinto- ja palvelutoiminnasta ei olisi kyse, mikäli kunnalta tilat vuokrannut elinkeinotoimintaa harjoittava yritys järjestää itse oman jätehuoltonsa.

Kunta voi myös järjestää sidosyksikköhankintana kunnan omien yksiköiden toiminnassa syntyvien muiden jätteiden kuin yhdyskuntajätteiden (esim. kunnan koulutoimessa syntyvien muiden kuin yhdyskuntajätteiden tai kunnan rakennustoiminnassa syntyvien pilaantuneiden maainesjätteiden) jätehuoltopalvelut, mikäli se on julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016, jäljempänä hankintalaki) sidosyksikkösäännösten mukaan mahdollista.

3.2.3 Jätehuollon järjestämisvastuu hyvinvointialueen hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvästä jätteestä

¹¹ Ympäristöministeriön muistio 12.11.2021 (Jäteasetuksen perustelumuuisto) s. 14

Sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskeva uudistus (sote-uudistus) tuli voimaan 1.1.2023.¹² Sote-uudistuksen myötä hyvinvointialueet huolehtivat vuodesta 2023 lähtien sosiaali- ja terveystalveluiden sekä pelastustoimen järjestämisestä, jotka aiemmin kuuluivat kunnalle, poikkeuksena kuitenkin Helsingin kaupunki.¹³ Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluissa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuollon järjestämisvelvollisuus siirtyy kunnilta hyvinvointialueille, joiden tulee jätteen haltijana järjestää mainittujen jätteen jätehuolto jätelain 28 §:n mukaisesti jätelain 32 a §:ssä säädetyn siirtymäajan jälkeen viimeistään vuoden 2026 alusta lukien. Kun kunta vuokraa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen käytössä olevat toimitilat hyvinvointialueelle voimaantulon 22 §:n mukaisesti, vuokra määräytyy siirtymäkauden ajan ns. vuokra-asetuksessa¹⁴ säädetyllä tavalla. Vuokra-asetuksen mukaisesti ylläpitovuokraan kuuluvat myös jätehuoltokulut. Ylläpitovuokraan sisällytettävistä palveluista sekä ylläpitokustannusten määräytymisestä voidaan kuitenkin sopia osapuolten kesken toisin asetuksessa tarkemmin säädettyissä tilanteissa.

Jätelain 32 a §:ssä säädetään siirtymäajasta, jonka mukaan hyvinvointialueiden hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuolto kuuluu kunnan jätehuollon järjestämisvastuulle vuoden 2025 loppuun saakka. Hyvinvointialue voi jätteen haltijana ottaa jätehuollon järjestämisvastuulle jo ennen siirtymäajan umpeutumista ilmoittamalla siitä kirjallisesti kunnalle vähintään kuusi kuukautta ennen jätehuollon järjestämisen aloittamista. Ilmoitus voi koskea hyvinvointialueen kiinteistön kaikkea yhdyskuntajätettä tai yhdyskuntajätteen tiettyä erilliskerättävää jätelajia (esim. bio- tai pakkausjäte). Jätelain 32 a § koskee vain hyvinvointialueen hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvää, jätelain 6 §:ssä tarkoitettua yhdyskuntajätettä, eli jätettä joka on laadultaan asumisessa syntyvään jätteeseen rinnastettavaa jätettä.¹⁵ Esimerkiksi terveydenhuollon jätteistä kunnan järjestämisvastuun piiriin kuuluvat siirtymäkauden ajan tavanomaisissa potilashuoneissa, toimistoissa ja ruokaloissa syntyvä biojäte ja muut erilliskerättävät jätelajit sekä tavanomaisten potilashuoneiden sekalainen yhdyskuntajäte. Terveydenhuoltotoiminnalle erityiset jätteet, kuten viiltävät ja pistävät esineet, kudospölyt, lääke- ja kemikaalijätteet ja tartuntavaaralliset jätteet eivät sen sijaan kuulu kunnan järjestämisvastuun piiriin.

Sosiaali- ja terveydenhuollon jätehuollon järjestämisvastuun muutoksella ei muuteta kunnan jätehuollon järjestämisvastuun soveltamisalaa siltä osin, kun kysymys on jätelain 32 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua asumisessa syntyvästä jätteestä.

Vuonna 2023 julkaistun terveydenhuollon jätehuolto-oppaan ([Terveydenhuollon jäteopas - Valto \(valtioneuvosto.fi\)](#)) mukaan terveydenhuollon laitoksissa syntyvä potilaiden hoidon sekalainen jäte (mm. sidetarpeet, kipsisiteet, liinavaatteet, kertakäyttövaatteet, vaipat) luokitellaan terveydenhoidossa syntyväksi jätteeksi (jäteluettelon nimike 18 01 04) ja kuuluu siten jätteen haltijan järjestämisvastuulle. Aiempien ohjeistusten mukaisesti tämä jäte on monin paikoin luokiteltu sekalaiseksi yhdyskuntajätteeksi. Luokittelusta yhdyskuntajätteeksi tulisi luopua, jotta luokittelukäytäntö saadaan yhdenmukaistettua ja vastaamaan voimassa olevaa

¹² Laki sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulon (616/2021, ns. voimaantulolaki).

¹³ Uudellamaalla sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisvastuu poikkeaa muuta maata koskevasta ratkaisusta siten, että Helsingin kaupungille jää voimaantulon 3 §:n mukaan palveluiden järjestämisvastuu. Uudellamaalla sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä vastaa neljä hyvinvointialuetta sekä lisäksi tiettyjen terveydenhuollon palveluiden osalta HUS-yhtymä. Tässä oppaassa hyvinvointialueella tarkoitetaan myös HUS-yhtymää.

¹⁴ Valtioneuvoston asetus kunnan ja hyvinvointialueen välisen siirtymäkauden vuokrasopimuksen vuokran määräytymisestä vuosina 2023–2026, 272/2022.

¹⁵ Ennen sote-uudistuksen voimaantuloa kunnan hallinto- ja palvelutoimintaan kuuluivat myös kunnan sosiaali- ja terveystalveluissa syntyvät yhdyskuntajätteet. Jätelain 32 a §:ssä säädettyä siirtymäajalla vastuu hyvinvointialueen vastaavissa toiminnoissa syntyvistä yhdyskuntajätteistä säilyy kunnalla.

lainsäädäntöä. Luokittelun muutoksen jälkeen kunnan terveydensuojeluyksikössä syntyvä kyseinen jäte ei ole enää kunnan järjestämistä kuuluva yhdyskuntajätettä, vaan sen jätehuoltovastuu kuuluu jätteen haltijalle. Jätelain 32 a §:n mukaan hyvinvointialueen hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuoltovastuu siirtyy kunnalta hyvinvointialueille viimeistään vuoden 2025 loppuun mennessä. Hyvinvointialueilla luokitusmuutos ja siitä johtuva jätehuoltokäytäntöjen muutos tulisi tehdä viimeistään siinä vaiheessa, kun yhdyskuntajätteen jätehuoltovastuu siirtyy jätelain mukaisesti. Näin voidaan välttää tarve muuttaa jätehuoltokäytäntöjä useita kertoja lyhyen ajan sisällä.

3.2.4 Liikehuoneistossa syntyvä yhdyskuntajäte, joka kerätään kiinteistöllä yhdessä kunnan keräysvastuulle kuuluvan jätteen kanssa (mm. kivijalkayritykset)

Asuinkiinteistöissä sekä sellaisissa kunnan hallinto- ja palvelutoiminnan kiinteistöissä, joiden yhteydessä on lisäksi yhdyskuntajätettä tuottavia liikehuoneistoja, kiinteistön haltija ja samalla kiinteistöllä toimiva elinkeinonharjoittaja voivat sopia, että liikehuoneistossa syntyvä yhdyskuntajäte kerätään yhdessä kunnan järjestämistä kuuluvan jätteen, kuten asuinkiinteistön jätteen kanssa. Yhdessä kerääminen tarkoittaa käytännössä, että liikehuoneiston jäte kerätään yhteisissä jäteasioissa asuinkiinteistön jätteiden kanssa. Tällöin kiinteistön jäteastian kerätty jäte on kokonaisuudessaan kunnan jätehuollon järjestämistä kuuluva jätettä. Tavallisimmin on kysymys kiinteistöistä, joiden liikehuoneistossa (esim. kivijalkayrityksissä) syntyvä jätemäärä on verrattain vähäinen kiinteistössä syntyvään yhdyskuntajätteen kokonaismäärään nähden. Jätteen haltija voi kuitenkin järjestää liikehuoneistoissa syntyvän jätteen jätehuollon erillään kiinteistön muusta jätehuollosta, jos tällaisesta järjestelystä sovi- taan kiinteistön haltijan kanssa. Yritystä ei voida velvoittaa liittymään kunnan järjestämään jätehuoltoon, jos kiinteistön haltija ja yritys ovat sopineet erikseen toteutettavista jätehuoltojärjestelystä.

Jäteasetuksessa säädetään erilliskeräysvelvoitteista, joihin sovelletaan erilaisia siirtymäai- koja riippuen siitä, onko kyseessä asuinkiinteistö, kunnan hallinto- ja palvelutoiminnan kiin- teistö vai elinkeinotoiminnan kiinteistö. Erilliskeräysvelvoitteita koskevia erityiskysymyksiä kä- sitellään tarkemmin luvussa 5.2.2.

3.2.5 Alueellisessa putkikeräyksessä tai muussa vastaavassa keräysjärjestelmässä kerät- tävät yhdyskuntajätteet

Jätteiden keräys voidaan järjestää alueellisessa putkikeräysjärjestelmässä tai muussa vas- taavassa keräysjärjestelmässä (kts. myös luku 6.6). Putkikeräysjärjestelmän toimivuuden ja kustannustehokkuuden kannalta on olennaista, että kaikkien alueella sijaitsevien kiinteistöjen voidaan edellyttää liittyvän järjestelmän käyttäjiksi esimerkiksi tontinvuokra- tai maankäyttö- sopimuksen ehdoin riippumatta siitä, onko kysymyksessä asumisessa, julkisessa toimin- nassa vai elinkeinotoiminnassa syntyvä jäte. Jätelain mukaan putkikeräysjärjestelmissä ke- rätyn jätteen jätehuollon järjestäminen kuuluu kokonaisuudessaan kunnan vastuulle siinä ta- pauksessa, että järjestelmässä kerätään kunnan vastuulle kuuluvien jätteiden ohella myös muuta yhdyskuntajätettä. Kunta on velvollinen järjestämään jätehuollon siinäkin tapauk- ssa, että alueen putkikeräysjärjestelmän käytännön toteuttajana ja ylläpitäjänä on kunnan sijasta erillinen huoltoyhtiö. Sen sijaan esimerkiksi kauppakeskuskiinteistöihin rakennetuissa jätteen putkikeräysjärjestelmissä kerätyt elinkeinotoiminnan yhdyskuntajätteet eivät kuulu kunnan järjestämistä vastuun piiriin. Jos näihin järjestelmiin kerätään myös keskuksen yhtey- dessä sijaitsevien asuntojen jätettä, kunnan ei tarvitse järjestää asuntojen jätehuoltoa.

3.2.6 Kunnan velvollisuus järjestää muiden jätteiden jätehuolto

Saostus- ja umpisäiliölietteet

Kunnan velvollisuutena on järjestää asumisessa, kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa sekä ns. kivijalkayrityksissä syntyvän saostus- ja umpisäiliölietteen jätehuolto, vaikka lietettä ei jätelain muutoksen (714/2021) voimaantulon jälkeen ole enää luokiteltu yhdyskuntajätteeksi. Järjestämismääräyksensä perusteella kunta on velvollinen järjestämään lietteen jätehuollon vastuulleen kuuluvien kiinteistöjen osalta. Kunta voi jätelain 37 §:ssä säädettyjen edellytysten täytyessä päättää, että saostus- ja umpisäiliölietteen kiinteistöittäinen kuljetus järjestetään kunnassa tai sen osassa siten, että kiinteistön haltija sopii siitä jätteen kuljettajan kanssa eli kiinteistön haltijan järjestämänä jätteenkuljetuksena (luku 6.3). Kunnan velvollisuutena on järjestää lietteiden jätehuolto myös niissä liikehuoneistoissa, joissa liete kerätään yhdessä muun kunnan järjestämismääräyksen mukaisesti kuuluvan lietteen kanssa.

Jätteen haltija voi myös itse käsitellä saostus- ja umpisäiliölietteen kiinteistöllään tai luovuttaa sen käsiteltäväksi naapurikiinteistöllä tai muulla lähellä sijaitsevalla kiinteistöllä edellyttäen, että käsittely on pienimuotoista ja käsittely on sallittu kunnan jätehuolto- tai ympäristönsuojelumääräyksissä (jätelain 41 a §). Käsitteilyyn sovellettavista tarkemmista vaatimuksista säädetään jäteasetuksen 12 §:ssä. Saostus- ja umpisäiliölietteen käytöstä maanviljelyssä säädetään lannoitelaisissa (711/2022) ja sen nojalla annetuissa säännöksissä.

Kotitalouden pienimuotoisessa itse tehtävässä rakennus- ja purkutoiminnassa syntyvä jäte

Rakennus- ja purkujätteestä kunnan jätehuollon järjestämismääräyksen piiriin kuuluvat vain kotitalouksien omatoimisessa suhteellisen pienimuotoisessa remontoinnissa ja rakentamisessa syntyvät jätteet, jotka soveltuvat kuljetettaviksi kiinteistöittäisessä jätteenkuljetuksessa tai joiden kuljetuksesta kunnan osoittamaan vastaanottoaikaan kiinteistön haltija omatoimisesti huolehtii (jätelain 32 § 1 mom. 1 kohta). Näitä jätteitä ei luokitella yhdyskuntajätteeksi, vaan rakennus- ja purkujätteeksi (jätelain 6.1.5 §).

Kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen soveltumattomat jätteet

Kunnan on järjestettävä alueellisia vastaanottoaikoja sellaisille asumisessa syntyville, käytöstä poistetuille isokokoisille jätteille (huonekalut, patjat yms.), joita ei voida kerätä kiinteistöittäisessä keräyksessä (kts. myös luku 5.2). Jätteen haltija voi järjestää jätteen kuljetuksen itse, jos se ei esimerkiksi poikkeuksellisen suuren kokonsa vuoksi sovellu kuljetettavaksi tavanomaisessa kiinteistöittäisessä jätteenkuljetuksessa edellyttäen, että menettely on hyväksytty kunnan jätehuoltomääräyksissä eikä se aiheuta haittaa ympäristölle tai terveydelle (jätelain 41.3 §, luku 7.3). Kyse on kunnan vastuulle kuuluvasta jätteestä, kun asiakas tuo jätteen itse kunnan järjestämään alueelliseen vastaanottoaikaan tai kunta on järjestänyt jätelain 41.3 §:n mukaisesti kiinteistöittäisen kuljetuksen kyseisille jätteille.

Kunnan velvoite järjestää alueellisia vastaanottoaikoja jätteille ei koske sellaisia käytettyjä tuotteita, jotka ovat sellaisenaan käytettävissä uudelleen samaan tarkoitukseen kuin mihin se on alun perin suunniteltu. Tällöin on kysymyksessä tuotteiden uudelleenkäyttö eikä käytetty tuote muutu luovutuksen yhteydessä jätteeksi.

Jos kiinteistön haltija tilaa yritykseltä koko asunnon tyhjennyksen (esim. kuolinpesät), yrittäjälle siirtyy omistusoikeus ja vastuu sekä esineistä että jätteestä. Tällaisissa tilanteissa osa tavaroista on sellaisenaan uudelleen käyttöön soveltuvaa ja osa jätettä, mutta harkinta tavaran jäteluonteesta jää kyseiselle yrittäjälle osana tämän liiketoimintaa. Tällöin myös jätehuoltovastuu siirtyy asunnon tyhjennyksestä vastaavalle yritykselle.

Kiinteistön haltijan tilatessa yksityiseltä yritykseltä kiinteistölleen esimerkiksi jäte- tai talkoola-voja muulle kuin kiinteistöittäiseen kuljetukseen soveltuvalla jätteellä (esim. rakennusjäte tai puutarhajäte), siirtyy jätteen omistusoikeus ja jätehuollon järjestämismääräyksen mukaisesti toimittaneelle yritykselle.

Vaarallinen jäte

Kunnan on järjestettävä asumisessa syntyvän vaarallisen jätteen vastaanotto ja käsittely jätteen määrästä ja laadusta riippumatta. Osa vaarallisista jätteistä on tuottajavastuun alaisia, jolloin tuottajan velvollisuutena on järjestää näiden jätteiden jätehuolto (esim. sähkö- ja elektroniikkaromu, paristot ja akut). Useissa tapauksissa kunnat ja tuottajat ovat tehneet sopimuksen siitä, että kunta vastaanottaa vastaanottopaikoissaan myös tuottajavastuulle kuuluvia jätteitä tuottajan lukuun. Kunta voi myös täydentää tuottajavastuulle kuuluvien jätteiden kuljettamista ja vastaanottoa siltä osin kuin tuottaja ei sitä järjestä (jätelain 47 §).

Kunta vastaa myös maa- ja metsätaloudessa syntyvän vaarallisen jätteen käsittelyn järjestämisestä, paitsi jos kysymys on kunnan vastaanottomahdollisuuksiin nähden kohtuuttoman suuresta määrästä jätettä. Kunnan tulisi periä maa- ja metsätaloudessa syntyvän vaarallisen jätteen vastaanottamisesta jätelain 78 §:n mukaisesti jätehuoltokustannukset täysimääräisesti kattava maksu.

Lääkejäte

Lääkejätteet ovat vaarallista jätettä. Asumisessa syntyvien lääkejätteiden vastaanoton ja käsittelyn järjestäminen kuuluu kunnan vastuulle. Kotitalouksien tulee jätelain 41.1 §:n mukaisesti toimittaa lääkejätteet kunnan osoittamaan vastaanottopaikkaan. Kunnat tai kuntien jätelaitokset ovat useimmiten tehneet sopimuksen alueen apteekkien kanssa kotitalouksien lääkejätteiden vastaanoton järjestämisestä. Tällöin apteekit toimivat lääkejätteiden keräyspaikkana kuntien puolesta. Kunta tai kunnan jätelaitos noutaa lääkejätteet apteekkeista ja toimittaa jätteet asianmukaiseen käsittelyyn.

Kotitalouksien lääkejätteen vastaanottoa apteekissa ei pidetä ammattimaisena jätteen keräystoimintana eikä apteekkeilta siten edellytetä jätelain 100 §:n mukaista ilmoitusta jätehuoltorekisteriin.

3.3 Kunnan toissijainen jätehuoltopalvelu

3.3.1 Kunnan toissijaisen jätehuoltopalvelun edellytykset

Kunnalla on velvollisuus tietyissä tilanteissa tarjota lakisääteisiä jätehuoltopalveluja myös muille jätteen haltijoille kuin niille, joiden jätehuollon kunta on velvollinen järjestämään jätelain 32 §:n mukaisesti. Jätelain 33 §:n mukaan kunnan toissijaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuuden edellytyksenä on, että jätteen haltija sitä pyytää muun palvelutarjonnan puutteen vuoksi ja että jäte soveltuu laadultaan ja määrältään kuljetettavaksi ja käsiteltäväksi kunnan jätehuoltojärjestelmässä (*kunnan toissijainen jätehuoltopalvelu*, jäljempänä *TSV-palvelu*).¹⁶

Kunnalla on velvollisuus järjestää TSV-palvelu, jos kaikki seuraavat jätelain 33 §:ssä säädetyt edellytykset täyttyvät: 1) muun palvelutarjonnan puute, 2) jätteen haltijan pyyntö TSV-palvelusta ja 3) jätteen soveltuminen kunnan järjestämään jätehuoltoon.

1. Muun palvelutarjonnan puute

¹⁶ Toimiva jätehuolto on perustuslain 20 §:n mukaisen ympäristöperusoikeuden toteutumisen edellytys. Julkisella vallalla on siksi velvollisuus turvata jätehuolto silloinkin, kun sen järjestäminen on ensisijaisesti jätetty jätteen haltijoiden ja yksityisten jätehuoltopalveluiden tarjoajien välisen sopimuksen varaan. Kunnan antaessa toissijaista jätehuoltopalvelua kyse on kuntien lakisääteisestä velvollisuudesta.

TSV-palvelun tulee perustua siihen, ettei vastaavaa yksityistä palveluntarjontaa ole markkinoilla saatavilla. Jätteen haltijan on osoitettava palvelutarjonnan puute, jotta tämä voi saada kunnalta TSV-palvelua. Tällöin edellytyksenä on, että:

- 1) tarjouspyyntö tarvitusta jätehuoltopalvelusta on julkaistu jätteiden ja sivuvirtojen tietolustalla eli Motivan ylläpitämässä Materiaalitorissa (www.materiaalitori.fi); ja
- 2) tarjouspyyntöä vastaavaa markkinaehtoista jätehuoltopalvelua ei ole kohtuullisesti saatavilla jätteen haltijan asettamassa, vähintään 14 vuorokauden määräajassa.

Kunnan TSV-palvelun saamiseksi jätteen haltijan on julkaistava tarjouspyyntö tarvittavasta jätehuoltopalvelusta Materiaalitorissa aina, kun tarvittavan jätehuoltopalvelun arvo on vähintään 2 000 euroa (arvolisäverottomana) vuodessa (poikkeukset kts. luku 3.3.3). Ilmoitus jätteestä ja tarvittavasta jätehuoltopalvelusta tulee julkaista Materiaalitorissa riippumatta siitä, onko kyseessä yksittäinen jäte-erä vai säännöllinen jätehuoltopalvelun tarve. Vuosittainen euromääräinen raja on yrityskohtainen, ei esimerkiksi työmaakohtainen.

Palvelutarjonnan puutetta osoittavat seikat

Jätteen haltija voi pyytää kunnalta TSV-palvelua, mikäli jätteen haltija ei ole saanut Materiaalitorissa tarjouspyyntöä vastaavia tarjouksia lainkaan tai jos markkinaehtoista palvelua ei ole laadultaan tai hinnaltaan kohtuullisesti saatavilla (Materiaalitorimenettelystä kts. luku 3.3.2). Tarjouspyynnön tehnyt jätteen haltija tekee harkinnan saamiensa tarjousten kohtuullisuudesta. Käytännössä jätteen haltija voisi hylätä saamansa tarjouksen kohtuuttomana tai soveltumattomana esimerkiksi silloin, kun tarjotun palvelun ajankohta olisi sopimaton, kuljetusmatka palveluun olisi pitkä, mukaan lukien jätteen siirrot toiseen maahan, tarjoaja olisi laiminlyönyt lakisääteisiä velvoitteitaan, tarjous ei olisi jätelain etusijajärjestyksen mukainen tai palvelun hinta olisi kohtuuton.

Tarjouksen hylkääminen etusijaperusteella voi tulla kyseeseen, jos esimerkiksi tarjotulle jätteelle on olemassa etusijajärjestyksen mukainen parempi käsittelyvaihtoehto kuin tarjottu jätteenkäsittelypalvelu. Esimerkiksi rakennusjätteen käsittelyvaihtoehtojen valinnassa on uudelleenkäyttöön valmistelu ja kierrätys asetettava etusijalle.

Lisäksi laadullisesti kohtuuttomana voidaan pitää jätteen välitystoimintaa muistuttavaa tarjoutta, joka perustuisi yksinomaan kunnan toissijaisen jätehuoltopalvelun (kuljetus, käsittely) hyödyntämiseen.¹⁷ Sellainen tarjous jätehuollon kokonaispalvelusta, joka vain joitakin osin perustuu kunnan toissijaiseen jätehuoltopalveluun, ei kuitenkaan ole kohtuuton.

Yksityisestä jätehuoltopalvelusta pyydetty kohtuuton hinta voi kertoa palvelutarjonnan puutteista tai siitä, että yksityistä palvelua ei ole kohtuullisesti saatavilla. Hinnan kohtuuttomuutta arvioitaessa vertailukohtana ei voida pitää vastaavaa kunnan järjestämän toissijaisen jätehuoltopalvelun hintaa eikä pienehkö poikkeama kunnan järjestämän palvelun hinnasta ole riittävä peruste kunnan TSV-palvelulle. Saatujen tarjousten hinnan sekä muiden sopimusehtojen kohtuuttomuuden arviointi on jätteen haltijan vastuulla, ja tarjousten kohtuuttomuus tulee arvioida kokonaisuutena. Materiaalitorissa on ilmoitettava syyt tarjouksen hylkäämiselle ja jätteen haltijan on pyynnöstä selvennettävä hylkäämisen perusteita valvontaviranomaisille.

2. Jätteen haltijan pyyntö TSV-palvelusta

Tarvittavan jätehuoltopalvelun arvosta riippumatta TSV-palvelun antaminen perustuu aina jätteen haltijan tekemään TSV-pyyntöön. Pääsääntöisesti jätteen haltija tekee pyynnön kunnan

¹⁷ Tällaista jätehuoltopalvelun välitystoimintaa olisi esimerkiksi yksityisen yrityksen tarjoama kaato-
paikkakäsittely tai jätteenpolttu, joka yksinomaan perustuu kunnan TSV-palveluun yrityksen tekemän
TSV-sopimuksen kautta.

TSV-palvelusta Materiaalitorissa. Tietyissä poikkeustapauksissa ei edellytetä pyynnön tekemistä kunnan TSV-palvelusta Materiaalitorissa (luku 3.3.3).

3. Jätteen soveltuminen kunnan järjestämään jätehuoltoon

Kunnan toissijainen jätehuollon järjestämisvelvollisuus koskee vain palvelua, jota kunta voisi tarjota muutoinkin käytettävissään olevan jätehuoltokapasiteetin puitteissa. Kunnalla on oikeus kieltäytyä TSV-palvelun antamisesta tilanteissa, joissa jäte määränsä tai laatunsa puolesta on sopimatonta kunnan jätehuoltojärjestelmään. Kunnalla ei siten ole velvollisuutta hankkia uutta kuljetuskalustoa tai käsittelykapasiteettia järjestääkseen jätelain 33 §:ssä tarjotun jätehuollon.

3.3.2 Menettely Materiaalitorissa

Jos jätteen haltijalla on jo valmiiksi tiedossaan soveltuva yksityinen palveluntarjoaja tai jätteen haltija löytää Materiaalitorin olemassa olevista yksityisten palveluntarjoajien ilmoituksista sopivan palveluntarjoajan, jätteen haltija tekee suoraan sopimuksen palveluntarjoajan kanssa. Jätteen haltija voi myös käyttää Materiaalitoria jätehuoltonsa kilpailuttamisvälineenä tekemällä alustalle tarjouspyynnön ja sopimalla mahdollisten tarjousten perusteella jätehuoltopalvelusta yksityisen palveluntarjoajan kanssa. Näissä tapauksissa jätteen haltijalla ei ole velvollisuutta käydä läpi Materiaalitorin menettelyä. Jos jätteen haltijan tiedossa ei ole palveluntarjoajaa ja sen vuoksi on tarve pyytää kunnalta TSV-palvelua, on jätteen haltijan velvollisuus osoittaa palvelutarjonnan puute tekemällä jätettä koskeva tarjouspyyntö Materiaalitorissa. Tällöin jätteen haltijan on käytävä läpi jätelain mukainen menettely Materiaalitorissa.

Tarjouspyyntö

Jätteen haltijan tulee esittää Materiaalitorissa julkaistavassa tarjouspyynnössä jäteasetuksen 52 §:ssä vaaditut tiedot. Näitä ovat:

- jätteen haltijan tai jätteen kuljettajan tai muun toimijan nimi ja yhteystiedot;
- jätteen laji, ominaisuudet ja määrä;
- jätteen sijainti mahdollisuuksien mukaan kunnan tarkkuudella;
- haettava jätehuoltopalvelu ja sen kesto; ja
- määräaika tarjousten tekemiselle.

Tarjouspyynnön voi tehdä jätteen haltija tai tämän puolesta myös jätteen kuljettaja tai muu toimija osana tarjoamaansa jätehuoltopalvelua, kun pyyntö koskee jätteen käsittelyä. Esimerkiksi rakennusyrittäjä voi tehdä jätteen haltijan puolesta rakennusjätteen käsittelypalvelua koskevan tarjouspyynnön osana tarjoamaansa rakennusurakkaa.

Tarjousten käsittely

Jätteen haltija voi saada palveluntarjoajilta tarjouksia palveluista. Jätteen haltija voi hyväksyä saamansa soveltuvan tarjouksen markkinaehtoisesta palvelusta jo ennen tarjouspyynnössä ilmoitetun määräajan umpeutumista. Tarjouksia on mahdollista hyväksyä myös Materiaalitorin ulkopuolella, eli sinne jätetty tarjouspyyntö ei velvoita palvelun ostamiseen Materiaalitorilta eikä kunnan TSV-palvelun pyytämiseen etenemistä. Jos jätteen haltija hyväksyy saamansa tarjouksen Materiaalitorissa tai sen ulkopuolella, ei tarvetta kunnan toissijaiselle jätehuoltopalvelulle ole ja jätteen haltija voi keskeyttää Materiaalitori-menettelyn.

Jätteen haltija arvioi tarjousten sopivuuden ja kohtuullisuuden ja joko hyväksyy tai hylkää tarjoukset. TSV-palvelun tarve on ainoastaan siinä tapauksessa, kun yhtään tarjouspyyntöä vastaavaa tarjousta ei ole tullut tai jätteen haltija hylkää saapuneet tarjoukset kohtuuttomana,

koska tarjouspyynnön mukaista yksityistä palvelua ei ole jätelain 33 §:n 2 momentin mukaisesti kohtuullisesti saatavilla (kts. soveltumattoman tarjouksen hylkäämisperusteista luku 3.3.1). Jätteen haltija arvioi itse, onko tarjouksen hylkääminen perusteltua ja tämän tulee perustella syyt tarjouksen hylkäämiselle.

TSV-pyyntö

Markkinapuutteen tultua osoitetuksi jätteen haltija (tai jätteen kuljettaja tai muu toimija, kun pyyntö koskee jätteen käsittelypalvelua) voi pyytää Materiaalitorin kautta kunnan jätelaitokselta toissijaista jätehuoltopalvelua.

TSV-pyyntö on muiden tarjouspyynnössä annettavien tietojen lisäksi annettava tieto siitä, että yksityisen palvelutarjonnan puute on todettu Materiaalitorissa (jäteasetuksen 52.2 §).

Kunnan jätelaitos toimii useimmiten kunnan jätehuollon palvelutehtävien operatiivisena toteuttajana. Sujuvien jätehuoltokäytäntöjen varmistamiseksi kunnan toissijaista palvelua koskeva pyyntö osoitetaan kunnan jätelaitokselle. TSV-pyyntö osoitetaan ensisijaisesti jätteen syntypaikkaa lähimpänä olevalle jätelaitokselle. Pyyntö on mahdollista osoittaa myös kauempana sijaitsevalle jätelaitokselle. Tällöin saatujen tarjousten kohtuullisuutta arvioitaessa tulee huomioida esimerkiksi lisääntyneet kuljetuskustannukset. Pyyntö voi koskea jätteen haltijan tarvitsemien jätehuoltopalveluiden kokonaisuutta tai jotakin sen tiettyä osaa, kuten keräystä, kuljetusta tai käsittelyä. Jätelaitos arvioi jätteen soveltumisen kunnan jätehuoltojärjestelmään.

Materiaalitoriin liittyviä tarkempia ohjeistuksia ja usein kysytyjä kysymyksiä löytyy Materiaalitorin internet-sivuilta: <https://www.materiaalitori.fi/ukk#tsv>.

Kunnan ja jätteen haltijan sopimus TSV-palvelusta

Kunnan tai kunnan jätelaitoksen tulee tehdä sopimus TSV-palvelusta jätteen haltijan kanssa tai jätteen haltijan puolesta toimivan jätteen kuljettajan tai muun toimijan kanssa. Sopimus tulee ensisijaisesti tehdä suoraan Materiaalitorissa. Sopimus on mahdollista tehdä myös Materiaalitorin ulkopuolella. Kunnan tai kunnan jätelaitoksen on toimitettava Materiaalitorin ulkopuolella solmittua sopimusta koskevat olennaiset tiedot Materiaalitoriin 14 vuorokauden kuluessa sopimuksen tekemisestä. Olennaisia tietoja TSV-palvelua koskevasta sopimuksesta ovat (jäteasetuksen 53 §):

- sopimusosapuolten nimet ja yhteystiedot sekä yritys- ja yhteisötunnukset;
- jätteen laji, ominaisuudet ja määrä;
- jätteen sijainti mahdollisuuksien mukaan kunnan tarkkuudella;
- jätehuoltopalvelun luonne ja kesto; ja
- palvelun hinta.

Sopimus voi olla voimassa enintään kolme vuotta kerrallaan, jotta markkinaehtoisen palvelun puute tulee säännöllisesti arvioiduksi. Vaikka sopimus olisi solmittu määräajaksi, sen tulee olla molemmin puolin irtisanottavissa sopimuksessa määritellyn irtisanomisajan mukaisesti. Irtisanomisajan on oltava kuitenkin kohtuullinen.

Kunnan jätelaitoksen tulee ennen sopimuksen tekemistä varmistua siitä, että jätteen haltija on Materiaalitorin menettelyn läpikäymällä todentanut palvelutarjonnan puutteen. Kunnan jätelaitoksen ei tule tehdä sopimusta TSV-palvelusta, jos jätteen haltija ei ole käyttänyt Materiaalitoria asianmukaisesti. Kunnan jätelaitoksella ei kuitenkaan ole velvollisuutta arvioida esimerkiksi jätteen haltijan hylkäämien tarjousten asianmukaisuutta eikä sillä ole tähän käytännössä mahdollisuutta, koska Materiaalitorin kautta saadut tarjoukset eivät ole julkisia ja ovat ainoastaan tarjouksen pyytäjän tiedossa.

3.3.3 Poikkeukset Materiaalitori-menettelystä

1. Hankintayksiköihin sovellettava menettely

Jätehuoltopalvelua tarvitseva jätteen haltija voi olla hankintayksikkö, joka on määritelty hankintalaissa tai laissa vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1398/2016, *erityisalojen hankintalaki*). Hankintayksiköt ovat velvollisia kilpailuttamaan hankintansa ilmoittamalla siitä julkisten hankintojen ilmoituskanavassa (jäljempänä HILMA, www.hankintailmoitukset.fi) kansalliset kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa (hankintalain mukainen kynnysarvo on 60 000 euroa ja erityisalojen hankintalain mukainen kynnysarvo 431 000 euroa, 1.1.2022 alkaen). Kynnysarvot alittavissa hankinnoissa hankintayksiköllä ei ole velvollisuutta kilpailuttaa hankintojaan hankintalain menettelyitä noudattaen, mutta käytännössä hankintayksiköiden omat ohjeistukset saattavat tähän velvoittaa.

Jätelain 33 §:ssä säädetään hankintayksiköiden mahdollisuudesta hankkia jätehuoltopalvelu ja selvittää TSV-palvelun saamisen edellytyksenä oleva markkinaehtoisen palvelutarjonnan puute käyttämällä Materiaalitorin sijasta HILMAA ja keventää päällekkäisiä menettelyjä, koska hankintayksikön on joka tapauksessa ilmoitettava kansalliset kynnysarvot ylittävistä hankinnoistaan HILMAN kautta. Jos hankittavan jätehuoltopalvelun arvo ylittää jätelaissa säädetyn yli 2 000 euron arvon, mutta alittaa hankintalain mukaiset kynnysarvot, hankintayksikkö voi palvelutarjonnan puutteen osoittamiseksi valita, käyttääkö se markkinapuutteen selvittämiseen Materiaalitoria vai HILMAA. Jos hankintayksikkö käyttää hankinnasta ilmoittamiseen HILMAA, erillistä tarjouspyyntöä Materiaalitoriin ei tarvitse tehdä.

Mikäli hankintailmoitus julkaistaan HILMAssa eikä Materiaalitorissa, hankintayksikön tulisi kiinnittää huomiota jätehuoltopalvelun saatavuutta koskevaan jätelain 33 §:n tarkoittamaan kohtuullisuusarviointiin. Hankintailmoitusta laadittaessa hankinnan vaatimukset tulisi pyrkiä määrittämään niin, että saatavat tarjoukset olisivat jätelain 33 §:n tarkoittamalla tavalla kohtuullisia ja mahdolliset kohtuuttomat tarjoukset olisi hankinnan vaatimusten perusteella mahdollista hylätä.

Jos HILMAssa julkaistuun tarjouspyyntöön ei saada lainkaan tarjouksia, hankintayksikkö voi tehdä hankintalain perusteella päätöksen hankintamenettelyn keskeyttämisestä sekä pyytää kunnalta toissijaista jätehuoltopalvelua Materiaalitorissa. Jos tarjouspyyntöön saadaan tarjous tai tarjouksia, jotka eivät vastaa tarjouspyyntöä, hankinnassa voidaan myös siirtyä hankintasäännösten tarkoittamaan neuvottelumenettelyyn. Jos neuvottelumenettelykään ei johda tarjouspyyntöä vastaavaan tarjoukseen, hankintayksikkö voi tehdä päätöksen hankinnan keskeyttämisestä ja pyytää kunnalta toissijaista jätehuoltopalvelua.

2. Jätehuoltopalvelu, jonka arvo on alle 2 000 euroa vuodessa

Tarjouspyyntöä ei tarvitse julkaista Materiaalitorissa silloin, kun tarvittavan jätehuoltopalvelun arvo alittaa 2 000 euroa (ALV 0) vuodessa. Näissä tapauksissa ei ole velvollisuutta tehdä erillistä TSV-sopimusta jätehuoltopalvelusta, vaan jätteen haltija voi osoittaa pyynnön suoraan jätelaitokselle. Pyyntö tulee pääsääntöisesti esittää kirjallisesti. Jätelaitoksen tulee vuosittain toimittaa tiedot Materiaalitoriin toissijaisten jätehuoltopalveluiden kokonaisarvosta sekä olennaiset tiedot annetusta palvelusta jätelajeittain ja käsittelymenetelmittäin eriteltynä (jätelain 33.4 §).

Jätteen haltijan on seurattava tarvitsemansa jätehuoltopalvelun vuosittaista arvoa ja huolehdittava siitä, että 2 000 euron yritysکوhtainen raja ei ylitä. Kunnan jätelaitoksen on myös suositeltavaa seurata raja-arvoja, vaikka sillä ei ole vastaavaa velvoitetta (luku 3.3.4).

3. Ennalta arvaamattomaan kiireeseen tai virhearvioon perustuva yksittäinen jäte-erä

Materiaalitorissa läpikäytävää menettelyä ei sovelleta silloin, jos TSV-palvelua tarvitaan välittömästi sellaisen ennalta arvaamattoman kiireen vuoksi, jota jätteen haltija ei ole voinut kohdella ennakoida. Ennakoimaton kiire voi olla esimerkiksi onnettomuus, jätehuoltotoimintojen kannalta kriittisten koneiden tai laitteiden ennalta arvaamaton rikkoutuminen, jätehuoltopalveluiden saatavuudessa ilmenevät ennalta arvaamattomat viiveet tai muu vastaava tilanne, jossa jätehuoltopalvelu on saatava välittömästi jätteiden epäasiallisen käsittelyn välttämiseksi, eikä Materiaalitori-menettelyn edellyttämää tarjouspyynnön vähintään 14 vuorokauden odotusaikaa voida noudattaa. Jätteen haltija on saattanut myös arvioida väärin yksittäisen jäte-erän arvon.

Tällaisissa tilanteissa jätelaitoksen on arvioitava, voiko se vastaanottaa suoraan vastaanottopaikkaansa saapuneet jäte-erät ilman Materiaalitorissa käytyä menettelyä. Jos kysymyksessä on satunnainen, yksittäinen jäte-erä, joka tuodaan suoraan kunnan jätelaitoksen pitämään vastaanottopaikkaan ennakoimattoman kiireen tai jäte-erän arvoa koskevan virhearvion vuoksi, voi kunnan jätelaitos ottaa vastaan tällaisen jäte-erän. Tällöin erillistä sopimusta TSV-palvelusta ei tarvitse tehdä, mutta kunnan jätelaitoksen on toimitettava edellä kohdassa 2 tarkoitetut olennaiset tiedot annetusta TSV-palvelusta Materiaalitoriin.

Samalta asiakkaalta toistuvasti tulevien jäte-erien osalta jätelaitoksen tulee ensisijaisesti ohjata jätteen haltija käymään läpi Materiaalitori-menettely ja mikäli jätteen haltija jätelaitoksen ohjeistuksesta huolimatta ei noudata jätelaitoksen kehotusta käyttää Materiaalitoria, jätelaitoksen tulee siirtää asia valvontaviranomaiselle.¹⁸

3.3.4 Muita kunnan toissijaiseen jätehuoltovelvollisuuteen liittyviä kysymyksiä

Jätteen haltijan rooli

Jätteen haltijan on jätelain yleisten velvollisuuksien mukaisesti lähtökohtaisesti tunnettava jätteenensä ja varmistettava sille asianmukainen käsittely (jätelain 12-13 §). Jätteen haltijan vastuulla on tehdä jätelain mukainen tarjouspyyntö Materiaalitorissa, mikäli tarvittavan kunnan toissijaisen jätehuoltopalvelun arvo on vähintään 2 000 euroa vuodessa. Jätteen haltijan tulee seurata vuotuisen 2000 euron yrityskohtaisen rajan ylittymistä ja tarvittaessa tehdä ajoissa ilmoitus Materiaalitoriin tarvitsemastaan kunnan jätehuoltopalvelusta.

Jätteen haltijan vastuulla on arvioida ja perustella Materiaalitorissa saatujen tarjousten kohtuullisuus ja esittää perustelut tilanteessa, jossa tarjouspyyntöä vastaavaa jätehuoltopalvelua ei ole ollut kohtuullisesti saatavilla (palvelutarjonnan puutetta osoittavista perusteista kts. luku 3.3.1).

Kunnan jätelaitoksen ja kunnan jätehuoltoviranomaisen roolit

Kunnan on järjestettävä muun kuin 32 §:ssä tarkoitetun jätteen jätehuolto, jos jätteen haltija tätä muun palvelutarjonnan puutteen vuoksi pyytää ja jäte laadultaan ja määrältään soveltuu kuljetettavaksi tai käsiteltäväksi kunnan jätehuoltojärjestelmässä. TSV-palvelun järjestäminen on luonteeltaan operatiivista toimintaa, minkä vuoksi kunta on useimmiten siirtänyt tehtävän kunnan jätelaitoksen hoidettavaksi. Toiminnan operatiivisen luonteen ja sujuvan jätehuoltokäytännön vuoksi TSV-palvelua koskeva pyyntö voidaan osoittaa suoraan jätelaitokselle.

¹⁸ Ympäristövaliokunnan mietinnön (YmVM 20/2018 vp.) mukaan jätteiden epäasiallisen käsittelyn välttämiseksi on tärkeää, että jätteen haltijaa ei käännytetä jätelaitoksen portilta esimerkiksi mahdollisen jäte-erän arvoa koskevan virhearvion vuoksi, vaan tällöin käytännössä jäte on otettava vastaan.

Kunnalla on velvollisuus vastata Materiaalitorin kautta tulleisiin TSV-tarjouspyyntöihin. Jos TSV-tarjouspyynnön kohteena oleva jäte ei laadultaan ja määrältään soveltuisi kuljetettavaksi tai käsiteltäväksi kunnan jätehuoltojärjestelmään, kunta voisi kieltäytyä antamasta TSV-palvelua. Jos jätteen haltija on tyytymätön jätelaitoksen ratkaisuun, jätteen haltija voi saattaa asian jätehuoltoviranomaisen ratkaistavaksi. Jätehuoltoviranomaisen asiasta mahdollisesti tekemään päätökseen voidaan hakea muutosta valittamalla siitä alueelliseen hallinto-oikeuteen.

Toiminnan läpinäkyvyyden varmistamiseksi on olennaista, että kunnan jätehuoltoviranomainen tai tämän valtuuttama viranhaltija seuraa kunnan jätelaitoksen toimintaa TSV-palvelun järjestämisessä säännöllisesti. Kunnan jätehuoltoviranomaisella ei kuitenkaan ole toimivaltaa valvontakeinoin puuttua havaitsemiinsa puutteisiin TSV-palvelussa, vaan kunnan jätehuoltoviranomainen ilmoittaa valvontaviranomaiselle havaitsemistaan epäkohdista TSV-palvelussa. Myös jätelaitoksen on suositeltavaa seurata asiakkailleen antamaansa TSV-palvelua ja 2 000 euron ylittymistä, vaikka lainsäädännöstä seuraavaa veloitetta jätelaitoksella ei tähän ole. Rajan ylittyessä jätelaitoksen tulisi ohjata asiakas hakemaan palvelua ensisijaisesti markkinoilta tarvittaessa Materiaalitoria apuna käyttäen.

Valvontaviranomaisten velvollisuutta seurata ja valvoa TSV-palvelua käsitellään seuraavassa alajaksossa.

TSV-palvelun seuranta ja valvonta

Jätelain mukaisena valvontaviranomaisena toimii kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tai ELY-keskus. Valvonta kuuluu kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle, jos valvonnan kohteena oleva TSV-palvelutoiminta tapahtuu pääosin tai kokonaan kyseisen ympäristönsuojeluviranomaisen toimialueella (esimerkiksi yhden kunnan alueella). Valvonta kuuluu yleensä ELY-keskukselle, jos valvottava toiminta ulottuu usean eri ympäristönsuojeluviranomaisen toimialueelle ja valvonta edellyttää alueellista toimivaltaa.

Valvontaviranomainen seuraa säännöllisesti TSV-palvelua muun muassa Materiaalitoria hyödyntäen ja puuttuu havaittuihin tai sen tietoon saatettuihin epäkohtiin jätelaissa säädetyin valvontakeinoin. Valvontaviranomainen voi kohdistaa täsmennettyä valvontaa kunnan jätelaitokseen tai TSV-asiakkaana olevaan yritykseen. Valvontaviranomainen voi puuttua esimerkiksi tilanteisiin, joissa Materiaalitoriin ei ole toimitettu tarvittavia TSV-palvelua koskevia tietoja taikka jos yritys laiminlyö velvollisuutensa käyttää Materiaalitoria.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) valvoo yleisesti kilpailulainsäädännön täytäntöönpanoa ja toteutumista sekä kilpailuneutraliteettia kilpailulain nojalla. KKV voi julkisen ja yksityisen elinkeinotoiminnan välisen kilpailun tasapuolisuuden turvaamiseksi puuttua neuvotteluteitse tai viime kädessä kielloin julkisten toimijoiden kilpailulain vastaisiin menettelyihin. KKV voi puuttua kilpailuneutraliteettiongelmiin, jos valvova jätelain viranomainen huomaa, ettei TSV-palvelua ole käytetty asianmukaisesti. Jos TSV-palvelun tarjoamisessa nousee esille kysymys siitä, toimiiko kunta tehtävässään kilpailulain vastaisesti, jätehuotomarkkinoilla toimivien yritysten oikeusturvakeinona on asian vireille saattaminen kilpailu- ja kuluttajavirastossa (KKV). KKV:n päätöksestä voidaan valittaa markkinaoikeuteen.

TSV-palvelua koskevat tiedonsaantioikeudet

Jätehuoltoviranomaisella on oikeus saada kunnan jätelaitokselta tarpeelliset tiedot ja asiakirjat salassapitovelvollisuuden estämättä jätehuollon järjestämistä koskevien tehtävien suorittamiseksi, mikä tarkoittaa myös tietoja TSV-asiakkaista ja näille tarjotuista TSV-palveluista.

Lisäksi kunnan jätehuoltoviranomaisella, jätelain mukaisilla valvontaviranomaisilla (ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen) sekä KKV:lla on oikeus saada välttämättömät

tiedot Materiaalitorista lakiin perustuvien tehtäviensä hoitamiseksi maksutta ja salassapitosäännösten estämättä. Tiedonsaantioikeus Materiaalitorissa olevista tiedoista koskee jätelain 33 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettuja olennaisia tietoja TSV-palveluista. Näitä ovat tiedot solmituista TSV-sopimuksista sekä niistä TSV-palveluista, joista poikkeusedellytysten täytyessä ei solmita sopimusta ja jotka raportoidaan kootusti Materiaalitoriin.

Tiedottaminen ja viestintä TSV-palvelusta

Motiva on julkaissut runsaasti tietoa ja ohjeita TSV-palvelusta Materiaalitorissa sekä neuvoo yleisesti Materiaalitorin käytössä.

Kunnan jätelaitoksen ja muiden toimijoiden on tiedotettava palveluita käyttäville yrityksille ja muille toimijoille TSV-palveluita koskevasta toimintamallista sekä Materiaalitorin käytöstä. Kunnan jätelaitoksen ei sen sijaan tule markkinoida TSV-palveluitaan Materiaalitorissa tai muitakaan keinoja käyttäen siten, että aktiivisilla markkinointitoimilla pyrittäisiin edistämään nimenomaan TSV-palveluiden myyntiä. Lakisääteisiä palveluita ei ole syytä markkinoida kuten markkinaehtoisia palveluja. Ennen TSV-palvelun tarjoamista kunnan jätelaitoksen tulee ohjata jätteen haltija etsimään tarvitsemansa jätehuoltopalvelu markkinoilla toimivalta yksityiseltä palveluntarjoajalta.

Kunnan jätelaitos voi tiedottaa yleisesti tarjoamistaan TSV-palveluista ja julkaista niitä koskevan jätetaksan. Jätelaitos voi informoida TSV-asiakkaitaan voimassa olevan määräaikaisen TSV-sopimuksen päättymisestä tai TSV-sopimusta edellyttävän 2 000 euron rajan ollessa täyttyessä pienten jätte-erien toimittamisesta kunnan jäteasemalle.

TSV-palvelua koskevien tietojen toimittamisvelvollisuus Materiaalitoriin

Kunnan jätelaitoksen on toimitettava Materiaalitoriin tiedot solmituista TSV-sopimuksista. Materiaalitori-tietoaalustassa tehdyistä sopimuksista olennaiset tiedot siirtyvät automaattisesti. Jos sopimus solmitaan Materiaalitorin ulkopuolella, kunnan jätelaitoksen tulee toimittaa jäteasetuksen 52 §:ssä säädetty olennaiset tiedot sopimuksesta Materiaalitoriin 14 vuorokauden kuluessa sopimuksen tekemisestä.

Lisäksi jätelaitoksen tulee toimittaa Materiaalitoriin tiedot siitä TSV-palvelusta, jota hankittaessa ei ole käytetty Materiaalitori-menettelyä (ks. luku 3.3.3, Poikkeukset Materiaalitori-menettelystä). Jätelaitoksen tulee toimittaa vuosittain olennaiset tiedot TSV-palvelun kokonaisarvosta, palvelua käyttävien jätteen haltijoiden kokonaismäärästä sekä olennaiset tiedot annetusta palvelusta jätelajeittain ja käsittelymenetelmittäin eriteltyinä.

Materiaalitorissa julkaistaan tilastoja kunnan toissijaisesta jätehuoltopalvelusta tehdyistä sopimuksista. Nämä tilastot ovat julkisesti saatavilla. Kunnan jätelaitoksen kirjanpidon eriyttämistä koskevia vaatimuksia käsitellään tarkemmin luvussa 4.4.

Maksut

TSV-palvelusta peritään jätteen haltijalta julkisoikeudellinen jätemaksu, joka ei saa alittaa kunnan jätelain 32 §:n nojalla järjestämästä lajiltaan ja laadultaan vastaavan jätteen jätehuoltopalvelusta perimää maksua (jätelain 78 §). Toissijaisen jätehuoltovastuun palveluita koskevien maksujen tulee olla kustannuksia vastaavia, eikä niitä saa kattaa asukkaiden jätemaksuilla tai markkinaehtoisien toiminnan tuloilla. Kunnan hyväksymässä jätetaksassa tulee määritellä tätä varten omat maksuperusteensa, jotka tulee määritellä mahdollisimman yksiselitteisesti. Maksun on katettava myös kunnan jätelaitokselle aiheutuvat kustannukset esimerkiksi Materiaalitorin käyttöön tarvittavasta työajasta ja TSV-palveluun liittyvästä neuvonnasta aiheutuvat hallinnolliset kustannukset.

Kunnan jätehuoltoa koskevien jätehuoltomääräysten noudattaminen

Kunnan jätehuoltomääräysten noudattamisesta voidaan sopia TSV-palvelua koskevassa sopimuksessa. Useimmissa tapauksissa kunnan jätehuoltomääräyksissä määrätään niiden soveltamisesta myös kunnan TSV-palveluna tuotettaviin palveluihin.

3.4 Tuottajavastuun rooli yhdyskuntajätehuollossa

Jätelain mukaan ajoneuvon renkaiden, ajoneuvojen, sähkö- ja elektroniikkalaitteiden, paristojen ja akkujen, paperituotteiden, kalastusvälineiden (vuodesta 2025 alkaen), kertakäyttöisten tyhjänä myytävien juomamukien (vuodesta 2024 alkaen) ja pakkausten jätehuollon järjestäminen perustuu ns. laajennettuun tuottajavastuuseen. Kyseisten tuotteiden markkinoille saattaja on velvollinen järjestämään käytöstä poistettujen tuotteiden vastaanottoaikoja siten, että tuotteen voi maksutta ja vaivattomasti luovuttaa näin järjestettyyn vastaanottoon (jätelain 49 §). Vastaanottovaatimuksia sekä muita tuottajan ja tuotteen jakelijan velvollisuuksia täsmennetään tuoteryhmäkohtaisissa valtioneuvoston asetuksissa¹⁹. Jätelaissa ja valtioneuvoston asetuksessa 526/2013 säädetään myös panttiin perustuvan juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjää koskevista vaatimuksista, joiden mukaisesti ylläpitäjä voi täyttää tuottajavastuuta koskevat velvollisuutensa.

Tuottajan jätehuollon järjestämisvelvollisuus koskee kaikkia edellä tarkoitettuja tuotteita riippumatta siitä, missä toiminnassa tuotteet poistetaan käytöstä. Näin ollen osa käytöstä poistetuista tuotteista syntyy toiminnoissa, jotka lähtökohtaisesti kuuluvat kunnan järjestämisvastuun piiriin (jätelaki 32 §, luku 3.1). Kunnan järjestämisvastuun suhdetta tuottajan, jakelijan tai juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän järjestämään jätehuoltoon selvennetään jätelain 32.3 §:ssä. Sen mukaan jätteen haltija ei ole velvollinen luovuttamaan kunnan järjestämään jätehuoltoon tyhjiä juomapakkauksia, keräyspaperia eikä käytöstä poistettuja paristoja tai akkuja, sähkö- ja elektroniikkalaitteita tai muita tuottajavastuun piiriin kuuluvia käytöstä poistettuja tuotteita, jos nämä jätteet toimitetaan tuottajan tai juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän järjestämään vastaanottoon.²⁰

Jätelain 32.3 § sisältää myös selventävän viittauksen jätelain 49 a §:än kunnan ja tuottajayhteisön velvollisuudesta järjestää asumisessa syntyvän pakkausjätteen erilliskeräys yhteistoiminnassa keskenään. Pakkausten tuottajayhteisö huolehtii kunnan keräämään ja kuljettamaan pakkausjätteen vastaanotosta omiin vastaanottotermiinaaleihinsa ja sen jälkeisestä jätehuollosta sekä riittävän kotitalouksille suunnatun alueellisten vastaanottoaikojen verkoston ylläpidosta. Kuntien ja pakkausten tuottajayhteisön yhteistoimintaa pakkausjätteiden kuljetuksessa käsitellään tarkemmin luvussa 6.7 ja pakkausjätteiden erilliskeräyksestä maksettavista korvauksista tarkemmin luvussa 10.3.

Vaaralliset jätteet (suuri osa paristo- ja akkujätteistä sekä elektroniikkalaiteromusta) on jätelain 17 §:n mukaan pidettävä erillään muusta jätteestä. Jätelain 15 § velvoittaa keräämään

¹⁹ Näitä ovat valtioneuvoston asetukset käytöstä poistettujen renkaiden erilliskeräyksestä ja hyödyntämisestä (527/2013), sähkö- ja elektroniikkaromusta (519/2014), paristoista ja akuista (520/2014), romuajoneuvoista ja sekä vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta ajoneuvoissa (123/2015) sekä pakkauksista ja pakkausjätteistä (1029/2021), keräyspaperin erilliskeräyksestä ja kierrätyksestä (270/2023), juomapakkausten palautusjärjestelmästä (526/2013) sekä pakkauksista ja pakkausjätteistä (1029/2021).

²⁰ Tuottajavastuu koskee myös ajoneuvoja, jotka eivät kuitenkaan missään olosuhteissa ole tämän oppaan soveltamisalaan kuuluvia yhdyskuntajätteitä. Jätelain 58 §:n mukaan ajoneuvon haltijan on toimitettava romutettavaksi tarkoitettu ajoneuvo tuottajan lukuun toimivalle kerääjälle tai käsittelijälle.

lajiltaan ja laadultaan erilaiset jätteet toisistaan erillään, eikä niitä saa sekoittaa muihin jätteisiin tai materiaaleihin (yleinen erilliskeräysvelvollisuus). Jäteasetuksessa ja tuottajavastuualakohtaisissa asetuksissa säädetään mm. erilliskeräystä ja erillään pitämistä koskevista tarkemmista tavoitteista ja vaatimuksista.

Jätelain 47 §:n mukaan tuottajalla on ensisijainen oikeus käytöstä poistettujen tuotteiden jätehuollon järjestämiseen. Muu kuin tuottaja saa järjestää vastaavaa jätehuoltoa tai tarjota tähän liittyviä palveluja vain, jos se tehdään yhteistoiminnassa tuottajan kanssa.²¹ Ensisijainen oikeus ei kuitenkaan rajoita muiden toimijoiden oikeutta tarjota palveluita, jotka liittyvät tuotteiden uudelleenkäyttöön tai sen valmisteluun.²²

Kunta voi jätelain 47.3 §:n mukaan täydentää tuottajan järjestämää jätehuoltoa siltä osin, kun tuottaja ei sitä järjestä. Käytöstä poistetut tuotteet tulee toimittaa tuottajan järjestämään jätehuoltoon. Lisäksi kiinteistön haltijalla on tietyin jätelain 41.3 §:ssä säädetyn edellytyksin oikeus järjestää erilliskerätyn pakkausjätteen kuljetus kiinteistöltä (luku 7.3).

Tuottajavastuun piiriin kuuluvien paperituotteiden (keräyspaperin) keräystä varten kiinteistön haltijan on järjestettävä vastaanottopaikka. Velvollisuus ei koske pientalo- tai haja-asutusalueella sijaitsevia kiinteistöjä. Paperituotteiden tuottaja on velvollinen järjestämään käytöstä poistettujen paperituotteiden kuljetuksen maksutta kiinteistön haltijan järjestämästä vastaanottopaikasta, jos kiinteistö sijaitsee muulla kuin pientalo- tai haja-asutusalueella. Tuottajan on siten järjestettävä maksuton kuljetus myös kerros- tai rivitaloalueella sijaitsevilta pientaloilta.

Tuottajavastuujätteet tulee kerätä tuottajien antamien lajittelu- ja keräysohjeiden mukaan ja kunnan ja kiinteistön haltijan on toimitettava kyseiset jätteet tuottajien osoittamiin vastaanottopaikkoihin.

3.5 Kiinteistön haltijan tai muun jätteen haltijan vastuut

Kiinteistön haltijan tai muun jätteen haltijan tulee järjestää jätehuolto, jos jätelain 5 luvussa (kunnan velvollisuus järjestää jätehuolto) tai 6 luvussa (tuottajavastuu) ei toisin säädetä. Näin ollen kiinteistön haltijan tai muun jätteen haltijat oikeudet ja velvollisuudet jätehuollon järjestämisessä vaihtelevat sen mukaan, mistä jätelajista ja missä toiminnoissa syntyvästä jätteestä on kysymys sekä mitä alueella voimassa olevissa jätehuoltomääräyksissä on määrätty.

Kunnan järjestämisvastuun piirissä (jätelain 32 §, luku 3.2) olevan jätteen osalta kiinteistön on liityttävä kunnan järjestämään kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen tai luovutettava jäte kunnan järjestämään alueelliseen vastaanottoon. Tästä on poikkeuksia, joista säädetään jätelain 41, 41 a ja 42 §:ssä, kts. luku 7. Jos alueella on käytössä sekalaisen yhdyskuntajätteen ja saostus- ja umpisäiliölietteen osalta kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus, on kiinteistön haltijan tilattava kuljetus yksityisiltä jätteenkuljetusyrityksiltä (luku 6.3).

Kunnan järjestämässä kuljetuksessa kiinteistön haltijan on järjestettävä vastaanottopaikka kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen kuuluvan jätteen keräystä varten. Mikäli kunnallinen jätelaitos ei toimita tarvittavia jäteastioita, kiinteistön haltijan on hankittava tarvittavat jäteastiat.

²¹ Jätelaki lähtee siitä, että tuottajille on tarpeen taata lähtökohtainen oikeus saada hallintaansa vastuullaan olevien käytöstä poistettujen tuotteiden jätevirrat, jotta voidaan varmistaa tuottajavastuun tehokas täytäntöönpano ja tuottajalle säädettyjen velvollisuuksien täyttäminen.

²² Jätelain mukaan uudelleenkäytöllä tarkoitetaan tuotteen tai sen osan käyttämistä uudelleen samaan tarkoitukseen kuin mihin se on alun perin suunniteltu (6 §:n 1 momentin 20 kohta) ja uudelleenkäytön valmistelulla jätteen tarkistamiseksi, puhdistamiseksi tai korjaamiseksi toteutettavaa toimintaa, jolla käytöstä poistettu tuote tai sen osa valmistellaan siten, että se voidaan käyttää uudelleen ilman muuta esikäsitteilyä (6 §:n 1 momentin 21 kohta).

Lisäksi kiinteistön haltijan on järjestettävä kunnan jätehuoltomääräysten mukaiset tilat jäteastioiden sijoittamista varten. Jäteastioiden hankinnassa ja sijoittamisessa kiinteistön haltijan tulee ottaa huomioon kunnan jätehuoltomääräykset tai kunnan muutoin esittämät vaatimukset. Kiinteistön haltija voi halutessaan järjestää myös yhteisen vastaanottoaikan (yhteisen jäteastian) yhden tai useamman muun lähekkäin sijaitsevan kiinteistön haltijan kanssa. Kiinteistöjen yhteisten jäteastioiden käyttö tulee kysymykseen erityisesti pientalojen ja loma-asuntojen jätehuollossa. Kiinteistöjä ei kuitenkaan voida jätelain nojalla velvoittaa yhteisten jäteastioiden käyttöönottoon. Yhteisen vastaanottoaikan edellytyksistä määrätään yleensä kunnallisissa jätehuoltomääräyksissä.

Kun on kyse **muusta kuin kunnan järjestämistä kuuluvalta jätteestä**, on jätteen haltijan (ja toissijaisesti kiinteistön haltijan) järjestettävä jätehuolto jätelain 4 luvun mukaisesti. Jätteen saa luovuttaa vain jätelain tai ympäristönsuojelulain (527/2014, jatkossa YSL) mukaisesti hyväksytylle kuljettajalle, kerääjälle, käsittelijälle tai muulle toimijalle.²³ Jätteen ammattimainen ja laitosten hyödyntäminen ja muu käsittely edellyttää yleensä ympäristölupaa (YSL 27 §). Jätteen kuljettajan ja välittäjän on oltava hyväksytty ELY-keskuksen ylläpitämään jätehuoltorekisteriin (jätelain 96 §). Kunnalta tai kunnan jätelaitokselta palveluja voi saada, jos kunnalla on velvollisuus tarjota palvelua toissijaiseen jätehuollon järjestämisvelvollisuuden perusteella (jätelain 33 §; luku 3.3), taikka jos palvelua tarjotaan markkinaehtoisesti (luku 4.3).

Muun kuin kunnan järjestämistä kuuluvan jätehuollon osalta kunta voi antaa jätehuoltomääräyksiä mm. jätteen keräystä, vastaanottoa ja kuljetusta koskevista käytännön järjestelyistä ja teknisistä vaatimuksista, kompostoinnista tai muusta vastaavasta jätteen pienimuotoisesta omatoimisesta käsittelystä syntypaikalla. Sen sijaan esimerkiksi toimituspaikasta ei kunta voi antaa jätehuoltomääräyksiä kunnan järjestämistä ulkopuolelle kuuluvista jätteistä. Poikkeuksena tästä ovat sellaiset elinkeinotoiminnan jätteet, jotka kerätään yhdessä asumisessa syntyvän jätteen kanssa sekä elinkeinotoiminnan jätteet, joiden jätehuollon kunta järjestää toissijaisen velvollisuutensa nojalla, jos tästä on määrätty kunnan jätehuoltomääräyksissä tai jätehuoltomääräysten noudattamisesta on sovittu palvelua koskevassa sopimuksessa (luku 11.1).

Jätteen haltijaa koskee lisäksi jätelain 8 §:n mukainen yleinen velvollisuus noudattaa etusijajärjestystä. Kaikessa toiminnassa on mahdollisuuksien mukaan noudatettava seuraavaa etusijajärjestystä: Ensisijaisesti on vähennettävä syntyvän jätteen määrää ja haitallisuutta. Jos jätettä kuitenkin syntyy, jätteen haltijan on ensisijaisesti valmistettava jäte uudelleenkäyttöä varten tai toissijaisesti kierrätettävä se. Jos kierrätys ei ole mahdollista, jätteen haltijan on hyödynnettävä jäte muulla tavoin, mukaan lukien hyödyntäminen energiana. Jos hyödyntäminen ei ole mahdollista, jäte on loppukäsiteltävä. Toiminnanharjoittajan, jonka tuotannossa syntyy jätettä tai joka ammattimaisesti kerää taikka ammatti- tai laitosten kautta käsittelee jätettä, ja 48 §:ssä tarkoitetun tuottajan sekä muun jätehuoltoon osallistuvan ammattimaisen toimijan on noudatettava etusijajärjestystä sitovana velvoitteena siten, että saavutetaan kokonaisuutena arvioiden lain tarkoituksen kannalta paras tulos. Viranomaisen ja julkisoikeudellisen laitoksen ja yhteisön on omassa toiminnassaan mahdollisuuksien mukaan käytettävä kestäviä, korjattavia, uudelleenkäytettäviä, kierrätettäviä ja kierrätetyistä raaka-aineista valmistettuja tuotteita sekä palveluita, joissa syntyy mahdollisimman vähän ja mahdollisimman haitatonta jätettä.

²³ Poikkeustapauksissa jätteen voi luovuttaa myös muulle vastaanottajalle, jolla on riittävä asiantuntemus sekä taloudelliset ja tekniset valmiudet jätehuollon järjestämiseen. Tällöin jätteen luovuttajalla on velvollisuus ottaa selvää jätteen vastaanottajan ammattitaidosta ja mahdollisuuksista järjestää jätteen jätehuolto lainsäädännön vaatimusten mukaisesti.

Jätteen keräys kiinteistöllä on järjestettävä jäteasetuksen 10 §:n mukaisesti. Jätteen keräystä koskevat vaatimukset kohdistuvat yhdyskuntajätteen ja siihen rinnastettavan jätteen keräykseen riippumatta siitä, kenen vastuulla keräyksen järjestäminen on. Jätettä vastaanottoaikaan toimittavan on pantava jäte sille varattuun jäteastiaan ja huolehdittava siitä, ettei astia jätteen vuoksi rikkoonnu eikä tarpeettomasti likaannu. Jäte on lajiteltava kiinteistöllä tai alueellisella vastaanottoaikaalla järjestetyn erilliskeräyksen mukaisesti. Yleisillä keräystä koskevilla vaatimuksilla täsmennetään jäteastioille ja jätteen vastaanottoaikalalle (eli sen keräyspaikalalle) asetettavia vaatimuksia mm. niiden merkitsemisestä, turvallisuudesta, saavutettavuudesta, puhtaanapidosta ja tyhjentämisestä.

Jäteasetuksen 21 §:ssä säädetään kiinteistön haltijan vastuulle kuuluvien jätteiden kiinteistöittäisistä erilliskeräysvelvoitteista. Käytännössä tämä koskee elinkeinotoiminnassa ja julkisessa hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvää yhdyskuntajätettä. Muun kuin asumisessa syntyvän jätteen erilliskeräysvelvoitteita käsitellään tarkemmin luvussa 5.2.2.

4 Viranomaiset ja kunnan jätelaitos

4.1 Kunnan tehtävät yleisesti

Toimiva jätehuolto on välttämättömyyspalvelu. Kunnan tehtävänä on järjestää asumisessa syntyvän ja muun jätelain 32 §:ssä tarkoitettun yhdyskuntajätteen jätehuolto (luku 3.2). Kunnan vastuulla on lisäksi velvollisuus huolehtia elinkeinotoiminnan ja julkisen toiminnan jätehuollosta lakisääteisen toissijaisen velvollisuuden nojalla (TSV-palvelu), jos tarvittavaa jätehuoltopalvelua ei ole palvelutarjonnan puutteen vuoksi kohtuullisesti saatavilla ja jätteen haltija sitä pyytää (jätelain 33 §, luku 3.3).

Tehtävän hoitamiseksi kunnan on huolehdittava erityisesti:

- erilliskerättävien jätteiden kiinteistöittäisestä jätteenkuljetuksesta kunnan järjestämänä jätteenkuljetuksena (luku 6.2);
- sekalaisen yhdyskuntajätteen sekä saostus- ja umpisäiliölietteen kiinteistöittäisestä jätteenkuljetuksesta joko kunnan järjestämänä tai kiinteistön haltijan järjestämänä jätteenkuljetuksena (luvut 6.2 ja 6.3);
- jätteen alueellisten vastaanottoaikkojen järjestämisestä (luku 5.2.1);
- etusijajärjestyksen mukaisista ja riittävän monipuolisista jätehuoltopalveluista, kuten jätteen erilliskeräyksestä, valmistelusta uudelleenkäyttöön, kierrätyksestä ja muusta hyödyntämisestä;
- tiedottamisesta ja neuvonnasta.

Kunnan tehtävät jätehuollossa jakautuvat seuraavasti:

- ***jätehuollon järjestämiseen liittyvät lakisääteiset palvelutehtävät***
- ***kunnallisen jätelaitoksen omistajaohjaus***
- ***jätehuollon järjestämiseen liittyvät viranomaistehtävät (kunnan jätehuoltoviranomainen)***
- ***jätehuollon valvontaviranomaisen tehtävät***

Jätehuollon operatiiviseen järjestämiseen liittyvät **palvelutehtävät** kunta voi hoitaa tehtävän tai tehtäväkokonaisuuden luonteesta riippuen:

- **itse omana toimintanaan;**
- **kunnan liikelaitoksessa tai kuntayhtymässä;** nämä tahot ovat osa kuntaorganisaatiota ja voivat siten hoitaa kaikkia kunnan vastuulle säädettyjä jätehuollon palvelutehtäviä;

- **kunnan tai kuntien yhteisesti omistamassa yhtiössä**; yhtiölle voidaan siirtää palvelutehtävät, joihin ei liity julkisen vallan käyttöä, mukaan lukien julkiseksi hallintotehtäväksi katsottava yksittäisistä palvelutehtävistä muodostuva palvelukokonaisuus;
- **yksityisissä jätehuoltoalan yrityksissä**; yrityksiltä voidaan tilata hankintalain mukaisesti kilpailuttamalla sellaisia palvelutehtäviä, joihin ei liity julkisen vallan käyttöä ja joita ei pidetä julkisina hallintotehtävinä.

Kunta vastaa siitä, että sille säädetyt jätehuollon palvelutehtävät tulevat hoidetuiksi lainsäädäntöä noudattaen silloinkin, kun tehtävät on siirretty hoidettaviksi kuntaorganisaation ulkopuolelle.

Omistajaohjauksesta säädetään kuntalaissa ja sillä tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla kunta omistajana tai jäsenenä vaikuttaa yhtiön tai muun yhteisön hallintoon ja toimintaan. Omistajaohjausta edellytetään tilanteissa, joissa jätehuollon operatiiviset palvelutehtävät hoitaa kunnallinen jätelaitos, jolla tarkoitetaan kunnan omistamaa osakeyhtiömuotoista jätelaitosta, kuntayhtymää ja muita muotoja, kuten liikelaitosta. Omistajaohjauksella tulee huolehtia siitä, että kunnan tytäryhteisössä otetaan huomioon kuntakonsernin kokonaisuus. Käytännössä omistajaohjauksen tarkoituksena on muodostaa omistajakuntien yhteinen käsitys jätehuollon kehittämisestä ja viestiä tahtotila sen operatiiviselle toteuttajalle eli kunnan jätelaitokselle. Kunnan omistaman jätelaitoksen omistajaohjaus kuuluu omistajakuntien konserni- tai kuntajohdolle. Kuntaliiton opas jätehuollon omistajaohjauksesta antaa lisätietoa omistajaohjauksen järjestämistavoista ja siihen liittyvistä menettelysuosituksista.²⁴

Jätehuollon järjestämiseen liittyviä, julkisen vallan käyttöä edellyttäviä **viranomaistehtäviä** hoitaa aina kunnan jätehuoltoviranomainen ja jätehuollon **valvontatehtäviä** kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Näitä tehtäviä ei voida kunnan päätöksellä siirtää yksityisoikeudelliselle toimijalle, kuten kunnan omistamalle yhtiölle tai yksityiselle yritykselle.

Kunnan jätehuoltoviranomaisen, kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen ja kuntayhtymän toiminnassa noudatetaan, mitä yleisissä viranomaistoimintaa koskevissa laeissa, kuten hallintolaissa (434/2003), sähköisestä asiointista viranomaistoiminnassa annetussa laissa (13/2003), kielilaissa (423/2003) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) annetussa laissa säädetään. Myös julkista hallintotehtävää hoitaviin kuntien omistamiin jätelaitoksiin ja liikelaitoksiin sovelletaan vastaavia viranomaistoimintaa koskevia säännöksiä.

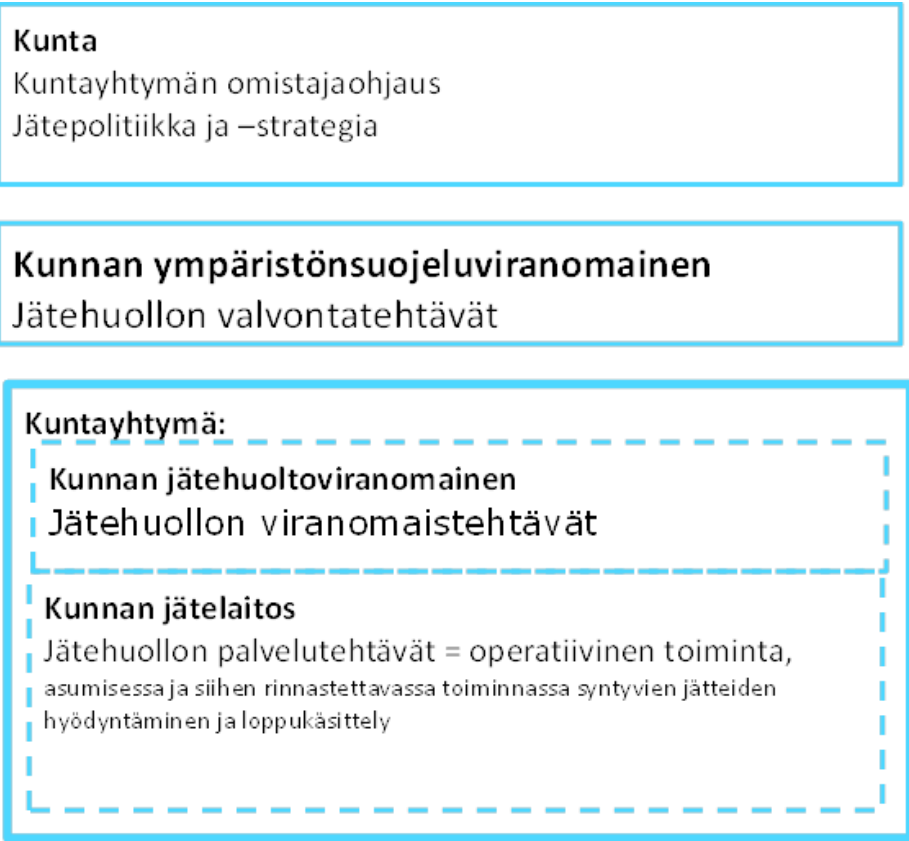
Kunnan jätehuoltotehtävien organisoinnissa on muun ohella otettava huomioon hallinto-oikeudellinen objektiviteettiperiaate, joka edellyttää, että viranomaistoiminnan on oltava puolueetonta ja vaikutettava siltä. Jätehuollossa on kyse alasta, jossa viranomaispäätökset kohdistuvat sekä julkisiin että yksityisiin toimijoihin. Kunnissa viranomaistoimintaa ja palvelutehtävien hoitamista ei tulisi yhdistää ja organisoida tavalla, jossa viranomaisen riippumattomuus, puolueettomuus ja asianosaisten tasapuolinen kohtelu saattavat joutua epäilyksen alaiseksi. Erityisesti niissä tapauksissa, joissa viranomaistehtävät ja operatiiviset palvelutehtävät ovat järjestetty samassa organisaatiossa, tulee kiinnittää erityistä huomiota viranomaistoiminnan erottamiseen operatiivisen toiminnan päätöksenteosta.

Kuvissa 1 ja 2 on kuvattu vaihtoehtoisia malleja kunnan eri jätehuoltotehtävien organisoimiseksi.

²⁴ Opas on saatavilla sähköisesti: <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2016/1738-opas-jatehuollon-omistajaohjaukseen>.

Kuva 1. Kunnan tehtävät jätehuollossa, kun palvelutehtävät hoidetaan kunnan yhtiössä, taseyksikössä tai liikelaitoksessa.

Kuva 2. Kunnan tehtävät jätehuollossa, kun viranomais- ja palvelutehtävät hoidetaan kuntayhtymässä. Myös taseyksikössä (esim. tekninen lautakunta) voi sama viranomainen hoitaa sekä jätehuollon palvelu- että viranomaistehtävää.

4.2 Kunnan jätehuoltoviranomaisen tehtävät

Jätelain mukaan kunnan tulee nimetä erityinen jätehuoltoviranomainen hoitamaan laissa säädettyjä viranomaistehtäviä. Säännöksen tarkoituksena on selkeästi erottaa viranomaistehtävät niistä jätehuollon operatiivisista palvelutehtävistä, joihin ei liity julkisen vallan käyttöä. Viranomaistehtäviä ei voi siirtää kunnan viranomaisrakenteen ulkopuolelle. Jos edellä mainitut palvelutehtävät ovat siirretty kuntien yhdessä omistamalle jätelaitokselle, jätehuoltoviranomaisena toimii näiden kuntien yhteinen toimielin.

Jätehuoltoviranomaisen tehtävänä on muun muassa:

- antaa kunnan jätehuoltomääräykset (91 §),
- antaa jätteen kiinteistöittäistä erilliskeräystä koskevia jätehuoltomääräyksiä, joilla voidaan määrätä jäteasetusta laajemmasta tai suppeammasta erilliskeräyksestä kiinteistöllä (91.3 §)
- myöntää poikkeukset yksittäistapauksissa jätehuoltomääräyksen noudattamisesta (91.4 §, jos kyseinen tehtävä on kunnan jätehuoltomääräyksissä määrätty jätehuoltoviranomaisen tehtäväksi),
- päättää tarvittaessa tietyn alueen rajaamisesta kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen ulkopuolelle (35.4 §),
- päättää sekalaisen yhdyskuntajätteen sekä saostus- ja umpisäiliöljetteen osalta kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen käyttöönotosta jätelain edellytysten täytyessä kunnassa tai sen osassa ja tätä koskevan päätöksen muuttamisesta sekä seurata ja valvoa päätöksen täytäntöönpanoa ja edellytysten täyttymistä (37, 38 §)²⁵,
- hyväksyä jätetaksa (79 §),
- määrätä jätetaksan mukainen jätemaksu (81 §),
- päättää yksittäistapauksessa jätemaksun kohtuullistamisesta (81.2 §) ja jätemaksuista tehdyistä muistutuksista (82.2 §),
- vastata jätemaksujen ulosottoasioiden käsittelystä ja ulosoton hakemisesta (145 §),
- toimia jätteen kuljetuksia ja biojätteen käsittelyä kiinteistöllä koskevan rekisterin rekisterinpitäjänä (143 §),
- päättää yksittäistapauksessa poikkeuksien myöntämisestä liittymisvelvollisuudesta kunnan järjestämään jätehuoltoon (42 §),
- tehdä tarvittaessa valituskelpoinen hallintopäätös TSV-palvelun eväämisestä (33 §).

Vaikka jätelaissa ei nimenomaisesti edellytetä, jätehuoltoviranomaisen olisi hyödyllistä muiden kunnallisten toimijoiden ohella osallistua myös toimialueensa jätehuollon kehittämissuunnitelman ja -suunnitelman (esim. jätehuoltopoliittinen ohjelma tai –strategia) laatimiseen yhteistyössä kunnan jätelaitoksen kanssa. Jätehuoltoviranomaisen on tärkeää osallistua myös jätehuollon palvelutason määrittämiseen, jossa määritellään konkreettisesti kunnan asukkaille tarjottavat jätehuoltopalvelut (ml. esimerkiksi määrittely tuottajavastuun piiriin kuuluvien käytöstä poistettujen tuotteiden keräystä ja vastaanottoa täydentävän palvelun laajuudesta). Jätehuoltoviranomaisen roolia jätteenkuljetusrekisterin pitämisessä käsitellään luvussa 9.1.1.

Kunnan jätehuoltoviranomainen ei osallistu jätehuollon omistajaohjaukseen eikä vastaa siitä, vaan omistajaohjaus kuuluu omistajakuntien konserni- tai kuntajohdolle.

²⁵ Jätelain mukaisesti kunta voi päättää ottaa kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen ainoastaan sekalaisen yhdyskuntajätteen sekä saostus- ja umpisäiliöljetteen kiinteistöittäisessä kuljetuksessa edellyttäen, että laissa säädetty edellytykset kiinteistön haltijan järjestämälle kuljetukselle täyttyvät. Jätelain nojalla kunta vastaa bio- ja pakkausjätteen kiinteistöittäisestä kuljetuksesta jätelaissa säädettyjen siirtymäaikojen puitteissa.

Kunta voi kuntalain mukaan²⁶ hoitaa jätehuollon viranomaistehtävät

- kunnan omana toimintana,
- yhteistyössä muiden kuntien kanssa, esimerkkinä niin sanottu isäntäkuntamalli,
- toimimalla jäsenenä kuntayhtymässä.

Viranomaisen tehtävät osoitetaan valtuuston päätöksellä jollekin kunnan monijäseniselle toimielimelle. Jätehuollon palvelutehtävän järjestämistapa vaikuttaa käytännössä jätehuoltoviranomaisen organisointiin.

- Jos jätehuollon palvelutehtävät hoidetaan useamman kunnan yhteistoimintana kuntien yhteisesti omistamassa yhtiössä, kuten nykyisin suurin osa kunnista toimii, jätehuoltoviranomaisen tehtävät hoitaa kuntien yhteinen toimielin (tavallisimmin jätehuoltolautakunta) tai kuntayhtymä. Yhteisen viranomaisen avulla viranomaistehtävien hoitaminen tehostuu ja viranomaisen käytettävissä olevat voimavarat paranevat, kun viranomaispäätöksiä (kuten jätemaksuista päättäminen ja jätehuoltomääräysten antaminen) ei jouduta tekemään jokaisessa kunnassa erikseen.
- Jos kunta toteuttaa jätehuollon palvelutehtävät yksin, jätehuoltoviranomaisena toimii yleensä kunnan toimielin, esimerkiksi tekninen lautakunta tai jätehuoltolautakunta.
- Jos kuntien palvelutehtäviä hoidetaan esimerkiksi yhteistoimintana kuntayhtymässä, on kysymyksessä viranomainen ja viranomaistehtävät voidaan kuntalain mukaan hoitaa samassa organisaatiossa hallinto-oikeudellinen objektiviteettiperiaate (luku 4.1) huomioon ottaen.

Kunnan jätehuoltoviranomainen voi kuntalain mukaisesti siirtää omaa toimivaltaansa alaiselleen viranhaltijalle (esimerkiksi päätökset jäteastian tyhjennysvälin harventamisesta tai jätehuoltomääräysten noudattamisesta poikkeamisesta).

Jätehuoltoviranomaisen aseman itsenäisyys ja tehtävien jakamattomuus

Jätehuoltoviranomainen on kunnallinen viranomainen, jolla on itsenäinen jätelain ja toimielimen perustamista koskevan päätöksen tai sopimuksen mukainen toimivalta ja asema. Päätökset tehdään jätelain nojalla kunnallisen päätöksenteon puitteissa. Jätehuoltoviranomaisen tehtävä on myös jakamaton. Jätelain mukaisesti jätehuoltoviranomainen huolehtii kunnalle kuuluvista jätehuollon lakisääteisistä viranomaistehtävistä. Kunta ei voi lautakuntasopimuksessa pidättää itselleen jotakin jätehuollon viranomaistehtävää, kuten jätteenkuljetusjärjestelmästä päättämistä.

Lakisääteisten tehtävien hoitaminen edellyttää väistämättä jätehuoltoviranomaisen ja kunnan jätelaitoksen välistä läheistä yhteistyötä. Kunnan jätelaitos toteuttaa jätelaissa säädettyä julkisoikeudellista yhdyskuntajätehuollon palvelutehtävää, jonka tueksi tarvitaan jätehuoltoviranomaisen määräyksiä ja muita päätöksiä. Jätehuoltoviranomainen toimii tietoyhteistyössä kunnan jätelaitoksen kanssa ja saa jätelaitokselta asiantuntemusta viranomaistehtävien hoitamisen avuksi. Kunnan jätelaitos ei voi kuitenkaan hoitaa virkavalmisteluun liittyviä tehtäviä, jotka kuuluvat jätehuoltoviranomaisen alaiselle henkilöstölle.

Jätehuoltoviranomaisen päätöksenteon ja toiminnan yleensäkin on oltava puolueetonta. Viranomaisen on huolehdittava asemansa riippumattomuudesta suhteessa kunnan jätelaitokseen sekä siitä, että tehtävien hoitamisessa kuullaan kunnan jätelaitoksen ohella myös alueen muita toimijoita (esim. kuntalaiset, kuntalaisia ja yrityksiä edustavat paikallisyhdistykset, jätehuoltoalan yritykset sekä tuottajavastuukysymysten osalta tuottajat) hallinto- ja kuntalain mukaisesti ja tarpeen mukaan osallistetaan heitä valmisteluprosesseihin. Osallistaminen voi

²⁶ Kunnan viranomaistehtävien järjestämistä koskeva jätelain 26 § on luonteeltaan informatiivinen ja toistaa ne tehtävien järjestämismahdollisuudet, jotka kunnalla on käytettävissä kuntalain perusteella.

tarkoittaa esimerkiksi avoimen tiedotus- ja keskustelutilaisuuden järjestämistä valmistelun aikana.

Joihinkin kuntien yhteisten jätehuoltolautakuntien johtosääntöihin on kirjattu velvoite jätehuoltolautakunnan ja kuntien yhteisesti omistaman jätelaitoksen väliseen yhteistyöhön. Edellä todettuun viitaten lautakunnan ja yhtiön välinen yhteistyö on välttämätöntä: molemmissa hoidetaan kunnan lakisääteistä jätehuoltoa, mutta eri rooleissa ja eri valtuuksin. Yhteistyötä koskeva sopimusvelvoitemääräys johtosäännössä on suositeltavaa, mutta ei välttämätöntä.

Jätehuoltolautakunnan jätelain mukaista päätösvaltaa ei voida oikeudellisesti sitoa etukäteen sopimuksilla. Tämä koskee esimerkiksi jätteenkuljetusjärjestelmästä päättämistä. Lautakuntasopimus, lautakunnan johtosääntö tai jätehuoltoyhtiön osakassopimus ei sido jätehuoltolautakuntaa eikä sitä voida velvoittaa noudattamaan näihin mahdollisesti sisällytettyjä jätehuollon järjestämistä koskevia määräyksiä. Tällaiset määräykset ovat mitättömiä, mutta eivät tee sopimusta tai johtosääntöä muilta osin pätemättömäksi.

4.3 Kunnan jätelaitoksen rooli ja tehtävät

Kunnan jätehuollon palvelutehtävien siirtämisestä kunnan viranomaisorganisaatiosta erilliselle ja muodollisesti yksityisoikeudelliselle kunnan omistamalle jätelaitokselle säädetään jätelain 43 §:ssä. Siirtämisen edellytyksenä on, että kunta tai kunnat yhdessä hallitsevat ja omistavat perustettavaa yhtiötä. Kunnan omistajuutta koskeva edellytys perustuu hankintalain mukaiseen sidosyksikköaseman säilyttämiseen, ottaen lisäksi huomioon jätelain 145 a §:n mukaiset sidos- ja hankintayksiköitä koskevat erityiset säännökset. Tällä varmistetaan se, että julkisen hallintotehtävän siirron kohteena oleva yhtiö on viime kädessä kuntien valvonnassa ja määräysvallassa.

Kunnan jätelaitoksella tarkoitetaan tässä oppaassa kunnan omistuksessa tai muutoin määräysvallassa olevaa yhteisöä, joka tuottaa omistajakunnan tai omistajakuntien sille siirtämiä lakisääteisiä jätehuollon palvelutehtäviä. Tällaisia tehtäviä ovat (jätelain 43 §):

- jätteen alueellisen vastaanoton kilpailuttaminen tai järjestäminen omana toimintana (ml. kotitalouksien ja maa- ja metsätalouden vaarallisten jätteiden vastaanotto sekä kotitalouden pienimuotoisessa itse tehtävässä rakennus- ja purkutoiminnassa syntyvä jäte),
- kunnan järjestämän jätteenkuljetuksen kilpailuttaminen sekä tähän liittyvä seuranta sekä lakisääteisen yhteistyö pakkausjätteen erilliskeräyksessä ja kuljetuksessa yhteistoiminnassa pakkausten tuottajayhteisön kanssa,
- jätteen hyödyntämisen ja loppukäsittelyn kilpailuttaminen tai järjestäminen omana toimintana (jätteenkäsittelykeskusten ja –laitosten rakentaminen ja ylläpito),
- jäteneuvonta, valistus ja tiedotus,
- jätehuoltopalveluihin liittyvän käytännön rahaliikenteen hoitaminen,
- näihin välittömästi liittyvät muut hallinnolliset tehtävät, joihin ei sisälly julkisen vallan käyttöä (esim. asiakasrekisterin ylläpito).

Kunnan jätelaitoksen roolia kunnan TSV-palvelun järjestämisessä ja jätteenkuljetusrekisterin ylläpitoon liittyvissä tehtävissä käsitellään luvuissa 3.3 ja 9.1.

Jätelaitos voi olla kunnan liikelaitos, kuntayhtymä tai useamman kunnan yhteisesti omistama osakeyhtiö. Näistä yleisin on kuntien yhteinen osakeyhtiö.

Kaikki jätehuollon viranomais- ja palvelutehtävät voidaan siirtää kuntayhtymälle säätämättä siitä erikseen laissa, sillä kuntayhtymä on viranomainen. Palvelutehtävät voidaan siirtää myös

kunnan liikelaitokselle, koska kyseessä on sama kuntaorganisaatio. Siirrettäessä nämä tehtävät samaan organisaatioon, tulee siirto toteuttaa viranomaistoiminnan objektiviteettiperiaate huomioon ottaen.

Edellä luetellut jätehuollon operatiiviset palvelutehtävät eivät sisällä julkisen vallan käyttöä. Useista operatiivisista tehtävistä koostuva kokonaisuus on kuitenkin *julkinen hallintotehtävä*, joka perustuslain mukaan voidaan siirtää kunnan viranomaisorganisaation ulkopuolelle vain säätämällä siitä erikseen laissa. Yksittäisen operatiivisen veloitteen hoitaminen ei kuitenkaan ole julkinen hallintotehtävä. Esimerkiksi jätteen käsittelyä koskevaa palvelua ostettaessa kunnan omistama jäteyhtiö on hankintalain tarkoittama hankintayksikkö, joka kilpailuttaa palvelun hankinnan hankintasäännösten mukaisesti. Yhtiön tekemät julkiset hankinnat eivät ole julkisen hallintotehtävän siirtämistä yksityiselle. Palveluhankinnoissa on tällöin noudatettava julkisista hankinnoista annettua lakia.

Kunnan jätelaitoksen asema sidosyksikkönä

Kuntien omistaman jätehuollon palvelutehtäviä hoitavan osakeyhtiön tulee olla hankintalaissa tarkoitettu kunnan sidosyksikkö. Jäteyhtiössä osakkaana oleva kunta voi hankintalain kilpailuttamisvelvollisuutta koskevasta pääsäännöstä poiketen hankkia jätehuoltopalvelut kunnan sidosyksiköltä ilman kilpailuttamista.

TSV-palvelua (luku 3.3) antaessaan kunta ei toimi kilpailullisilla markkinoilla eikä palvelun liikevaihtoa lasketa jätelain 145 a §:ssä säädettyyn sidos- ja hankintayksiköiden markkinaehtoista toimintaa rajoittavaan ulosmyynnin prosenttiosuuteen. Kyse on kuntien lakisääteisestä velvollisuudesta, joka ei vaikuta kuntien jätehuoltoyhtiöiden sidosyksikköasemaan.

Hankintalain 15 §:n mukaisesti hankintayksikkö voi tehdä hankinnan sitä kilpailuttamatta omalta sidosyksiköltään, joka on hankintayksiköstä muodollisesti erillinen ja päätöksenteon kannalta itsenäinen yksikkö. Sidosyksikköhankintojen edellytyksenä on ensinnäkin se, että hankintayksikkö yhdessä tai muiden hankintayksiköiden kanssa käyttää määräysvaltaa yksikköön samalla tavoin kuin omiin toimipaikkoihinsa. Toisena edellytyksenä on, että sidosyksikkö voi harjoittaa vain tietyn osan liiketoiminnastaan muiden kuin siihen määräysvaltaa käyttävän hankintayksikön kanssa eikä sidosyksikössä saa olla muiden kuin hankintayksiköiden pääomaa. Sidosyksikkö saa siis hankintalain nojalla harjoittaa muiden kuin omistajiensa kanssa ns. markkinaehtoista liiketoimintaa ainoastaan hankintalaissa säädetyn ulosmyyntiä rajoittavan prosenttiosuuden puitteissa. Kuntayhtymänä toimivalla jätelaitoksella ei voi kuntalain mukaisesti olla markkinaehtoista toimintaa lainkaan kuntayhtymä-muodossa.

Jätelaissa säädetään erikseen jätehuollon toimialalla toimivan sidosyksikön ja hankintayksikön markkinaehtoisen toiminnan osuutta rajoittavasta prosenttiosuudesta (ns. sidosyksikköraja) hankintalain yleisestä sidosyksikkörajasta poikkeavasti. Jätehuollon toimialalla noudatettavasta sidosyksikkörajaa koskevasta erityisestä sääntelystä säädetään jätelain 145 a §:ssä. Jätelain mukainen ulosmyyntiraja eli markkinaehtoisen liiketoiminnan osuus yhtiön liikevaihdosta saa olla enintään 10 prosenttia ilman euromääräistä rajaa.²⁷

Kunta voi siis hankkia jätehuollon järjestämiseen liittyvät palvelutehtävät kilpailuttamatta kunnan sidosyksikkönä toimivalta jätelaitokselta, edellyttäen, että pääosa kunnan jätelaitoksen toiminnasta muodostuu omistajakunnille tuotetuista palveluista. Ulosmyyntirajan ylittäminen vaarantaa kunnan jätelaitoksen aseman kunnan sidosyksikkönä. Mikäli jätehuollon palvelutehtäviä hoitava osakeyhtiö menettää sidosyksikköasemansa, eivät omistajakunnat voi enää jätelain 43 §:ssä tarkoitettulla tavalla siirtää palvelutehtäviä yhtiölle.

²⁷ Jätelain muutos 1148/2022.

Edellä mainitut sidosyksikköedellytykset täyttävä kunnan jätelaitos rinnastuu kuntaan hoitaessaan jätelain mukaisia palvelutehtäviä. Tällöin yhtiö toimii sille siirrettyjen tehtävien toteuttajana sekä tehtävän hoidossa tarvittavien palveluiden hankkijana ja kilpailuttajana. Kunnan omistaman jäteyhtiön työntekijöihin sovelletaan virkavastuuta ja hallintotoimintaa koskevia säännöksiä, kun nämä hoitavat julkista hallintotehtävää.

Kunnan jätelaitoksen on huomioitava toiminnassaan säännökset tehtävien hoitamisesta kilpailutilanteessa markkinoilla sekä hankintalain ja jätelain säännökset sidosyksikköhankinnoista. Markkinaehtoisen toiminnan yhtiöittäminen edellyttää aina tapauskohtaista selvitystä yhtiön muodostamisesta.

Kuntien välinen yhteistyö lakisääteisten palvelutehtävien hoitamisessa (horisontaalinen yhteistyö)

Hankintalain mukaisesti on mahdollista, että kunnat voivat myös harjoittaa ns. horisontaalista yhteistyötä muiden kuntien kanssa lakisääteisten palvelutehtävien hoitamisessa (esim. yhteiset käsittelylaitokset) ilman kilpailutusvelvoitetta. Alun perin unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön perusteella muotoutuneet horisontaalisen yhteistyön edellytykset on sisällytetty hankintalakiin (16 §). Horisontaalisen yhteistyön edellytyksenä on, että hankintayksiköt toteuttavat **yhteistyössä ja yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi niiden vastuulla olevat yleisen edun mukaiset julkiset palvelut**. Myös horisontaaliseen yhteistyöhön sovelletaan jätelain 145 a §:n sääntelyä. Näin ollen myös horisontaalisessa yhteistyössä hankintayksiköihin sovellettava markkinaehtoisen toiminnan prosenttiosuus on enintään kymmenen prosenttia ilman euromääräistä rajaa.

Kunnan jätelaitoksen markkinaehtoinen toiminta ja kilpailuneutraliteetti

Lakisääteisten jätehuoltotehtävien lisäksi kunta voi osallistua markkinaehtoisen jätehuoltopalvelun tuottamiseen jätelain 145 a §:n mukaista 10 %:n ulosmyyntirajaa noudattaen eli tarjota markkinaehtoisesti jätehuoltopalveluita mm. elinkeinotoiminnan jätteille. Kuntayhtymällä, kunnan liikelaitoksella tai kunnan taseyksiköllä ei kuitenkaan voi olla markkinaehtoista toimintaa lainkaan, vaan ne voivat tarjota jätehuoltopalveluita ainoastaan jätelain 32 ja 33 §:n perusteella. Kunnan toissijaisessa jätehuoltopalvelussa (jätelain 33 §, luku 3.3) ei ole kyse tilanteesta, jossa kunnan jätelaitos toimisi kilpailla markkinoilla eikä toissijaisen jätehuoltopalvelun liikevaihtoa lasketa markkinaehtoista toimintaa rajoittavaan ulosmyynnin prosenttiosuuteen. Toissijaisen jätehuoltovelvollisuuden toteuttaminen ei vaaranna jätelaitoksen asemaa kunnan sidosyksikkönä. Kuntien ja tuottajien yhteistoimintavelvoitteeseen perustuva kunnalle kuuluva pakkausjätteiden keräys ja kuljetus on myös kunnan lakisääteistä toimintaa, jota ei lueta markkinaehtoiseksi toiminnaksi.

Toimiessaan kilpailutilanteessa markkinoilla kunnan on huolehdittava siitä, ettei toiminta johda kilpailuneutraliteettiongelmiiin julkisen ja yksityisen toimijan välillä. Markkinaehtoisen toiminnan vaatimuksista säädetään muun muassa kuntalailla (410/2015) ja kilpailulain (948/2011). Markkinaehtoisen toiminnan kirjanpito on eriytettävä lakisääteisen toiminnan kirjanpidosta (jätelain 44 §, luku 4.4). Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) valvoo yleisesti kilpailulainsäätännön täytäntöönpanoa ja toteutumista sekä kilpailuneutraliteettia kilpailulain nojalla.

4.4 Kunnan tai kunnan jätelaitoksen kirjanpidon eriyttämisvaatimus

Kunnan tai kunnan jätelaitoksen on eriteltävä kirjanpidossaan kunnan lakisääteisten jätehuollon palvelutehtävien ja mahdollisten muiden kuin lakisääteisten (markkinaehtoisten) palvelutehtävien hoito. Kirjanpidossa on eriteltävä tiedot tarjottujen palveluiden liikevaihdosta ja taloudellisesta tuloksesta. Velvollisuus koskee myös osana kunnan organisaatioita toimivaa

kunnallista liikelaitosta. Markkinaehtoista jätehuoltopalvelua ei ole toissijaisen jätehuoltovastuun perusteella annettu palvelu, hankintalainsäädännön mukainen omistajakunnille sidosyksikkönä annettu muu jätehuoltopalvelu, kuntayhteistyöyksiköiden sisäinen sidosyksikköpalvelu tai jätelaitosten välisenä yhteistyönä annettu jätehuoltopalvelu (horisontaalinen yhteistyö).

Jätelaissa säädetty kirjanpidon eriyttämiskaava ei edellytä TSV-palvelun eriyttämistä muusta lakisääteisestä palvelusta, mutta toiminnan läpinäkyvyyden varmistamiseksi tiedot on suositeltavaa julkaista. Kunnan toissijaisessa jätehuoltopalvelussa on kyse lakisääteisestä velvollisuudesta eikä kunta tai kunnan jätelaitos näin ollen toimi kilpailluilla markkinoilla TSV-palvelua antaessaan. Lisäksi kunnan tai kunnan jätelaitoksen on suositeltavaa omaa suunnitteluaan sekä taksan valmistelua varten seurata kunnan toissijaiseen jätehuollon järjestämisvastuuseen perustuvan TSV-palvelun kustannusvastaavuutta.

Lakisääteisestä ja markkinaehtoisesta palvelusta on tilikausittain laadittava erilliset laskelmat, jotka kuvaavat toiminnan taloudellista tulosta ja palveluiden liikevaihtoa. Liikevaihdon kuvaaminen on tarpeen sidosyksikkörajan prosenttiosuuden noudattamisen seuraamiseksi. Säännös ei estä järjestäjästä muiden toimintojen kirjanpitoa yhdessä pääkirjanpidon kanssa, mutta kirjanpidossa on osoitettava omat tilit tätä varten. Tilintarkastuksessa on voitava tarkastaa erikseen muiden toimintojen kirjanpito osana kunnan tai yhtiön tilintarkastusta, mutta erillistä tilintarkastajan lausuntoa ei jätelaissa edellytetä. Markkinaehtoisesta toiminnan hinnoittelussa on otettava huomioon KKV:n suuntaviivat markkinaperusteisen toiminnan hinnoittelusta²⁸ sekä muu ohjeistus.

Jotta kunta tai kunnan jätelaitos voi toteuttaa kirjanpidon ja laatia erilliset laskelmat jätelain edellyttämällä tavalla, on tiedot esimerkiksi käsittelylaitokselle vastaanotetun jätteen alkuperästä eriteltävä riittävällä tarkkuudella. Jos jätteen kuljettaja kerää samaan kuormaan yhdyskuntajätettä sekä kunnan lakisääteisen velvollisuuden piiriin kuuluilta kiinteistöiltä (kuten kotitalouksista) että kunnan vastuun ulkopuolelle rajatuista kiinteistöistä (kuten liikekiinteistöistä), tulee kuljettajan antaa jätteen vastaanottajalle tiedot jätteen alkuperästä eriteltyinä kunnan lakisääteisen velvollisuuden piiriin kuuluviin ja muihin jätteisiin (jätelain 44.3 §).

4.5 Valvontaviranomaisten tehtävät ja työnjako

Jätelain yleisiä valvontaviranomaisia ovat kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus), jotka valvovat jätelain ja sen nojalla annettujen säännösten sekä määräysten (esim. jätehuoltomääräysten) noudattamista (jätelain 24 §). Viranomaisten toimivalta on valvonnassa osittain päällekkäinen. Koska useat valvontatehtävät ovat luonteeltaan paikallisia, käytännön valvontavastuu on yleensä kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella. Valvonnassa on kuitenkin tarpeen tehdä yhteistyötä ELY-keskuksen ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen kesken.

Valvontaviranomaisen (kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tai ELY-keskus) tehtävänä on:

- valvoa jätelain ja kunnan jätehuoltomääräysten noudattamista (24 §),
- käsitellä sille kuuluvat ilmoitus- ja lupa-asiat (ilmoitus jätteen keräystoiminnasta 100 §, toimivaltaan kuuluvat ympäristöluvat) sekä valvoa päätösten noudattamista,
- tarkastusten tekeminen (123 §, 124 §),
- antaa tarvittaessa erityisiä valvontamääräyksiä laiminlyöntien ja rikkomusten oikaisemiseksi (125 §, 126 §),

²⁸ Kilpailu- ja kuluttajavirasto: KKV:n suuntaviivat markkinaperusteisesta hinnoittelusta – käytännön arviointiperusteet. Päivitetty 11/2022. Saatavilla sähköisesti: <https://www.kkv.fi/ajankohtaista/tiedotteet/paivitetyt-markkinaperusteisen-hinnoittelun-suuntaviivat-auttavat-julkista-sektoria-arvioimaan-toimintansa-kilpailuneutraaliutta/>.

- liittää valvontamääräykseen tehosteeksi uhkasakko, teettämishukka tai keskeyttämissuhka (129, 130 §) tai määrätä tietyistä laiminlyönneistä laiminlyöntimaksu (131-133 §),
- tehdä ilmoitus poliisille tai Tullille epäilyssä rikostapauksessa (136 §),
- hakea muutosta jätelain nojalla tehtyyn päätökseen (138 §).

Jätelaissa säädetään lisäksi eräitä nimenomaisia tehtäviä erikseen ELY-keskuksen taikka kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimivaltaan kuuluviksi seuraavasti:

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen toimivaltaan kuuluvia tehtäviä ovat:

- siivoamista koskevan määräyksen antaminen kunnalle (75.2 §),
- lausunnon antaminen valmisteltavina olevista kunnan jätehuoltomääräyksistä (92 §),
- jätteen ammattimaista kuljettamista tai välittämistä harjoittavan hyväksyminen jätehuoltorekisteriin (96 §),
- jätehuoltorekisteriin hyväksymistä koskevan päätöksen muuttaminen sekä hyväksymisen peruuttamista ja raukeamista koskeva päätöksenteko (97, 99 §),
- toimiminen asianomistajana rikosasiassa, jos yleistä etua on loukattu (136.2 §).

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimivaltaan kuuluvia tehtäviä ovat:

- siivoamista koskevan määräyksen antaminen siivousvelvolliselle (75.1 §),
- jätteen ammattimaista keräystoimintaa koskevan ilmoituksen rekisteröinti (100 §),
- yksittäisen määräyksen antaminen (125 §).

Ympäristöluvanvaraista toimintaa ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvovat puolestaan ympäristönsuojelulain 189 §:ssä säädetyn työnjaon mukaisesti siten, että ELY-keskus valvoo aluehallintoviraston myöntämien lupien noudattamista ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoo itse antamiensa lupien noudattamista.

Kunnan jätehuoltoviranomainen ei ole valvontaviranomainen. Jätehuollon järjestämistehtävän toteuttamiseksi kunnan jätehuoltoviranomaisen on seurattava kiinteistöjen liittymistä kunnan järjestämään jätehuoltoon sekä kiinteistöittaisen jätteen kuljetuksen järjestämistä. Jos seurannassa ilmenee tarve puuttua havaittuun laiminlyöntiin tai muuhun virheelliseen toimintaan, asiassa tarvittavat valvontatoimet, kuten hallintopakon käyttö kuuluvat valvontaviranomaisen tehtäviin. Laiminlyönnin havaitessaan jätehuoltoviranomainen voi kehottaa jätteen haltijaa korjaamaan toimintansa lainmukaiseksi, mutta vain valvontaviranomaisella on oikeus antaa määräyksiä toiminnan oikaisemiseksi. Esimerkiksi kunnan jätehuoltoon liittymisvelvollisuuden noudattamisessa jätehuoltoviranomaisen ja valvontaviranomaisen tehtävät jakautuvat siten, että jätehuoltoviranomainen seuraa jätteenkuljetusrekisteriin (luku 9.1) tallennettujen tietojen perusteella kiinteistöjen liittymistä kunnan jätehuoltoon ja tarvittaessa kehottaa liittymättömiä kiinteistöjä liittymään kunnan jätehuoltoon. Ympäristönsuojeluviranomainen tekee jätehuoltoviranomaisen toimenpidepyynnön perusteella tarpeelliset valvontatoimet ja tarvittaessa tehostaa sitä uhkasakolla.

Kuvassa 3 on esimerkki viranomaisten työnjaosta seurattaessa ja valvottaessa kunnan jätehuoltoon liittymisvelvollisuuden noudattamista.

Kuva 3. Esimerkki kunnan jätehuoltoviranomaisen ja valvontaviranomaisen tehtävistä seurattaessa ja valvottaessa kunnan jätehuoltoon liittymisvelvollisuuden noudattamista. (lähde: Katariina Serenius, Keski-Uudenmaan ympäristökeskus)

Valvontaviranomainen valvoo myös kunnan jätehuoltoviranomaisen toimintaa. Tämän vuoksi jätehuoltoviranomaisen ja valvontaviranomaisena toimivan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävät tulisi kunnassa osoittaa eri toimielimien tehtäväksi.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi valvontatehtävissä siirtää kuntalain mukaisesti omaa toimivaltaansa alaiselleen viranhaltijalle, ei kuitenkaan asiassa, joka sisältää hallintopakon käyttöä.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen ja ELY-keskuksen työnjako jätelain mukaisessa valvonnassa

Valvontaviranomaisten päällekkäisen toimivallan vuoksi yhdyskuntajätehuoltoon koskevien jätelain säännösten valvonnassa voidaan viranomaisten välistä työnjakoa joutua ratkaisemaan tapauskohtaisesti erityisesti tilanteissa, joissa valvonnan kohteena oleva toiminta (esimerkiksi jätteen kuljettajan toiminta) ulottuu useamman kunnan alueelle.

- Valvonta kuuluu kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle, jos valvonnan kohteena oleva toiminta tapahtuu pääosin tai kokonaan kyseisen ympäristönsuojeluviranomaisen toimialueella (esimerkiksi yhden kunnan alueella).
- Valvonta kuuluu yleensä ELY-keskukselle tilanteissa, joissa valvonnan kohteena oleva toiminta ulottuu usean eri ympäristönsuojeluviranomaisen toimialueelle ja joissa valvonta edellyttää alueellista toimivaltaa (esimerkiksi useita kuntia, joissa kaikissa oma ympäristönsuojeluviranomainen). Tällöin ELY-keskus voi samalla toimenpiteellään toteuttaa tarpeelliset valvontatoimet usean ympäristönsuojeluviranomaisen toimialueella.

Yleisenä valvontaviranomaisena toimivan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tai ELY-keskuksen vastuulle kuuluu myös jätelaitoksen valvonta. Edellä kuvatun toimivaltaajan periaatteiden mukaisesti yhden kunnan alueelle ulottuva jätelaitoksen toimintaa koskeva valvonta-asia kuuluisi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimivaltaan. Useamman kunnan alueelle kohdistuva valvonta-asia taas kuuluisi ELY-keskuksen toimivaltaan.

Erityisesti silloin, kun kunnan jätehuoltoviranomaisena toimii kuntien yhteinen lautakunta tai muu toimielin, jätehuoltoviranomainen voi edellä kuvatuin perustein harkita tapauskohtaisesti, osoittaako se valvontapyyntönsä kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle vai ELY-keskukselle. Tehdessään valvontapyyntönsä ELY-keskukselle on jätehuoltoviranomaisen syytä perustella pyynnössään, miksi valvontapyyntö on osoitettu ELY-keskukselle eikä kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle.

5 Yhdyskuntajätteen erilliskeräys

5.1 Yhdyskuntajätteiden kierrätystavoitteet

EU:n jätedirektiiviin perustuvista yhdyskuntajätteen ja pakkausjätteen kierrätystavoitteista säädetään kansallisesti jäteasetuksessa sekä pakkausjäteasetuksessa. Jäteasetuksen mukaan yhdyskuntajätteestä tulee kierrättää 55 prosenttia vuonna 2025, 60 prosenttia vuonna 2030 ja 65 prosenttia vuonna 2035. Pakkausjäteasetuksen mukaan kaikesta pakkausjätteestä tulee kierrättää 65 prosenttia vuoteen 2025 ja 70 prosenttia vuoteen 2035 mennessä. Lisäksi eri pakkausjätteille on asetettu materiaaliikohtaiset kierrätystavoitteet.

Uudelleenkäytön valmistelua ja kierrätystä varten erilliskerätyn jätteen polttaminen tai sijoittaminen kaatopaikalle on kielletty (jätelain 15 a §). Tällaista jätettä ei saa sijoittaa kaatopaikalle eikä hyödyntää energiana tai polttaa muulla tavoin, vaikka nämä käsittelyvaihtoehdot olisivat jätteen haltijalle taloudellisesti edullisempia vaihtoehtoja uudelleenkäytön valmisteluun tai kierrätykseen verrattuna. Kielto ei koske erilliskerätyn jätteen myöhemmästä käsittelystä syntyvää jätettä, kuten lajittelurekettejä, jonka osalta polttamisella tai kaatopaikalle sijoittamisella saavutetaan kokonaisuutena arvioiden lain tarkoituksen kannalta paras tulos.

Kierrätystavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että niin sanottu energiajäte sisältää mahdollisimman vähän kierrätyskelpoista jätettä. Jätteen ohjaamista käytettäväksi energiajätteenä rajoittaa jätelain 8 §:ssä säädetty jätteen haltijan velvollisuus järjestää jätteelle etusijajärjestyksen mukainen käsittely sekä 15 §:n mukainen erilliskeräysvelvollisuus. Tämä tarkoittaa, että energiajätteeseen ei tule ohjata kierrätyskelpoista jätettä kuin mainituissa pykälissä säädettyissä poikkeustapauksissa.

5.2. Jätteiden erilliskeräys

Lajiltaan ja laadultaan erilaiset jätteet tulee etusijajärjestyksen toteuttamiseksi kerätä toisistaan erillään, eikä niitä saa sekoittaa muihin jätteisiin tai materiaaleihin (*yleinen erilliskeräysvelvollisuus*, jätelain 15 §). Jäteasetuksella säädetään kiinteistökohtaisista erilliskeräysvaatimuksista asumisessa sekä muussa kuin asumisessa (kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa, elinkeinotoiminnassa ja julkisessa hallinto- ja palvelutoiminnassa) syntyvälle jätteelle. Lisäksi asetuksessa säädetään rakennus- ja purkujätteen erilliskeräystä koskevista velvoitteista. Asetuksella säädetystä erilliskeräysvelvollisuudesta voidaan poiketa kunnan jätehuoltomääräyksillä joko vähimmäisvaatimuksia laajempaan erilliskeräykseen tai toisaalta määräaikaikaisesti suppeampaan erilliskeräykseen, jos jätelaissa säädetty edellytykset täyttyvät (luku 5.2.3).

Kunnan ja pakkausten tuottajan tulee järjestää asumisessa syntyvän pakkausjätteen erilliskeräys yhteistoiminnassa keskenään jätelain 49 a §:n mukaisesti (luku 6.7).

Seuraavissa luvuissa tarkastellaan jäteasetuksen 4 luvussa säädettyjä erilliskeräystä koskevia vähimmäisvaatimuksia, jotka koskevat asuinkiinteistöjen sekä muiden kuin asuinkiinteistöjen kiinteistöittäistä erilliskeräystä.

5.2.1. Jätteiden erilliskeräys asuinkiinteistöillä

Asumisessa syntyvän biojätteen, pakkausjätteen ja pienmetallijätteen erilliskeräysvelvoitteet (jäteasetuksen 17, 18, 19 §)

Asumisessa syntyvän **biojätteen** (pl. puutarha- ja puustojäte) kiinteistöittäinen erilliskeräys tulee järjestää:

- taajamassa kaikilla kiinteistöillä, joilla on vähintään viisi asuinhuoneistoa
- 19.7.2024 alkaen yli 10 000 asukkaan taajamissa kaikilla kiinteistöillä, joissa on vähintään yksi asuinhuoneisto

Biojätteen erilliskeräys on mahdollista toteuttaa ns. kimpfakeräyksenä kahden tai useamman toisiaan lähellä sijaitsevan kiinteistön kesken tai korttelikeräyksenä (kts. luku 6.6), jossa tietyllä alueella sijaitsevien kiinteistöjen yhteinen jäteastia sijaitsee enintään muutaman sadan metrin kävelymatkan päässä jokaiselta keräykseen osallistuvalla kiinteistöltä.

Biojätteen kiinteistöittäinen kuljettaminen on mahdollista korvata kompostoinnilla tai käsittelemällä biojäte muutoin kiinteistöllä jätelain 41 a §:n mukaisesti (kts. myös luku 7.3). Tällöin velvoite liittyä biojätteen kiinteistöittäiseen kuljetukseen ei koske kiinteistöä. Biojätteen käsittelyn tulee täyttää jäteasetuksen 12 §:n vaatimukset, jotta se ei aiheuta haittaa tai vaaraa terveydelle tai ympäristölle, ja käsittelyssä on muutoinkin noudatettava kunnan jätehuolto- ja ympäristönsuojelumääräyksiä. Jätteen haltijan on annettava jätehuoltoviranomaiselle jäteasetuksen 43 §:n mukaiset tiedot biojätteen käsittelystä kiinteistöllä. Jätteen haltijan on ilmoitettava myös käsittelyn lopettamisesta jätehuoltoviranomaiselle. Käsittelyn lopettamisen jälkeen kiinteistö siirtyy kunnan vastuulle kuuluvan biojätteen kiinteistöittäisen kuljetuksen piiriin.

Asumisessa syntyvän **pakkausjätteen** kiinteistöittäinen erilliskeräys tulee järjestää:

- 1.7.2023 alkaen taajamassa kaikilla kiinteistöillä, joilla on vähintään viisi asuinhuoneistoa;
- lasi-, muovi-, metalli- sekä paperi- ja kartonkipakkausjätteille.

Myös pakkausjätteen erilliskeräys voidaan järjestää yhteis- tai korttelikeräyksenä.

Kunta järjestää pakkausjätelajien erilliskeräyksen yhteistoiminnassa pakkausten tuottajayhteisön kanssa. Käytännössä kunta vastaa pakkausjätteen kuljettamisesta kiinteistöltä tuottajan osoittamaan vastaanottopaikkaan (luku 6.7). Tuottaja vastaa pakkausjätteen kierrättämisestä ja korvaa kunnalle pakkausjätteen keräyksestä aiheutuvia kustannuksia jätelain 49 b §:n mukaisesti (luku 10.2). Pakkausjäte tulee kerätä mahdollisuuksien mukaan yhdessä muiden samaa materiaalia olevien jätteiden (esim. muovi, metalli) kanssa (jäteasetuksen 22.2 §). Yhteiskeräys ei saa kuitenkaan johtaa jätteen laadun heikkenemiseen tai muutoin vähentää mahdollisuuksia uudelleenkäytön valmisteluun tai kierrätykseen.

Asumisessa syntyvän muun kuin pakkausjätettä olevan **pienmetallijätteen ja mahdollisuuksien mukaan muun kuin pakkausjätettä olevan pienikokoisen muovijätteen** kiinteistöittäinen erilliskeräys tulee järjestää 1.7.2023 alkaen taajamassa kaikilla kiinteistöillä, joilla on vähintään viisi asuinhuoneistoa.

Yhdyskuntajätteen erilliskeräyksen vähimmäisvaatimukset

Nyt sovellettavat	1.7.2023 →	19.7.2024 →
Biojäte kaikissa 5 huoneiston taajamakiinteistöissä	Pakkausjäte kaikissa 5 huoneiston taajamakiinteistöissä	Biojäte kaikissa asuinkiinteistöissä yli 10 000 asukkaan taajamissa
Kaikissa taajamien ym.* yrityksissä ja palveluissa, jos	<ul style="list-style-type: none"> kunnan järjestämä kuljetus kuntien ja pakkausten tuottajayhteisön yhteistoimintavelvollisuus → keräyskustannuksista korvausta kunnille 	<ul style="list-style-type: none"> kunnan järjestämä kuljetus
<ul style="list-style-type: none"> biojätettä 10 kg/vko muovi-, kuitupakkausjätettä 5 kg/vko lasi-, metallipakkaus/pienmetallijätettä 2 kg/vko 	Pakkausjätteen aluekeräys (tuottaja), 1000 kpl	
Asumisessa syntyvän jätteen aluekeräys, ml. tekstiilijäte, muu muovi-, kuitu- ja puujäte (riittävä määrä väestötiheys ja muut paikalliset olot, syntyvän jätteen määrä ja laatu huomioon ottaen)		
Pakkausjätteen aluekeräys (tuottaja) muovi 500, muut 1850 kpl, terminaalit 30 kpl		
		<p>Kunta voi poiketa erilliskeräyksen vähimmäisvaatimuksista kunnan jätehuoltomääräyksillä</p> <ul style="list-style-type: none"> Suppeampaan keräykseen (max 5 v), oltava jätelain 15 §:n mukaiset perusteet Arvioitava huolellisesti mahdollisuudet järjestää laajemmin (etusijajärjestys)

* taajamat tai asema- tai yleiskaavoitetut palvelu-, matkailu- tai työpaikka-alueet

9.6.2022

Taajaman ja kiinteistön käsitteet

Taajamalla tarkoitetaan kaikkia vähintään 200 asukkaan rakennusryhmiä, joissa rakennusten välinen etäisyys ei yleensä ole 200 metriä suurempi.

Kiinteistön käsitettä sovelletaan erilliskeräysvelvoitteissa sekä asuinkiinteistöillä että muulla kuin asuinkiinteistöllä (jäteasetuksen 21 §, jäljempänä luku 5.2.2). Käsitettä tulkittaessa olennaista on, että jätteen keräyksen näkökulmasta kiinteistö muodostaa jätehuollon järjestämisen kannalta tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden. Siten kiinteistöllä sijaitsevaisi katsottavien huoneistojen lukumäärä ei välttämättä ole yhteneväinen esimerkiksi kiinteistörekisteriin merkittyjen kiinteistöyksikköä koskevien tietojen kanssa, vaan merkitystä voidaan antaa kiinteistön ja sillä sijaitsevien rakennusten omistus- ja hallintasuhteille sekä jätepidettä käytännössä käyttävien asuinhuoneistojen lukumäärälle. Käytännössä jäteasetuksessa vähintään viidelle asuinhuoneistolle säädetyt erilliskeräysvelvoitteet eivät tule sovellettavaksi, jos samalla tontilla sijaitsee esimerkiksi viisi erillispientaloa tai paritaloa ilman asunto-osakeyhtiömuotoa, jos kullakin talolla on omat jätepiesteensä (eli omat jäteastiansa ja jättesopimuksensa). Tällainen rinnastuu omalla tontilla sijaitseviin yksittäisiin omakotitaloihin tai paritaloihin. Erilliskeräysvelvoitteet koskevat kuitenkin sellaisia asunto-osakeyhtiöitä, joissa samaa jätepidettä käyttää vähintään viisi asuinhuoneistoa riippumatta siitä, muodostuuko asunto-osakeyhtiö erillispientaloista tai esimerkiksi rivitaloista. Huoneistorajan laskennassa ei ole merkitystä sillä, kuinka monen tontin alueelle asunto-osakeyhtiöön kuuluvat rakennukset sijoittuvat.

Kunnan järjestämä alueellinen vastaanotto (jäteasetuksen 20 §)

Kunnalla on velvollisuus järjestää edellä mainittujen jätteiden kiinteistöittäisen erilliskeräyksen lisäksi myös eräiden muiden asumisessa syntyvien jätteiden alueellinen vastaanotto. Kunnan

on järjestettävä vastaanottoa paikkoja riittävä määrä ottaen huomioon väestötiheys ja muut paikalliset olot sekä syntyvän jätteen määrä ja laatu. Vastaanottoa paikkojen tulee olla vaivattomasti saavutettavissa asukkaiden tavanomaisten kulkureittien varrella.²⁹

Alueellinen vastaanotto tulee järjestää jätteille, joita ei kuljeteta kiinteistöittäisessä jätteenkuljetuksessa. Alueellinen vastaanotto kattaa sekä keräyspisteet että pienjäteasemat. Alueellinen vastaanotto tulee järjestää seuraaville asumisessa syntyville jätteille:

- paperi-, kartonki-, lasi-, metalli-, muovi- ja puujäte, joka ei ole jätelain mukaan tuottajan vastuulle kuuluvaa pakkausjätettä tai keräyspaperia (esim. muovista, metallista, kartongista, paperista, puusta tai lasista valmistetut käytöstä poistetut esineet, jotka eivät ole pakkauksia). Kunta voi halutessaan myös täydentää pakkausjätteen tuottajien järjestämää alueellista vastaanottoa.
- puutarha- ja puistojaäte
- tekstiilijäte
- suurikokoiset käytöstä poistetut esineet, kuten huonekalut ja patjat ja
- vaarallinen jäte eriteltynä jätelajeittain.

Lisäksi kunnan on järjestettävä riittävä määrä alueellisia vastaanottoa paikkoja kotitalouksien omatoimisessa remontissa syntyvälle jätteenasetuksen 26 §:n mukaisesti lajitellulle sekä lajittelemattomalle rakennus- ja purkujätteelle. Kunnan on myös järjestettävä maa- ja metsätaloudessa syntyvän vaarallisen jätteen (mm. jäteöljy, liuotin-, maali- ja torjunta-ainejätteet) vastaanotto ja käsittely, jos kysymys ei ole kunnan vastaanottomahdollisuuksiin nähden kohtuuttomasta määrästä jätettä.

Tekstiilijätteen keräys

Tekstiilijätteestä ja uudelleenkäyttöön soveltuvasta tekstiilistä käytetään nimitystä *poistotekstiili*, jolla tarkoitetaan käytöstä poistetun tekstiilin (eli tekstiilijätteen) ohella myös käyttökelpoisia, ehjiä tekstiilejä, jotka ovat käytettävissä uudelleen alkuperäisessä tarkoituksessaan.

Jätteenasetus edellyttää, että kunnan on järjestettävä asumisessa syntyvän tekstiilijätteen alueellinen vastaanotto viimeistään vuoden 2023 alusta lukien. Jätteen haltijan on puolestaan järjestettävä mahdollisuuksien mukaan tekstiilijätteen erilliskeräys kunnan järjestämisvastuun ulkopuolelle kuuluvan tekstiilijätteen osalta (jätteenasetus 21 §, luku 5.3).

Tekstiilijätteen erilliskeräystä koskeva velvoite tuli voimaan kaksi vuotta ennen EU:n jätedirektiivissä säädettyä määräaika. Kyseessä on kokonaan uusi erilliskeräysvelvoite, mistä johtuen keräysjärjestelmän luominen sekä käsittelyä koskevat investoinnit tapahtuvat vaiheittain. Erilliskeräyksen käytännön järjestämiseen vaikuttaa lisäksi käynnissä olevasta EU-valmistelusta etukäteen saapuneet tiedot, joiden mukaan on mahdollista, että tekstiilijäte säädetäisiin EU:ssa lähivuosina tuottajavastuun piiriin. Tarkemmat säädösehdotukset eivät ole vielä tiedossa.

Uudelleenkäytön valmistelun edistäminen

Kunnalla, tuottajalla tai muulla jätteen ammattimaista keräystä harjoittavalla on velvollisuus jätteen keräyksen yhteydessä varata uudelleenkäytön valmistelua harjoittaville yrityksille tai yhteisöille mahdollisuus saada uudelleenkäytön valmisteluun soveltuvaa jätettä haltuunsa uudelleenkäyttöön valmistelua varten (jätelain 11 a §). Velvollisuus koskee kuntaa, tuottajaa tai muuta jätteen ammattimaista kerääjää silloin, kun tämä ei itse järjestä kyseisen jätteen uudelleenkäytön valmistelua. Jätettä vastaanotettaessa ja kerätessä tulee huolehtia, että

²⁹ Esimerkiksi aiemmin sovellettu vähimmäisvaatimusta yhdestä vaarallisten jätteiden vastaanottoa paikasta kuntaa kohti ei voida yleisesti ottaen pitää riittävänä turvaamaan vaatimusta alueellisen vastaanoton vaivattomasta saatavuudesta.

mahdollisuus jätteen uudelleenkäytön valmisteluun ei heikenny esimerkiksi jätteiden sekoittumisen, likaantumisen, rikkoutumisen tai säälle altistumisen johdosta.

Jätelain säännös koskee näin ollen myös esimerkiksi tekstiilien ja kotitaloustavaroiden keräystä, mutta velvollisuus ei koske ei-ammattimaiseksi katsottavaa keräystä, kuten jakelijoiden järjestämää käytöstä poistettujen kulutustuotteiden vastaanottoa myymälässä tai vapaaehtoisia keräystapahtumia. Kotitalouksien käytöstä poistettujen tuotteiden vastaanottoa uudelleenkäyttöä varten myymälöissä tms. ei pidetä ammattimaisena jätteen keräystoimintana eikä kerääjältä edellytetä 100 §:n mukaista ilmoitusta jätehuoltorekisteriin.

Ennen jätteen luovuttamista ammattimaisen kerääjän tulisi jätelain 29 §:n mukaisesti varmistua siitä, että vastaanottajalla on tarvittavat hyväksynyt ja valmiudet järjestää uudelleenkäytön valmistelu asianmukaisesti. Uudelleenkäytön valmisteluun luovutettavasta jätteestä tulee tehdä erillinen kirjallinen sopimus. Sopimuksessa voidaan sopia esimerkiksi tietoturvaan, tuote- ja työturvallisuuteen sekä tuotevastuuseen liittyvistä asioista. Jätteen kerääjä saa myös periä kohtuulliset kustannukset uudelleenkäytön valmisteluun luovutettavasta jätteestä aiheutuneista kustannuksista jätettä saavilta yrityksiltä ja yhteisöiltä. Perittävät kustannukset voivat koostua keräyksestä ja varastoinnista aiheutuneista kohtuullisista kustannuksista. Jätettä saavan yrityksen tai yhteisön on myös annettava jätteen käsittelyä koskevat tiedot jätteen luovuttajalle valtakunnallista tilastointia varten.

Uudelleenkäyttöön kerättävät tekstiilit ja kotitaloustavarat (hyväkuntoiset, käyttökelpoiset vaatteet ja esineet) eivät ole jätettä vaan tuotteita, eivätkä näin ollen kuulu kunnan jätehuollon järjestämisvastuun piiriin. Kotitalouksien käyttökelpoisia tavaroita ja tekstiiliä voi kerätä uudelleenkäyttöön esimerkiksi kierrätyskeskuksissa, myymälöissä yms., kunhan keräys tehdään nimenomaan uudelleenkäyttöä varten. Uudelleenkäyttötoimijoiden toiminnasta syntyvä tekstiilijäte ei kuulu kunnan jätehuoltovastuulle, vaan näiden toimijoiden tulee järjestää toiminnastaan syntyvän tekstiilijätteen jätehuolto.

5.2.2 Jätteiden erilliskeräys muilla kuin asuinkiinteistöillä

Jäteasetuksen 21 §:ssä säädetään muuta kuin asumisessa syntyvää jätettä koskevista erilliskeräysvelvoitteista. Velvoitteet kohdistuvat jätteen haltijoina elinkeinotoiminnanharjoittajiin ja julkiseen hallinto- ja palvelutoimintaan sekä kuntaan siltä osin, kun kyse on kunnan hallinto- ja palvelutoiminnasta. Erilliskeräysvelvollisuus koskee kaikkia kiinteistöjä, jotka sijaitsevat taajamassa tai asema- tai yleiskaavoitetulla palvelu-, matkailu- tai työpaikka-alueella ja joissa syntyy yhdyskuntajätettä vähintään seuraavasti:

- biojätettä (pl. puutarha- tai puustojäte) 10 kg viikossa
- muovipakkausjätettä 5 kg viikossa
- paperi- ja kartonkipakkausjätettä 5 kg viikossa
- lasipakkausjätettä 2 kg viikossa
- metallipakkausjätettä ja muuta pienikokoista metallijätettä yhteensä 2 kg viikossa.

Erilliskeräyksen järjestämisvelvollisuus koskee mahdollisuuksien mukaan myös puutarha- ja puustojätteen, tekstiilijätteen ja suurikokoisten käytöstä poistettujen esineiden sekä muun kuin yllä tarkoitetun muovi-, paperi-, kartonki-, lasi- ja metallijätteen erilliskeräystä. Erilliskeräysvelvoitteista voi poiketa jätelain 15 §:ssä mainituin perustein (luku 5.2.3.).

Jätteen haltijalla on velvollisuus järjestää kaikkien yllä mainittujen jätteiden erilliskeräys. Jätteen haltijan on noudatettava erilliskeräysvaatimuksia myös muun kuin yhdyskuntajätteen osalta (esim. tuotantotoiminnan yhteydessä tai yleisötapahtumassa syntyvät jätteet). Jätteen haltija järjestää kiinteistöittäisen keräyksen tilaamalla palvelun yksityiseltä jätehuoltoyrityk-

seltä. Kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän jätteen keräyksen järjestää kunta jätelain 32 §:n mukaisesti. Kunnan tulee järjestää kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän pakkausjätteen erilliskeräys viimeistään 1.7.2023.

Erilliskeräyksen järjestämisvelvollisuus on jätteen haltijalla. Yleensä jätettä tuottava yritys tai muu toimija on jätteen haltija ja velvollinen järjestämään jätehuollon ja erilliskeräyksen, jos jäteasetuksen 21 §:ssä tarkemmin jätelajeittain säädetty kynnys (kilorajat) ylittyy. Tällöin samalla kiinteistöllä toimivat yritykset voivat jäteasetuksen 21 §:n 2 momentin mukaan järjestää erilliskeräyksen myös yhteisesti.

Jätettä tuottavan yrityksen ja kiinteistöä hallitsevan toimijan välisen vuokrasopimuksen sisältö vaikuttaa siihen, onko jätteen haltijaksi katsottava vuokralainen (jätettä tuottava yritys), vai vuokranantaja. Jos vuokranantaja järjestää jätehuollon kiinteistöllä syntyvien tavanomaisten yhdyskuntajätteiden osalta, myös erilliskeräysvelvollisuuden syntymistä arvioidaan kaikissa kiinteistöllä toimivissa yrityksissä yhteensä syntyvän jätemäärän perusteella. Tällöin kiinteistön haltijalla on velvollisuus järjestää erilliskeräys, jos asetuksen 21 §:ssä säädetty kiloraja ylittyy koko kiinteistöllä. Jos vuokrasopimuksen mukaan vuokralainen järjestää jätehuoltonsa itse, erilliskeräysvelvoitteen soveltuminen ratkeaa erikseen jokaisessa yrityksessä syntyvän jätteen määrän perusteella.

Jätteen haltija on velvollinen myös tarvittaessa lajittelemaan erikseen ns. suurkertymäkoh-teissa syntyvän tasalaatuisen jätteen, jota kertyy huomattavan suuria määriä, jos näin voidaan parantaa mahdollisuuksia jätteen korkealaatuisen ja tehokkaaseen kierrätykseen tai muutoin saavuttaa etusijajärjestyksen toimeenpanon kannalta paras lopputulos. Velvollisuus koskee tiettyä materiaalia olevaa jätettä (muovi-, paperi- ja kartonki-, lasi-, ja metallipakkaus-jätteet sekä muu pienikokoinen metallijäte), jota syntyy huomattavia määriä, kuten kalvo-muovit. Huomattavan suurena määränä voidaan pitää määrää, jonka keräämiseen kiinteis-töltä on tarpeen käyttää tavanomaisesta keräyksestä poikkeavia keräysvälineitä tai poikkeavaa määrää kyseistä keräysvälinettä.

Jäteasetuksen mukaisten erilliskeräysvelvoitteisiin liittyvissä siirtymäajoissa voi syntyä tilan-teita, joissa elinkeinotoiminnan jätteiden erilliskeräysvelvoitteet tulevat aiemmin noudatetta-vaksi kuin vastaavat asuinkiinteistöjä koskevat erilliskeräysvelvoitteet. Tällainen on esimer-kiksi tilanne, jossa liikehuoneistossa syntyvä jäte kerätään jätelain 32 §:n mukaisesti samaan jäteastiaan asumisessa tai kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän jätteen kanssa. Tällöin yrityksen tulee huolehtia siitä, että liikehuoneistossa syntyvän jätteen erilliskeräys on järjestetty jäteasetuksen 21 §:n mukaisesti, vaikka asumisessa syntyvän jätteen erilliskeräys-velvoitteet eivät jäteasetuksessa säädettyjen siirtymäaikaisten puitteissa olisi vielä voimassa.

5.2.3 Erilliskeräysvelvoitteista poikkeaminen

Jätteiden lajittelu syntypaikalla ja erilliskeräys kierrätystä tai muuta etusijajärjestyksen mu-kaista hyödyntämistä varten on jätelain mukainen lähtökohta. Velvollisuudesta saa poiketa vain, jos jokin jätelain 15 §:ssä säädettyistä edellytyksistä täyttyy:

1. **Erilaisten jätteiden yhteiskeräys ei heikennä niiden laatua eikä vähennä mah-dollisuuksia valmistella ne uudelleenkäyttöön, kierrättää ne tai hyödyntää ne muulla tavoin etusijajärjestyksen mukaisesti.** Käytännössä yhteiskeräys tarkoittaa keräystä, jossa lajiltaan tai laadultaan erilaisia jätteitä kerätään kustannustehokkuus-syistä samaan keräysastiaan tai autoon siten, että ne sekoittuvat keskenään, mutta tarkoituksena on myöhemmin lajitella jätteet erilleen uudelleenkäytön valmistelua, kierrätystä tai muuta hyödyntämistä varten. Mahdollisuudet yhteiskeräykseen voivat lisääntyä jätteiden tunnistus- ja erottelutekniikoiden kehittyessä.

2. **Erilliskeräys ei johda ympäristön kannalta parhaaseen mahdolliseen kokonaistulokseen ottaen huomioon jätteen jätehuollon kokonaisvaikutukset ympäristöön.** Poikkeaminen voi olla perusteltua esimerkiksi harvaan asutuilla tai vaikeakulkuisilla alueilla, jos jätteiden kuljetuksesta hyödyntämislaitoksiin aiheutuvat päästöt ja luonnonvarojen kulutus ylittävät hyödyntämistavoista saatavat ympäristöhyödyt. Harva asutus tai hankalat liikenneyhteydet sellaisenaan eivät kuitenkaan ole poikkeamisen peruste, vaan ensisijaisesti tulee arvioida, voidaanko erilliskeräys toteuttaa tehokkaasti esimerkiksi uusien teknisten ratkaisujen tai uusien keräyskäytäntöjen avulla. Ympäristövaikutusten arvioinnissa tulee huomioida varsinaisten jätehuoltotoimien vaikutusten lisäksi myös erilliskerätyn jätteen hyödyntämisestä aiheutuva luonnonvarojen säästyminen. Kokonaisvaikutusten arvioinnissa on usein tarpeen soveltaa elinkaarilaskelmiin pohjautuvia menetelmiä.
3. **Erilliskeräys ei ole teknisesti toteutettavissa, kun otetaan huomioon jätteen keräyksen hyvät käytännöt.** Poikkeamisen perusteena on tekninen mahdottomuus, esimerkiksi keräysalueen tai –paikan vaikeat olosuhteet, kuten keräyspaikkojen ahtauteen tai vaikeakulkuisuus. Jos tällaisiin vaikeisiin olosuhteisiin on olemassa käytännössä toimivaksi osoitettuja keräystekniikoita tai –käytäntöjä, poikkeuksen soveltaminen ei ole mahdollista.
4. **Erilliskeräyksestä aiheutuvat kohtuuttomat kustannukset.** Kohtuuttomuutta arvioidessa tulee ottaa huomioon mahdollisuudet parantaa erilliskeräyksen kustannustehokkuutta, erilliskerätyn jätteen tai siitä valmistetun uusiORAaka-aineen myynnistä mahdollisesti saatavat tulot sekä ne erilliskeräyksen johdosta vältettävät kustannukset, jotka syntyisivät keräyksen ja käsittelyn kielteisistä ympäristö- ja terveysvaikutuksista siinä tapauksessa, että jätettä ei lajitella ja kerätä erikseen.

Kunnan jätehuoltomääräyksillä voidaan kuitenkin huomioida alueelliset olosuhteet niin, että jätehuoltomääräyksillä voidaan velvoittaa joko asetuksessa säädettyä laajempaan (ankarampaan) erilliskeräykseen tai sallia määrääjäksi asetuksessa säädettyä suppeampi (lievempi) erilliskeräys.

Asetuksesta suppeampi erilliskeräys on mahdollista sallia jätehuoltomääräyksillä vain, jos jokin jätelain 15 §:ssä säädettyistä poikkeamisen edellytyksistä täyttyy (jätelain 91.3 §). Asetuksen vaatimuksia suppeampi erilliskeräys voidaan sallia jätehuoltomääräyksissä määrääjäksi ja korkeintaan viideksi vuodeksi kerrallaan. Poikkeamisperuste tulee osoittaa selvityksellä, jonka laajuus vaihtelee tilannekohtaisesti. Mitä suuremmasta jätemäärästä poikkeamisessa on kyse, sitä perusteellisempaa selvitystä poikkeamisperusteen olemassaolon toteaminen edellyttää.

Jäteasetuksessa säädettyistä erilliskeräysvelvoitteista on mahdollista myös määrätä jätehuoltomääräyksillä **asetustasoisia, valtakunnallisia velvoiterajoja laajemmin**, jos se on paikalliset olosuhteet huomioiden tarpeellista etusijajärjestyksen toteuttamiseksi (jätelain 91.3 §). Jätehuoltomääräyksillä annettavat asetustasoisista erilliskeräysvelvollisuutta laajemmat erilliskeräysvelvollisuudet voivat koskea kuntaa tai sen osaa. Asetustasoa laajemmalle erilliskeräykselle ei ole vastaavaa enimmäismääräaikaakaan kuten suppeammassa erilliskeräyksessä.

Jäteasetuksen tasoa laajemmasta erilliskeräyksestä voidaan jätehuoltomääräyksissä määrätä joko kiinteistön haltijaa sitovana tai vapaaehtoisena palveluna. Jos erilliskeräys toteutetaan vapaaehtoisena palveluna, kunta järjestää erilliskeräyksen kunnan tai sen osan alueella, jos kiinteistön haltija sitä pyytää. Kunnan on sisällytettävä tällaisesta palvelusta perittävä maksu jätetaksaan ja tiedotettava alueen asukkaita palvelun olemassaolosta. Jos kunta ei järjestä erilliskeräystä edes vapaaehtoisena palveluna, kiinteistön haltija voi jätelain 41.3 §:n mukaisesti järjestää erilliskeräyksen itse ja tilata palvelun yksityiseltä yritykseltä (luku 7.3). Jätehuoltomääräyksillä ei voida velvoittaa kiinteistön haltijoita järjestämään pakkausjätteen lajittelua ja kuljetusta jätelain 41.3 §:ssä tarkoitettussa tilanteessa, jossa tuottaja tai kunta ei

tällaista kuljetusta järjestä. Kiinteistön haltijan mahdollisuuden pakkausjätteen erilliskeräyksen järjestämiseen tulee tällaisessa tapauksessa perustua vapaaehtoisuuteen.

Lisäksi yksittäistapauksessa ja erityisistä syistä jätehuoltomääräyksissä nimetty viranomainen voi myöntää poikkeuksen jätehuoltomääräysten noudattamisesta (luku 11.1).

Poikkeaminen muun kuin asumisessa syntyvän jätteen erilliskeräysvaatimuksista

Muun kuin asumisessa syntyvän jätteen erilliskeräyksessä (luku 5.3) jätteen haltija voi edellä mainituin jätelain 15.2 §:n edellytyksin poiketa jätteen kiinteistöittäisistä erilliskeräysvaatimuksista. Jätteen haltijan tulee esittää poikkeamisen perusteet valvontaviranomaiselle (kunnan ympäristösuojeluviranomainen tai ELY-keskus) tämän pyynnöstä. Kunnan hallinto- ja palvelutoimintaa koskevista kiinteistöittäisistä erilliskeräysvaatimuksista voidaan poiketa kunnan jätehuoltomääräyksillä vastaavasti kuin asumisessa syntyvän jätteen kiinteistöittäisestä keräyksestä tai yksittäistapauksessa jätelain 42 §:n mukaisesti (luku 7.1)

6 Kunnan vastuulle kuuluvan jätteen kuljetuksen järjestäminen

6.1 Kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen järjestäminen

Kiinteistön haltijan tai jätteen haltijan on liityttävä kunnan järjestämään kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen tai toimitettava jäte kunnan järjestämään alueelliseen vastaanottoaikaan (jätelain 41 §). Jätelain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että sen vastuulle kuuluvan jätteen kuljetus järjestetään kiinteistön haltijan järjestämästä vastaanottoaikaasta kunnan järjestämään käsittelyyn (*kiinteistöittäinen jätteenkuljetus*, jätelain 35 §).

Kiinteistöittäinen jätteenkuljetus tulee järjestää bio- ja pakkausjätteelle ja pienmetallijätteelle **kunnan järjestämänä jätteenkuljetuksena** (36 §) jätelaissa säädettyjen siirtymäaikojen puitteissa (luku 6.2). Lisäksi kunta voi päättää järjestää sekalaisen yhdyskuntajätteen ja saostus- ja umpisäiliölietteen jätteenkuljetuksen **kiinteistön haltijan järjestämänä jätteenkuljetuksena** edellyttäen, että jätelaissa erikseen kiinteistön haltijan järjestämälle jätteenkuljetukselle asetetut edellytykset täyttyvät (luku 6.3).

Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kunta järjestää kuljetuksen yleensä hankkimalla palvelut yksityiseltä yrittäjältä. Tällöin kunta kilpailuttaa jätteenkuljetukset yksityisiltä yrityksiltä hankintalain ja jätelain mukaisesti (luku 8). Kuljetuspalvelua koskeva sopimussuhde syntyy kunnan tai tämän edustaman jätelaitoksen ja kuljetusyrittäjien välillä. Kyseessä on kiinteistön haltijalle tarjottava julkisoikeudellinen palvelu, josta perittävä maksu määrätään kunnan jätetaksan mukaisesti (luku 10).

Jätelain säännökset mahdollistavat, että kunta voisi järjestää vastuulleen kuuluvan jätteen kuljetuksen myös omana toimintanaan, omaa kuljetuskalustoa ja omia työntekijöitä käyttäen. Ammattimainen jätteenkuljetus vaatii kaluston, työntekijät, asianmukaiset luvat jne, joita kunnilla ei normaalitapauksissa ole tarkoituksenmukaista hankkia omistukseensa vaan palvelut ovat hankittavissa yksityisiltä markkinoilta.

Kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kiinteistön haltija sopii itse valitsemansa kuljetusyrittäjän kanssa jätteen kuljetuksesta kunnan määräämään käsittelypaikkaan. Kiinteistön haltijan lakisääteinen velvollisuus luovuttaa kunnan vastuulle kuuluva jäte kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen (jätelain 41 §) tarkoittaa käytännössä sitä, että kiinteistön haltijan on solmittava sopimus yksityisen yrityksen kanssa jätteen kuljettamisesta. Kyseessä on kiinteistön haltijan ja kuljetusyrittäjän välinen sopimus, jonka perusteella kuljetusyrittäjä perii kuljetuspalvelusta yksityisoikeudellisen maksun (luku 10.2).

Velvollisuudesta liittyä kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen voidaan poiketa tietyissä jätelaissa säädetyissä tilanteissa (luku 7).

Kiinteistöittäistä jätteenkuljetusta koskevat yleiset vaatimukset

Kiinteistöittäisestä jätteenkuljetuksesta huolehtiminen on olennainen osa lakisääteiseen velvollisuuteen perustuvaa kunnan järjestämää jätehuoltoa. Se on julkista välttämättömyyspalvelua, jonka on toimittava kaikissa oloissa, kaikkina aikoina ja kaikilla alueilla. Tämän varmistamiseksi jätelain 35 §:ssä säädetään **yleiset vaatimukset**, jotka kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen on täytettävä valitusta kuljetusjärjestelmästä riippumatta. Nämä vaatimukset ovat:

- 1. Kuljetus on järjestettävä niin, että tarjolla on jätteen kuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin.** Tämä vaatimus kohdistuu kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kuntaan sekä tämän lukuun toimiviin jätteen kuljettajiin ja kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa taas jätteen kuljetusyritykseen. Vaatimus palvelutarjonnan luotettavuudesta, kohtuullisuudesta ja syrjimättömyydestä on tarpeen kiinteistön haltijoiden etujen ja oikeuksien sekä palvelujen saataavuuden turvaamiseksi kaikilla alueilla ja kaikissa tilanteissa.
- 2. Jätteenkuljetuksessa on noudatettava kunnan jätehuoltomääräyksiä.**
- 3. Jäte on kuljetettava kunnan määräämään loppukäsittelyyn tai hyödyntämiseen.** Kunnan oikeus määrätä jätteen vastaanottoa on perusteltua, jotta kunta osaa mitoittaa tarvittavan käsittelykapasiteetin mahdollisimman tarkasti tarvetta vastaavaksi ja voi muutoinkin huolehtia asianmukaisesti velvollisuudekseen säädetyin jätehuoltotehtävän hoitamisesta.

Lisäksi jätelaki edellyttää, että

- 4. jätteen kuljettajan on oltava hyväksytty jätelain 96 §:n mukaisesti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ylläpitämään jätehuoltorekisteriin.** Jätteen kuljettajan on pyynnöstä annettava kiinteistön haltijan tai kunnan nähtäväksi voimassa oleva jätelain 98 §:n mukainen ote jätehuoltorekisteristä.

6.2 Kunnan järjestämä jätteenkuljetus

Jätelain mukaisesti kunnan on järjestettävä erilliskerättävien jätelajien kuljetus kiinteistöltä jätelaissa säädettyjen siirtymäaikojen puitteissa. Erilliskerättäviä kiinteitä yhdyskuntajätteitä ovat biojäte, pienmetallijäte, pakkausjäte (kuitu-, lasi-, metalli- ja muovipakkausjäte) ja muut mahdolliset erilliskerättävät jätelajit. Kunta ei voi päättää näiden jätelajien jätteenkuljetuksen järjestämisestä kiinteistön haltijan järjestämänä jätteenkuljetuksena.

Kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen tulee siirtyä *biojätteen* osalta aikaisintaan kahden vuoden ja viimeistään kolmen vuoden kuluessa jätelain muutoksen 714/2021 voimaantulosta eli käytännössä 19.7.2023-19.7.2024 välisenä aikana. Pakkausjätteiden (ja mahdollisten *muiden kiinteiden yhdyskuntajätteiden*) erilliskeräyksen osalta kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen tulee siirtyä viimeistään 1.7.2023. Kunnan järjestämää jätteenkuljetusta koskevat siirtymäajat ovat yhdenmukaisia kiinteistöittäistä erilliskeräystä koskevien siirtymäaikojen kanssa.

Kuljetusjärjestelmä muuttuu niissä kunnissa, joissa kunta on päätöksellään siirtänyt erilliskerättävien jätelajien jätteenkuljetuksen kiinteistön haltijan järjestettäväksi. Erillistä jätehuoltoviranomaisen päätöstä kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen siirtymisestä ei tarvitse tehdä, vaan siirtymä tapahtuu jätelain nojalla. Erillistä jätehuoltoviranomaisen päätöstä ei tarvita

myöskään tilanteessa, jossa kierrätyskelpoisten jätteiden erilliskeräysvelvoitteita ei ole ollut entuudestaan lainkaan voimassa. Kunnan tai kunnan jätelaitoksen tulee kuitenkin ilmoittaa asukkaalle ajankohta, jolloin kunnan järjestämä jätteenkuljetus alkaa. Erilliskeräystä ja kuljetusta koskevien siirtymäaikojen johdosta on kuitenkin suositeltavaa määrätä kuljetusten järjestämistä koskevien siirtymien aikatauluista esimerkiksi aikahaarukan avulla kunnan jätehuoltomääräyksissä, sillä käytännössä kuljetusten järjestäminen tapahtuu vaihteittain urakka-alue kerrallaan, jätelaitoksen kilpailuttamien jätteenkuljetusurakoiden käynnistyessä alueilla.³⁰

Kunnassa, jossa jätehuoltoviranomainen on jätelain nojalla tehnyt päätöksen kiinteistön haltijan järjestämästä sekalaisen yhdyskuntajätteen tai saostus- ja umpisäiliölietteen kuljetuksesta, siirtyminen kunnan järjestämään sekalaiseen yhdyskuntajätteen tai saostus- ja umpisäiliölietteen kuljetukseen vaatii kunnan jätehuoltoviranomaisen päätöksen. Päätöksessä tulee määrätä kyseisen kuljetusjärjestelmän lakkaamisajankohdasta, joka voi olla aikaisintaan kolmen vuoden kuluttua päätöksen tekemisestä. Tällä varmistetaan kohtuullinen siirtymäaika jätteitä kuljettaville yrityksille ja viranomaisille. Aikaisempi lakkaamisajankohta on mahdollinen sellaisella alueella, jolla jätteenkuljetuspalvelua ei ole tarjolla tai sen saatavuus on merkittävästi heikentynyt ja tästä voi seurata roskaantumista taikka haittaa tai vaaraa terveydelle tai ympäristölle (jätelain 37.2 §). Siirtymistä kunnan järjestämästä kuljetuksesta kiinteistön haltijan järjestämään jätteenkuljetukseen sekalaisen yhdyskuntajätteen sekä saostus- ja umpisäiliölietteen kuljetuksissa tarkastellaan luvussa 6.3.

Kun kunta hankkii kuljetuspalvelut kilpailutuksen perusteella yksityiseltä yritykseltä, palvelut on kilpailutettava hankintalain mukaisesti siten, että kuljetusyrittäjillä on tasapuoliset mahdollisuudet osallistua kunnan jätteenkuljetuspalvelujen tuottamiseen. Erityisesti on pyrittävä varmistamaan, että kilpailutus mahdollistaa myös uusien yrittäjien pääsyn markkinoille. Lisäksi kunnan tai kunnan jätelaitoksen on huomioitava kuljetuspalveluiden kilpailuttamista koskevat jätelain 36 §:n erityiset vaatimukset. Kilpailuttamista koskevia vaatimuksia käsitellään tarkemmin luvussa 8.2.

Kunnan on jätelain 34 §:n mukaisesti varmistettava asiakkaiden riittävä tiedonsaanti jätteenkuljetuksen järjestelyistä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kunnan jätelaitoksen on oltava asiakkaisiinsa yhteydessä ennen jätteenkuljetuksen aloittamista tai muuttamista sekä tiedotettava jätehuoltopalveluun liittyvistä keskeisistä seikoista. Jätteen haltijalla tulee esimerkiksi olla riittävät mahdollisuudet vaikuttaa jäteastioiden sijoittamiseen tontillaan ottaen huomioon kunnan jätehuoltomääräykset. Kuljetuspalvelu on toteutettava mahdollisimman asiakaslähtöisesti ympäristön- ja terveydensuojelunäkökohdat huomioon ottaen.

Kunnan jätelaitoksen on annettava kiinteistön haltijalle tämän pyynnöstä tiedot kiinteistöltä kuljetetun jätteen määrästä ja toimituspaikoista.

Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kukaan muu kuin kunta tai kunnan lukuun toimiva jätteen kuljettaja ei saa ottaa jätettä kuljetettavakseen, eikä kuljetusjärjestelmään liitetty kiinteistön haltija saa luovuttaa jätettä muille kuin edellä mainituille kuljetettavaksi. Kunnan lukuun toimiminen tarkoittaa, että kunnan hankintayksikkö (useimmiten jätelaitos) toimii palvelun tilaajana ja kuljetuksesta laadittava sopimus on kunnan hankintayksikön ja kuljetusyrittäjän välinen. Hankintalain tarkoittama puitejärjestely, jossa kiinteistön haltija tekisi jätteenkuljetusta koskevan sopimuksen suoraan puitejärjestelyyn valitun kuljetusyrityksen kanssa, ei voida pitää lainsäädännön tarkoituksen mukaisena.

³⁰ Kunnan tulee järjestää biojätteen erilliskeräys 1.7.2022 alkaen niillä kiinteistöillä, joissa on vähintään 5 asuinhuoneistoa. Biojätteen erilliskeräys laajenee 19.7.2024 koskemaan yli 10 000 asukkaan taajamassa kaikkia kiinteistöjä. Kts. luku 5.2.1.

6.3 Kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus

Kunnan järjestämä jätteenkuljetus on jätelain tarkoittama pääsääntö. Kunta voi päättää, että kunnan vastuulle kuuluvan sekalaisen yhdyskuntajätteen tai saostus- ja umpisäiliölietteen kiinteistöittäinen jätteenkuljetus järjestetään kunnassa tai sen osassa siten, että kiinteistön haltija sopii siitä jätteen kuljettajan kanssa (*kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus*).³¹ Myös kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kuljetettu sekalainen yhdyskuntajäte tai saostus- ja umpisäiliöliete tulee toimittaa kunnan osoittamaan vastaanottoaikaan.

Kunta voi päättää ottaa edellä mainittujen jätelajien osalta käyttöön kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen vain, jos kaikki jätelain 37.1 §:ssä säädetyt edellytykset täyttyvät.³² Kunnalla ei kuitenkaan ole velvollisuutta päättää kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen järjestämisestä kiinteistön haltijan järjestämänä, vaikka jätelain 37 §:ssä säädetyt edellytykset täytyisivätkin.

Jätelain 37 §:n mukaan kunta voi päättää kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen käyttöönotosta, jos voidaan perustellusti osoittaa, että kaikki seuraavat jätelain edellytykset täyttyvät:

1. alueella on tarjolla yksityisiä jätteenkuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin;
2. kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus edistää jätehuollon yleistä toimivuutta kunnassa, tukee jätehuollon alueellista kehittämistä eikä aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle; ja
3. kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetusjärjestelmän vaikutukset arvioidaan kokonaisuutena myönteisiksi ottaen erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan.

Vaikutusten kokonaisarviossa kunta voi painottaa niitä tekijöitä, joita se pitää alueellisesti tärkeinä näkökohtina kuitenkin niin, että kaikkien jätelain 37 §:ssä säädettyjen kriteerien on täyttyvä.

Päätöksenteon tueksi on hankittava asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot ja selvitykset (hallintolain 31 §). Oikeuskäytännössä jätteenkuljetusjärjestelmäpäätöksiä on kumottu sillä perusteella, että ne eivät ole perustuneet hallintolain edellyttämiin riittäviin selvityksiin.

Jätelain 37 §:n mukaisten edellytysten täyttymisen arvioimiseksi päätöksenteon tueksi tehtävissä selvityksissä tulee tarkastella riittävän yksityiskohtaisesti päätöksenteon kohteena olevia alueita ja kysymyksessä olevaan jätelajiin liittyviä erityispiirteitä. Samankaltaiset alueet voidaan tarkastelussa yhdistää, mutta kuljetusolojen kannalta erityyppisiä alueita, kuten keskustaajamaa, harvaan asuttuja alueita ja saaristoalueita on tarkasteltava erikseen. Selvityksessä on erityisesti kiinnitettävä huomiota niihin alueiden ominaisuuksiin, joilla on merkitystä

³¹ Jätelain kokonaisuudistuksen yhteydessä vuonna 2012 edellytettiin, että jatkettaessa aiemmin käytössä ollutta sopimusperusteista jätteenkuljetusta kiinteistön haltijan järjestämänä jätteen kuljetuksena tai siirryttäessä kunnan järjestämästä jätteenkuljetuksesta kiinteistönhaltijan järjestämään jätteenkuljetukseen, tuli jätteenkuljetuksen järjestämistä tarkastella jätelain 37 § 1 momentissa säädetyjen edellytysten perusteella ja tehdä kuntalain mukainen hallintopäätös tästä toukokuuhun 2013 mennessä (jätelain 149 § 4 mom.). Joissakin kunnissa ei ole lain edellyttämää lainvoimaista päätöstä sitä koskevien valitusten takia.

³² Edellytysten tarkastelu tulee tehdä tilanteessa, jossa kunta päättää siirtyä kunnan järjestämästä jätteenkuljetuksesta kiinteistön haltijan järjestämään jätteenkuljetukseen. Sen sijaan 37 §:n edellytysten tarkempaa tarkastelua ei edellytetä tilanteissa, joissa kunta päättää siirtyä kiinteistön haltijan järjestämästä jätteenkuljetuksesta kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen. Näissä tapauksissa jätehuoltoviranomaisen päätöksen tulee kuitenkin perustua hallintolain 31 §:n mukaisiin riittäviin selvityksiin (esim. KHO 2016:20).

jätteenkuljetuksen ja sen kustannusten tai toimivuuden kannalta, kuten asuinkiinteistöjen määrään ja tiheyteen, kuljetusmatkoihin tai alueen kuljetusoloihin muutoin. Myös kuljetuspalveluista perittävät maksut tulee ottaa arvioinnissa huomioon. Kiinteistön haltijan järjestämän kuljetuksen lainmukaisuudesta ei voi varmistua pelkästään sillä perusteella, miten käytössä ollut kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus on kunnan arvion mukaan toiminut. Hallintolain mukaista selvitysvelvollisuutta ei voi syrjäyttää esimerkiksi jätehuoltolautakuntaa koskevan sopimuksen määräyksillä, joilla edellytetään osakaskunnan puoltavaa kantaa jätteenkuljetusjärjestelmää koskevassa päätöksenteossa.³³

Päätöksenteon tukena olevat selvitykset voivat sinänsä olla keskenään ristiriitaisia. Tällaisissa tilanteissa päätöksenteossa tulee kuitenkin arvioida tarkemmin, mistä eroavaisuudet johtuvat ja perustella yksityiskohtaisesti, millä perusteella päädytään pitämään toista selvitystä luotettavampana kuin toista. Päätöksenteon keskeiseksi perusteeksi otetusta selvityksestä tai niiden johdosta tehdyistä uusista päätelmistä tulee varata vaikuttamismahdollisuus päätöksenteon kohteena oleville tahoille.³⁴

Arvioitaessa yksityisten jätteenkuljetuspalveluiden kattavaa ja luotettavaa saatavuutta kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavia seikkoja:

- kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen kuuluvien kiinteistöjen määrä sekä arvio näissä syntyvien jätteiden määrästä,
- kuljetuspalvelujen kattavuus ja saatavuus: onko kaikilla alueilla kuljetuspalvelumarkkinoita eli toimiiko kaikilla alueilla useampia kuljettajia tai puuttuuko kuljetuspalvelua joiltakin alueilta,
- tietoon tulleet ongelmat asiakkaiden palvelun saamisessa ja onko kunta joutunut järjestämään täydentävää keräystä tietyillä alueilla yksityisen palvelun puutteen vuoksi,
- kuljetushintojen kohtuullisuus eri alueilla ja hintaerot, erojen perusteet; arviointia varten kunnan jätehuoltoviranomaisella on oikeus jätelain 122 §:n nojalla saada jätteen kuljettajalta tai jätteen haltijalta tietoja kuljetushinnoista,
- nykyisen palvelun toimivuus ja sen vertaaminen kunnan järjestämän kuljetuksen mahdollisiin laatukriteereihin.

Arvioitaessa sitä, että kiinteistön haltijan kuljetusjärjestelmä edistää jätehuollon yleistä toimivuutta kunnassa, tukee jätehuollon alueellista kehittämistä eikä aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle voidaan tarkastella kokemuksia kuljetusjärjestelmän toimivuudesta, esimerkiksi:

- jätehuoltomääräysten noudattaminen,
- tyhjennysten toimivuus ja havaitut roskaantumistapaukset,
- sellaisten kiinteistöjen määrä, jotka eivät käytännössä ole liittyneet kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen ja arvio niissä syntyvästä jätemäärästä sekä mahdolliset syyt järjestelmän ulkopuolelle jäämiseen,
- kunnan osoittamiin vastaanottoaikoihin toimitetun jätteen määrä ja arvio siitä, ohjautuvatko jätteet niille osoitettuun vastaanottoaikaan.

Vaikutuksia tulee myös arvioida suhteessa oletettuun vaihtoehtoiseen tilanteeseen, jossa käytössä olisi kunnan järjestämä jätteenkuljetus esimerkiksi seuraavien seikkojen osalta:

- pääasialliset erot kuljetusjärjestelmien ympäristö- ja terveysvaikutuksissa (esim. liikenteen päästö- ja muut vaikutukset, myös suhteutettuna jätehuoltajärjestelmän kokonaisvaikutuksiin),
- viranomaisten käytännön mahdollisuudet seurata ja valvoa jäteastioiden tyhjennyksiä ja jätteenkuljetusta,
- vaikutukset kunnan käsittelyjärjestelmään ja sen kehittämiseen.

³³ KHO 2016:19, KHO 2018:34.

³⁴ KHO 2019:171

Tarkastelussa tulee lisäksi ottaa huomioon erityisesti ympäristö- ja terveystieteiden osalta mahdollisesti saadut lausunnot esim. ympäristönsuojelu- ja terveystieteiden osalta.

Myönteisten kokonaisvaikutusten arvioinnissa ja vaikutuksissa kotitalouksien asemaan ja yritysten ja viranomaisten toimintaan tarkastellaan (tarvittaessa verrattuna vaihtoehtoiseen tilanteeseen, jossa käytössä olisi kunnan järjestämä jätteenkuljetus) esimerkiksi seuraavia seikkoja:

- alueella toimivat yritykset ja jätteenkuljetusten merkitys niiden toiminnassa (yritysten elinkelpoisuus, mahdollisuudet investoida),
- mahdollinen eri kokoluokan uusien yritysten syntyminen sekä yritysten poistuminen keskitetyn kilpailutuksen myötä,
- työllistävä vaikutus,
- vaikutukset kunnan jätehuoltoviranomaisen ja kunnan jätelaitoksen ja valvontaviranomaisen työmäärään,
- vaikutukset kunnan jätemaksuun sekä kiinteistön haltijoille aiheutuviin kustannuksiin ja työmäärään.

Jos kunta arvioi, että jätelain 37 §:n edellytykset täyttyvät ja se tekee päätöksen siirtää kunnan järjestämästä jätteenkuljetuksesta kiinteistön haltijan järjestämään jätteenkuljetukseen (sekalaisen yhdyskuntajätteen tai saostus- ja umpisäiliölietteen osalta), on kunnan vastaavasti kuin siirryttäessä kiinteistön haltijan järjestelmästä kunnan järjestelmään, varattava riittävä siirtymäaika muutoksen voimaantulolle. Siirtymäajassa tulee ottaa huomioon kunnan kilpailuttamien kuljetussopimusten voimassaoloaika.

6.4 Kiinteistöittäistä jätteenkuljetusta koskeva kunnan päätöksenteko

Päätöksessään sekalaisen yhdyskuntajätteen sekä saostus- ja umpisäiliölietteen kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen järjestämisestä kiinteistön haltijan järjestämänä jätteenkuljetuksena (37 §) tai tietyn alueen tai jätteen rajaamisesta kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen ulkopuolelle (35.4 §) on kunnan tehtävä asiassa hallintolain mukainen valituskelpoinen päätös. Ennen päätöksen tekemistä kunnan on hallintolain 41 §:n mukaisesti varattava kaikille, joiden elinympäristöön, työntekoon tai muihin oloihin päätöksenteolla voi olla huomattava vaikutus, mahdollisuus saada tietoa asian käsittelyn lähtökohdista ja tavoitteista sekä lausua mielipiteensä asiasta. Asian vireilläolosta ja vaikuttamismahdollisuuksien käyttämisestä on ilmoitettava asian merkityksen ja laajuuden kannalta sopivalla tavalla.

Päätös on kuntalain ja hallintolain mukaisesti perusteltava ja päätöksessä ilmoitettava, mitkä seikat ovat vaikuttaneet ratkaisuun. Päätöksen tulee perustua hallintolaissa tarkoitettuihin riittäviin selvityksiin.

Kunnan tekemästä päätöksestä on tiedotettava kuntalaisille ja päätös on julkaistava tietoverkossa. Päätökseen on lisättävä valitusosoitus. Kuljetusjärjestelmäpäätöksestä voidaan tehdä hallinto-oikeudelle kunnallisvalitus, jossa valitusperusteena voi olla vain se, että päätöksessä ei ole noudatettu lakia (laillisuusvalitus). Valitusoikeus on kunnan jäsenillä sekä asianosaisilla. Jos kyseessä on kuntien yhteinen toimielin (esimerkiksi jätelautakunta), myös osakaskunnilla ja osakaskuntien jäsenillä on valitusoikeus. Päätökseen ei sovelleta kuntalain 134 §:n mukaista oikaisumenettelyä.

6.5 Kuljetusjärjestelmän toimivuuden seuranta

Jätehuoltoviranomaisen on kiinteistön haltijan järjestämää kuljetusta koskevan päätöksen tehtyään säännöllisesti seurattava ja valvottava jätelain mukaisten edellytysten täyttymistä ja

tarvittaessa muutettava päätöstä, jos lain mukaiset edellytykset eivät täyty (jätelain 37.3 §). Jätehuoltoviranomaisen tulee reagoida myös silloin, jos kunnan järjestämä jätteenkuljetus ei täytä sille jätelain 34 ja 35 §:ssä asetettuja vaatimuksia tai jos päätös alueen rajaamisesta kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen ulkopuolelle ei täytä 35.4 §:n mukaisia edellytyksiä.

Päätöksen muuttamiseen sovelletaan samoja menettelyjä ja edellytyksiä kuin muutettavan päätöksen valmistelussa (luku 6.4).

6.6 Alueellisiin keräysjärjestelmiin liittyviä erityiskysymyksiä

Kunnan on mahdollista toteuttaa kiinteistöittäinen jätteenkuljetus kiinteistökohtaisen keräyksen sijasta myös alueellisilla keräysjärjestelmillä, kuten jätteen putkikeräysjärjestelmällä tai korttelikeräysjärjestelmällä. Korttelikeräyksellä tarkoitetaan keräysjärjestelmää, jossa tietyllä alueella sijaitsevien kiinteistöjen yhteinen jäteastia sijaitsee enintään muutaman sadan metrin kävelymatkan päässä jokaiselta keräykseen osallistuvalla kiinteistöltä. Korttelikeräysjärjestelmät soveltuvat erityisesti pienikiinteistövaltaisille taajama-alueille. Lisäksi erityisesti tiheästi asutuilla uusilla kaupunkialueilla otettu käyttöön jätteen putkikeräysjärjestelmiä, jossa alueella syntyvät yhdyskuntajätteet kerätään alipaineistetun imuputkiston avulla korttelikohtaisista vastaanotto- paikoista alueellisen koontiaseman kautta edelleen jatkokäsittelyyn. Alueellisten keräysjärjestelmien käyttöönotto edellyttää aina toimivaltaisen viranomaisen, kuten jätehuoltoviranomaisen päätöstä asiasta.

Alueellisen putkikeräysjärjestelmän toimivuuden kannalta on olennaista, että kaikkien alueella sijaitsevien kiinteistöjen voidaan edellyttää liittyvän järjestelmän käyttäjiksi riippumatta siitä, onko kysymyksessä asumisessa, julkisessa toiminnassa tai elinkeinotoiminnassa syntyvä yhdyskuntajäte. Tämän vuoksi jätelain 32 §:n mukaan kunnan velvollisuudeksi on säädetty jätehuollon järjestäminen myös elinkeinotoiminnassa syntyvälle jätteelle, joka kerätään alueellisessa putkikuljetusjärjestelmässä yhdessä kunnan järjestämistä vastuulle kuuluvan jätteen kanssa. Kunnan järjestämistä vastuun rajauksia tältä osin on tarkasteltu yksityiskohtaisemmin luvussa 3.2.5.

Uusilla rakennettavilla alueilla putkikeräysjärjestelmään liittymisestä voidaan sopia tontinluovutus- tai maankäyttösopimuksen ehdoin. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan velvoitetta putkikeräysjärjestelmään liittymisestä ei voida antaa kaavassa.

Korttelikeräys- tai putkikeräysjärjestelmä tulee huomioida asemakaavassa mm. jätteenkeräysvälineiden tarvitseman tilan osalta. Lisäksi aluekeräysjärjestelmää varten tulee osoittaa selkeä vastuutaho keräysjärjestelmän investoinnille ja ylläpidolle. Aluekeräyspistettä perustettaessa tulee noudattaa rakennusvalvonnan antamia ohjeita, hankkia maanomistajien ja naapuruston suostumukset sekä ympäristönsuojeluviranomaisen näkemys asiaan.

Jätelainsäädännön näkökulmasta korttelikeräys- sekä putkikeräysjärjestelmä on katsottava yhdeksi kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen muodoksi. Siten liittymisvelvoite kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen voidaan täyttää liittymällä putkikeräysjärjestelmän käyttäjäksi. Jätelain 40 §:n mukaan kiinteistön haltijan tai kiinteistöjen haltijoiden yhdessä on järjestettävä vastaanotto- paikka kiinteistöittäisessä jätteenkuljetuksessa kuljetettavaa jätettä varten. Putkikeräysjärjestelmässä järjestelmän syöttöpaikan katsotaan olevan tällainen vastaanotto- paikka.

6.7 Kuntien ja pakkausjätteiden tuottajayhteisön yhteistoiminta pakkausjätteen kiinteistöittäisessä erilliskeräyksessä

Jätelaissa säädetään lakisäätteisestä kunnan ja pakkausten tuottajayhteisön yhteistoimintavelvoitteesta pakkausjätteen erilliskeräyksessä (jätelain 49 a-d §). Kuluttajapakkausjätteet sekoittuvat käytännön jätehuollossa muuhun yhdyskuntajätteeseen. Niiden kerääminen on tehokkainta osana kunnan järjestämää keräystä erityisesti kiinteistöittäisessä keräyksessä, vaikka kuluttajapakkaukset sinänsä kuuluvat tuottajavastuun piiriin.

Yhteistoiminnasta sovitaan valtakunnallisella kuntien, kuntien jätelaitosten ja pakkausten tuottajayhteisön välisellä sopimuksella, josta säädetään jätelaissa. Jätteenkuljetuksessa yhteistoimintavelvoite tarkoittaa, että kunnan vastuulla on järjestää erilliskerätyn pakkausjätteen (lasi-, metalli- ja muovi- sekä paperi- ja kartonkipakkausjätteen) kiinteistöittäinen kuljetus tuottajan järjestämään vastaanottoon eli käytännössä tuottajien omiin vastaanottoterminaaleihin. Tuottajat maksavat kunnille pakkausjätteen erilliskeräyksestä ja kuljetuksesta erikseen sopimuksessa määritetyn korvauksen. Kunta voi myös mahdollisesti täydentää tuottajan järjestämää alueellista vastaanottoa. Tuottaja huolehtii pakkausjätteiden vastaanoton jälkeisestä jätehuollosta sekä riittävästä kotitalouksille suunnatun alueellisten vastaanottoaikojen verkoston ylläpidosta. Kunnan velvollisuus järjestää pakkausjätteen kiinteistöittäinen kuljetus ja samalla korvausten maksamisvelvollisuus alkaa 1.7.2023.

Yhteistoiminta tulee jätelain mukaan järjestää siten, että eri keräysjärjestelmien tulee muodostaa alueellisesti toimiva kokonaisuus ottaen huomioon maantieteellisesti ja kiinteistön haltijoita hyvin palveleva keräysverkosto. Pakkausjäte tulee saada talteen tehokkaasti ja sen tulee olla laadultaan kierrätykseen sopivaa ja pakkausjäte tulee mahdollisuuksien mukaan kerätä yhdessä samaa materiaalia olevien jätteiden kanssa. Lisäksi jätteen keräys ja kuljetus on järjestettävä kustannustehokkaasti ja ympäristönäkökohdat huomioiden, tarkoittaen että päästöt ympäristöön, haitat asuin ympäristön viihtyisyydelle ja turvallisuudelle ovat vähäiset.

Yhteistoiminnassa tuottajat maksavat kunnille korvausta pakkausjätteen keräyksestä ja kuljetuksesta asuinkiinteistöiltä. Korvaukset ovat pakkausmateriaalikohtaisia ja ne tulee maksaa tasapuolisin perustein ottaen huomioon kerätty pakkausjättemäärä ja keräyksen tehokkuuteen vaikuttavat alueelliset olosuhteet (mm. maantieteelliset olosuhteet ja keräyksen piirissä oleva väestömäärä ja –tiheys). Määritettäessä pakkausjätettä koskevia jätemaksuja kuntien tulee huolehtia, että korvaukset siirretään täysimääräisesti materiaaleittain maksuja alentamaan (jätelain 49 b §, luku 10.3).

Pakkausten tuottajat vastaavat vähintään 80 prosentista kunkin pakkausmateriaalin jätehuollon kokonaiskustannuksista. Korvauksen määrän perusteena olevat kokonaiskustannukset muodostuvat:

- kunnan asuinkiinteistöillä kustannustehokkaasti järjestämästä pakkausjätteen erilliskeräyksestä ja kuljetuksesta tuottajan järjestämään jätehuoltoon;
- tuottajien jätelain 49 §:n perusteella järjestämästä pakkausjätteen alueellisesta vastaanotosta;
- edellä mainittujen kunnan tai tuottajien keräämien sekä muulla tavoin tuottajan haltuun päätyneiden pakkausjätteiden jatkokuljetuksesta ja käsittelystä;
- käytöstä poistettaviin pakkauksiin ja niiden jätehuoltoon liittyvästä kuluttajille ja yrityksille suunnatusta tiedotuksesta ja neuvonnasta sekä lainmukaisesta kirjanpitolietojen ilmoittamisesta valvovalle viranomaiselle.

Tuottajan kustannusvastuu ei kuitenkaan ulotu niiden pakkausjätteiden erilliskeräys- ja kuljetuskustannuksiin, jotka kunta kerää kiinteistökohtaisesti jäteasetuksessa säädettyä tai tuottajille säädettyä aluekeräysvaatimusta laajemmin. Siten kunnan jätehuoltomääräysten nojalla antamat asetustasoista erilliskeräystä laajemmat erilliskeräysmääräykset eivät laajenna tuottajien kustannusvastuuta. Myöskään jätelain 41.3 §:n mukainen kiinteistön haltijan järjestämä pakkausjätteen erilliskeräys ei kuulu tuottajien kustannusvastuun piiriin.

7 Poikkeukset velvollisuudesta liittyä kunnan järjestämään jätehuoltoon tai kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen

7.1 Poikkeus velvollisuudesta luovuttaa jäte kunnan järjestämään jätehuoltoon

Kunta voi vapauttaa kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän yhdyskuntajätteen haltijan velvollisuudesta luovuttaa jäte kunnan järjestämään jätehuoltoon, jolloin jätehuolto tulee järjestää jätelain 4 luvun mukaisesti (jätelain 42 §). Päätös tehdään määräajaksi, kuitenkin enintään viideksi vuodeksi. Kunnan jätehuoltoviranomainen voi jätteen haltijan hakemuksesta myöntää poikkeuksen, jos seuraavat edellytykset täyttyvät:

- **vapautus koskee kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvää yhdyskuntajätettä.** Vapautus voidaan myöntää, jos yhdyskuntajäte muodostaa vain pienen osan toiminnassa syntyvästä muusta jätteestä ja siitä huolehditaan osana kiinteistön muuta jätehuoltoa. Vapautus voidaan myöntää myös sellaisille kiinteistöille, joilla syntyy ainoastaan yhdyskuntajätettä. Vapautus voi kattaa myös sellaiset toiminnot, jotka sijaitsevat kiinteistössä, jossa muiden toimijoiden tuottama jäte ei kuulu kunnan järjestämisvastuun piiriin. Vapautus on mahdollista myöntää ainoastaan kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvästä jätteestä, ei esimerkiksi asumisessa syntyvästä jätteestä.
- **Kiinteistössä syntyvän yhdyskuntajätteen vaihtoehtoinen jätehuoltojärjestely on perusteltua kiinteistön muun jätehuollon järjestämiseksi.** Tämä kriteeri voi täytyä esimerkiksi, jos yhdyskuntajäte muodostaa vain vähäisen osan toiminnassa syntyvästä jätteestä ja siitä huolehditaan osana kiinteistön muuta jätehuoltoa; tai jos jätteen haltija ei saa toimintansa kannalta olennaista, riittävän räätälöityä asiakaspalvelua kunnan jätelaitokselta (esim. poikkeukselliseen vuorokauden aikaan tai viikonloppuna tapahtuvat jäteastioiden tyhjennykset, tarpeen mukaan tilattavat tyhjennykset tai muu kunnallisesta jätehuoltopalvelusta poikkeavat tyhjennysrytmi).
- **Kiinteistössä syntyvän yhdyskuntajätteen vaihtoehtoinen jätehuoltojärjestely johtaa etusijajärjestyksen toimeenpanon kannalta vähintään yhtä hyvään lopputulokseen** kunnalliseen jätehuoltoon verrattuna.
- **Kiinteistössä syntyvän yhdyskuntajätteen vaihtoehtoinen järjestely ei saa aiheuttaa vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle.** Hakemuksessa esitettyssä jätehuoltosuunnitelmassa on osoitettava, että jätteen keräysjärjestelyt kiinteistöllä täyttävät jäteasetuksen 10 §:ssä säädetyt ja soveltuvin osin kunnan jätehuoltomääräysten mukaiset vaatimukset ja että kaikki jätteet toimitetaan asianmukaiseen käsittelyyn.

Jätteen haltijan on haettava vapautusta kirjallisesti kunnan jätehuoltoviranomaiselta ja perusteltava hakemus asianmukaisesti. Hakemuksessa on esitettävä riittävät tiedot sen arvioimiseksi, täyttääkö kiinteistön suunniteltu jätehuolto jätelain 42 §:ssä säädetyt edellytykset. Jos hakemus on puutteellinen, kunnan jätehuoltoviranomaisen on pyydettävä hakemukseen tarvittavia lisäselvityksiä ja ohjattava hakijaa hakemuksen täydentämisessä.

Kunnan päätöksen valmistelussa ja tiedoksi antamisessa noudatetaan hallintolakia. Jätelain 42 §:n sanamuodon ("kunta voi päättää...") mukaan viranomaisella on harkintavaltaa päättää, myönnetäänkö haettu poikkeus edellä mainittujen edellytysten täytyessä. Hallinnon tarkoituksidonnaisuusperiaate rajaa viranomaisen harkintaa myös näissä tilanteissa eli pääsääntöisesti poikkeus tulisi myöntää, jos jätelain 42 §:n mukaisen edellytykset täyttyvät. Sekä myönteinen että kielteinen päätös on perusteltava hyvin. Päätökseen voidaan hakea muutosta jätelain 137 §:n mukaisesti.

Päätöstä valmistellessaan kunnan jätehuoltoviranomainen joutuu yleensä pyytämään tietoja kunnan palvelun vaihtoehtoista kunnan jätelaitokselta. Varsinaisen päätöksen jätehuoltoviranomainen tekee kuitenkin täysin itsenäisesti. Järjestelyn lopputuloksen vertailua kunnalliseen jätehuoltoon tulee tarkastella objektiivisesti kaikkien edellä mainittujen kriteerien kannalta.

Vapautuksen saaneen jätteen haltijan on annettava tietoja vuosittain kunnan jätehuoltoviranomaiselle toiminnassa syntyneen jätteen lajista ja määrästä sekä jätteen toimituspaikoista ja käsittelytavasta. Vapautuksen saaneella jätteen haltijalla on oikeus milloin tahansa liittyä takaisin kunnan järjestämään jätehuoltoon ja kunta on tällöin velvollinen jätehuoltopalvelua antamaan.

7.2 Alueen rajaaminen kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen ulkopuolelle

Kunta voi jätelain 35.4 §:n nojalla päättää, että sekalaisen yhdyskuntajätteen kiinteistöittäistä jätteenkuljetusta ei järjestetä alueella, jossa on hankalat kulkuyhteydet, vähän jätteen haltijoita tai vähän kuljetettavaa jätettä. Kiinteistöittäinen jätteenkuljetus tulee tällaisissakin tapauksissa järjestää, jos sen arvioidaan olevan terveys- tai ympäristösyistä tarpeellista. Poikkeaminen kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen järjestämisvelvollisuudesta voi koskea ainoastaan sekalaista yhdyskuntajätettä. Asiasta tulee tehdä hallintolain mukainen valituskelpoinen päätös (edellä luku 6.4).

Rajatessaan tiettyjä alueita kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen ulkopuolelle on kunnan samalla huolehdittava siitä, että kiinteistöittäistä jätteenkuljetusta korvaavia alueellisia vastaanottopaikkoja on riittävästi ja että ne ovat vaivattomasti jätteen tuottajien saavutettavissa. Alueellisten vastaanottopaikkojen verkoston on muutoinkin täytettävä jätelain 34 §:ssä säädetyt laatuvaatimukset (luku 8.1). Tarjottavien jätehuoltopalvelujen tarve ja saavutettavuus on otettava huomioon jätetaksan ja –maksujen määrittelyssä.

Käytännössä kiinteistön jättäminen kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen ulkopuolelle tulee kysymykseen lähinnä harvaan asutuilla alueilla tai alueilla, joilla on hankalat kulkuyhteydet.

Alueellisten vastaanottopaikkojen järjestämisen sijasta harvaan asuttujen seutujen kiinteistön haltijoille voidaan tarjota vaihtoehtona myös naapurikiinteistöjen yhteisten jäteastioiden käyttöä (ns. jätekimpat). Kiinteistöjä ei kuitenkaan voida velvoittaa yhteisten jäteastioiden käyttöön.

Erilliskerättävien jätelajien kiinteistöittäisestä erilliskeräyksestä poikkeamista ja alueellisen vastaanoton järjestämistä käsitellään luvuissa 5.2.1 ja 5.2.3.

7.3 Poikkeukset jätteen luovutusvelvollisuudesta kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen tai alueelliseen vastaanottopaikkaan

Jätelain 41 §:n mukaan asuinkiinteistön haltijan ja muun kunnan järjestämisvastuun piiriin kuuluvan jätteen haltijan on luovutettava jäte kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen tai kunnan järjestämään alueelliseen vastaanottopaikkaan.

Luovutusvelvollisuus ei koske tuottajavastuun piiriin kuuluvaa jätettä, joka toimitetaan tuottajan järjestämään vastaanottoon eikä juomapakkausten palautusjärjestelmään palautettavia juomapakkauksia (luku 3.4). Luovutusvelvollisia eivät myöskään ole jätteen haltijat, jotka ovat jätelain 42 §:n mukaisesti vapautettu tästä velvollisuudesta (luku 7.1).

Jätelain 41 §:ssä ja 41 a §:ssä säädetään poikkeamismahdollisuuksista jätteen luovutusvelvollisuudesta kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen, joita ovat seuraavat:

- Luovutusvelvollisuus ei koske sellaista **jätettä, jonka kuljetuksen jätteen haltija järjestää itse ja joka ei poikkeuksellisen kokonsa, suuren määränsä tai muun ominaisuutensa vuoksi sovellu kuljetettavaksi tavanomaisessa**, esimerkiksi pakkaavilla jäteautoilla säännönmukaisesti toteutettavassa **kiinteistöittäisessä jätteenkuljetuksessa**. Lisäksi edellytyksenä on, että kuljetus on hyväksytty kunnan jätehuolto- tai ympäristönsuojelumääräyksissä ja että toiminta voidaan toteuttaa jätelain ja ympäristönsuojelulain mukaisesti aiheuttamatta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle (jätelain 41.2 §).

Tällaisia jätteitä voivat olla esimerkiksi käytöstä poistetut huonekalut ja muut suurikokoiset esineet sekä puutarha- ja remonttijätteet. Kunnan jätehuoltomääräyksillä voidaan määrätä, että jätteen haltija kuljettaa tällaiset jätteet omatoimisesti kunnan osoittamaan vastaanottoaikaan. Kunnan on järjestettävä näille jätteille riittävästi vaivattomasti saavutettavissa olevia vastaanottoaikoja.

- Toisena poikkeuksena **kiinteistön haltija voi itse järjestää biojätteen tai pakkausjätteen kuljetuksen kiinteistöltä, jos kiinteistö ei kuulu jäteasetuksessa säädettyjen erilliskeräysvelvoitteiden tai kunnan antamien jätehuoltomääräysten mukaisten erilliskeräysvelvoitteiden piiriin** (jätelain 41.3 §). Kiinteistön haltija voi tilata erilliskeräyksen edellä mainituille jätteille siinä tapauksessa, jos kunta ei järjestä niiden kuljetusta jäteasetuksessa säädettyihin tai kunnan jätehuoltomääräyksissä annettuihin erilliskeräysvelvoitteisiin perustuen (kts. luku 5.2.3). Kiinteistön haltijan tulee tällöin toimittaa biojäte kunnan järjestämään jätehuoltoon ja pakkausjäte tuottajan järjestämään jätehuoltoon.
- Jätteen haltijalla ei ole velvollisuutta luovuttaa jätettä kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen tai alueelliseen vastaanottoon, jos **jäte käsitellään pienimuotoisesti kiinteistöllä** (jätelain 41 a §). Jätteen haltija voi käsitellä kiinteistöllään 32 §:ssä tarkoitetun jätteen tai luovuttaa biojätteen, saostus- ja umpisäiliölietteen tai siihen rinnastettavan muun jätteen käsiteltäväksi naapuri- tai lähikiinteistöllä. Omatoiminen tai yhteinen käsittely edellyttää pienimuotoisuutta, minkä lisäksi tällaisen käsittelyn on oltava hyväksytty kunnan jätehuolto- tai ympäristönsuojelumääräyksissä ja se on voitava toteuttaa jätelain ja ympäristönsuojelulain mukaisesti aiheuttamatta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle.

Käytännössä poikkeus rajautuu lähinnä biojätteen, puutarhajätteen ja muun kasviperäisen jätteen kompostointiin sekä puhtaan puujätteen polttoon kiinteistön tulisijassa. Tietyin edellytyksin voidaan jätehuoltomääräyksissä mahdollistaa myös jätevesilietteiden omatoiminen pienimuotoinen käsittely, mikä lähinnä tarkoittaa lietteen vaarattomaksi tekemistä ja hyödyntämistä maanviljelyssä lannoitelainsäädännön mukaisesti.

Jätteen haltijan tulee antaa kunnan jätehuoltoviranomaiselle tiedot kiinteistöllä tapahtuvasta biojätteen pienimuotoisesta käsittelystä. Jätehuoltoviranomainen merkitsee tiedot rekisteriin (luku 9.1.1). Jäteasetuksessa säädetään tarkemmista vaatimuksista biojätteen, saostus- ja umpisäiliölietteen ja siihen rinnastettavan jätteen omatoimisesta tai yhteisestä käsittelystä kiinteistöllä (jäteasetuksen 12 §).³⁵ Vastaavasti jätteen haltijan tulee ilmoittaa myös käsittelyn lopettamisesta jätehuoltoviranomaiselle. Kiinteistöllä, jotka kuuluvat jäteasetuksessa säädettyjen tai kunnan jätehuoltomääräyksissä annettujen biojätteen erilliskeräysvelvoitteiden piiriin ja jotka käsittelevät omatoimisesti biojätteen kiinteistöllä, ei ole liittymisvelvollisuutta biojätteen kiinteistöittäiseen kuljetukseen (luku 5.2).

³⁵ Jäteasetuksen 12 §:ssä säädetty vaatimukset koskevat sekä jätelain 32 §:n mukaisesti kunnan vastuulle kuuluvaa jätettä että jätteen haltijan vastuulle kuuluvaa biojätettä, saostus- ja umpisäiliölietettä ja siihen rinnastettavaa muuta jätettä. Jätteen pienimuotoista käsittelyä koskevia tarkempia määräyksiä voidaan antaa kunnan jätehuolto- tai ympäristönsuojelumääräyksissä.

Muissa kuin edellä yksilöidyissä poikkeustapauksissa kunnan vastuulle kuuluvaa jätettä ei saa luovuttaa muualle kuin kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen (kunnan tai kiinteistön haltijan järjestämä) tai alueelliseen vastaanottoaikaan, eivätkä muut toimijat saa tarjota tällaisia palveluja kunnan järjestämismvastuun piiriin kuuluville jätteille.

8 Jätehuoltopalvelujen laatuvaatimukset ja palvelujen hankinta

8.1 Jätehuoltopalvelun laatuvaatimukset

8.1.1 Kunnan jätehuoltopalvelu

Kunnan on huolehdittava siitä, että sen järjestämismvastuun piiriin kuuluvilla jätteen haltijoilla on kaikkina aikoina käytettävissään jätelain vaatimukset täyttävät jätehuoltopalvelut. Jätelain 34 §:n mukaan kunnan järjestämän jätehuollon tulee täyttää vähintään seuraavat laatuvaatimukset:

- 1. Kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen saatavuus.** Kunnan on huolehdittava jätelain 35–37 §:n mukaiset vaatimukset täyttävän kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen järjestämisestä, kts. tarkemmin luvut 6.1–6.3.
- 2. Alueellisten vastaanottoaikojen vaivaton saavutettavuus.** Kunnan on järjestettävä riittävä määrä alueellisia vastaanottoaikoja hyödynnettäville (pois lukien tuottajavastuun piiriin kuuluvat jätteet) ja vaarallisille jätteille sekä tarvittaessa sekalaiselle yhdyskuntajätteelle, ellei kiinteistöittäistä jätteenkuljetusta ole erityisestä syystä (luku 7.2) kyseisille jätteille järjestetty. Alueellisten vastaanottoaikojen on oltava vaivattomasti jätteen tuottajien saavutettavissa. Niiden tulee olla asukkaiden tavanomaisten kulkureittien varrella. Esimerkiksi yksi vaarallisten jätteiden vastaanottoaika kuntaa kohti ei monissa tapauksissa riitä turvaamaan säännöksessä tarkoitettua vaivatonta saavutettavuutta.

Kunta voi täydentää myös tuottajan järjestämää tuottajavastuun piiriin kuuluvien jätteiden alueellista vastaanottoa, mutta sillä ei ole tähän velvollisuutta.
- 3. Riittävän monipuolisten, etusijajärjestyksen mukaisten palvelujen tuottaminen.** Jätehuoltopalvelut on suunniteltava ja järjestettävä jätelain etusijajärjestys (8 §) ja jätelain 15 §:n ja sekä jäteasetuksen 4 luvun erilliskeräysvelvollisuudet huomioon ottaen. Mahdollisuuksien mukaan on myös järjestettävä asiakkaille lisäpalvelua etusijajärjestyksen kannalta mahdollisimman korkeatasoisen jätehuollon toteuttamiseksi.
- 4. Jätteen keräyksen ja kuljetuksen oikeasuhtainen mitoittaminen ja asianmukaisuuden varmistaminen.** Jätteen keräys ja kuljetus olisi järjestettävä ja mitoitettava siten, että ne vastaavat mahdollisimman hyvin kiinteistöillä syntyvän jätteen määrää ja laatua. Myös asiakkaiden yksilölliset tarpeet tavanomaista tiheämpään tai harvempaan jäteastioiden tyhjennysväliin tulee mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon. Soveltuvaa jäteastioiden kokoa ja tyhjennystiheyttä määriteltäessä olisi varmistettava, ettei jätteen säilyttämisestä astioissa aiheudu haittaa tai vaaraa terveydelle tai ympäristölle ja että jätehuoltojärjestelyt kiinteistöillä ovat muutoinkin asianmukaiset. Ympäristö- ja terveyshaittojen ehkäisemiseksi jäteastiat on pidettävä kunnossa ja puhdistettava riittävän usein. Sekalaisen yhdyskuntajätteen jäteastia on puhdistettava vähintään kerran vuodessa ja biojäteastia vähintään kaksi kertaa vuodessa;

5. **Riittävä tiedotus jätehuoltopalveluista.** Kunnan tai kunnan jätelaitoksen on tiedotettava kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen ja jätteen alueellisen vastaanoton järjestelyistä asiakkaille riittävästi. Vaikka kunnalla ei kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa ole velvollisuutta palvelusopimuksen tekemiseen asiakkaidensa kanssa, tulisi kunnan tai kunnan jätelaitoksen käytännössä olla asiakkaisiinsa yhteydessä ennen jätteenkuljetuksen aloittamista tai muuttamista ja tiedotettava palveluun liittyvistä keskeisistä seikoista, kuten jäteastioiden arvioituista tyhjennysajankohdista ja palvelusta perittävistä maksuista. Jätteen haltijalla tulee esimerkiksi olla riittävät mahdollisuudet vaikuttaa jäteastioiden sijoittamiseen tontillaan. Kunnan jätelaitoksen on myös tiedotettava järjestämiensä jätteen alueellisten vastaanottoaikojen sijainnista, aukioloajoista sekä muista niihin liittyvistä olennaisista tiedoista. Jäteastiaan on kiinnitettävä selkeä merkintä, jossa on tiedot astiaan kerättävästä jätelajista sekä keräyksestä vastaavan yrityksen tai yhteisön yhteystiedot, ja jäteastiaan tai sen välittömään läheisyyteen asetetaan selvästi nähtäville kerättävää jätelajia koskevat lajitteluohjeet.

8.1.2 Yksityisten jätteenkuljetusyritysten jätehuoltopalvelu

Jätteenkuljetuspalveluja tarjoavien yritysten toiminta on oltava hyväksytty ELY-keskuksen ylläpitämään jätehuoltorekisteriin (jätelain 94–99 §). Kuljettajan on pyynnöstä annettava jätteen haltijan, jätehuolto- tai ympäristönsuojeluviranomaisen tai kiinteistöittäisen jätteenkuljetusta järjestävän kunnan jätelaitoksen nähtäväksi voimassa oleva ote jätehuoltorekisteristä tai muutoin osoitettava, että toiminta on hyväksytty jätehuoltorekisteriin.

Kunnan järjestämävastuun piirissä olevien jätteiden kiinteistöittäisessä jätteenkuljetuksessa jätteen kuljettajan on noudatettava kunnan jätehuoltomääräyksiä ja toimitettava jäte kunnan osoittamaan vastaanotto- tai käsittelypaikkaan. Kuljetuksista on raportoitava kunnan jätehuoltoviranomaiselle jätelain 39 §:n mukaisesti (luku 9.1.2).

- Alueilla, joilla on käytössä kunnan järjestämä jätteenkuljetus, jätteen saa ottaa kuljettavakseen vain kunnan järjestämän kilpailutuksen perusteella valittu kuljettaja.
- Alueilla, joilla on käytössä kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus, tulee kuljettajan tarjota kuljetuspalveluja tasapuolisin ja syrjimättömin ehdoin kaikille alueen jätteen haltijoille (luku 6.1). Kuljettaja ei saa perusteettomasti kieltäytyä tarjoamasta palvelua alueella sijaitsevalle palvelua pyytävälle kiinteistölle. Mahdollista määräävää markkina-asemaa ei saa käyttää hyväksi eivätkä alueella toimivat kuljetusyritykset saa jakaa markkinoita kilpailulain vastaisesti. Jätteenkuljetuksesta perittävien maksujen on oltava tasapuolisia ja kohtuullisia. Kiinteistön haltijalle annettavassa tarjouksessa ja laskussa on maksun perusteet ilmoitettava selkeästi. Jos kunta perii 80.2 §:n nojalla jätteen käsittelyä koskevan jätemaksun jätteen kuljettajalta, tämän on eriteltävä käsittelyn ja kuljetuksen osuus kiinteistön haltijalle tekemässään tarjouksessa ja laskussa (luku 10.2). Kiinteistön haltijan ja jätteen kuljettajan välisen sopimuksen ehtojen tulee olla kohtuullisia; esimerkiksi sopimuksen irtisanomisajan tulisi vastata muissa vastaavissa palveluissa noudatettavaa käytäntöä (esim. 1 kuukausi).

Kunnan järjestämässä jätehuollossa jätteen alueellisten vastaanottoaikojen järjestäminen kuuluu kunnalle (pl. tuottajavastuun piiriin kuuluvat jätteet) eivätkä muut toimijat saa järjestää tällaisia palveluja kunnan jätehuoltovastuulle kuuluville jätteille.

8.2 Kuntien jätehuoltopalveluita koskevien hankintojen pelisäännöt

Kunnan on hankittava tarvitsemansa jätteen kuljetus- ja käsittelypalvelut kilpailuttamalla hankinnat hankintalain mukaisesti, ellei hankintaan sovelleta jotakin hankintalainsäädännössä

tyhjentävästi listatuista soveltamiskoikkeuksista. Myös kunnan sidosyksikkönä toimiva kunnan jätelaitos toimii sille siirrettyjen palvelutehtävien kilpailuttajana kunnan tapaan. Jätehuoltopalveluiden kilpailutuksissa tulee noudattaa hankintalain sääntelyä sekä kiinteistöittäisen jätteenkuljetuspalvelun hankinnassa myös jätelain 36 §:ssä säädettyjä erityisiä vaatimuksia. Jätelaitos on tarjouspyynnön arviointiperusteita määrittäessään sidottu kunnan jätehuoltomääräysten toteuttamiseen ja muuhun kunnan antamaan ohjaukseen.

Hankintalain yleisen sääntelyn lisäksi jätelaissa säädetään eräistä kuntaa koskevista velvoitteista, jotka tulee ottaa huomioon kunnan järjestämän jätteenkuljetuksen palveluhankinnoissa (jätelaki 36 §). Jätteenkuljetuspalveluhankintojen suunnittelun yhteydessä kunnalla on velvollisuus tehdä markkinakartoitus ja kuljetuspalveluhankinnat on kilpailutettava osiin jaettuna siten, että useampi kuin yksi tarjoaja voidaan valita palvelun tuottajaksi. Lisäksi jätteenkuljetuspalvelut on tarjouspyynnössä määriteltävä kestoaltaan ja ajoitukseltaan siten, että kaiken kokoisilla yrityksillä on mahdollisuus osallistua tarjouskilpailuun.

Ympäristöministeriö on julkaissut jätteenkuljetuspalveluiden kilpailuttamisesta erillisen oppaan ”Hyvät käytännöt jätteenkuljetusten kilpailutuksissa”, joka on suunnattu erityisesti kunnallisille jätelaitoksille sekä kuljetusyrityksille.³⁶ Opas sisältää tietoa jätelain edellyttämästä markkinakartoituksesta sekä muista jätteenkuljetusten kilpailutuksessa huomioitavista tekijöistä. Opas sisältää myös neuvoja jätteenkuljetusten onnistuneeseen hankintaan. Opasta on suositeltavaa käyttää apuna kunnan jätteenkuljetuspalveluiden hankinnoissa.

9.1 Rekisteri jätteen kuljetuksista ja biojätteen käsittelystä kiinteistöllä

9.1.1 Vastuu rekisterin pitämisestä ja rekisteriin merkittävät tiedot

Kunnan jätehuoltoviranomaisen tulee jätelain 143 §:n mukaisesti pitää rekisteriä, johon merkitään tiedot kiinteistöistä, joilta jätettä on noudettu, sekä jäteastioiden tyhjennyskerroista kiinteistöittäin ja jätelajeittain. Lisäksi rekisteriin merkitään tiedot kiinteistöllä tapahtuvasta pienimuotoisesta biojätteen käsittelystä. Kunnan jätehuoltoviranomainen toimii EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen (2016/679)³⁷ mukaisena rekisterin rekisterinpitäjänä. Jätehuoltoviranomaisen vastuulle kuuluvat siten tietosuoja-asetuksen mukaiset rekisterinpitäjän velvollisuudet, kuten tietopyyntöjen käsittely ja tietojen luovuttaminen sekä tietosuoja-asetuksen mukaisten rekisteröidyn oikeuksien toteuttaminen (tietosuoja-asetuksen 13-17 artiklat).

Jätelain 143 §:n mukaisen rekisterin rekisterinpitotehtävää ei voi siirtää kunnan jätelyhtiölle. Rekisteriin liittyvien teknisluontoisten ja hallinnollisten tehtävien siirtäminen on kuitenkin mahdollista.³⁸ Näiden tehtävien hoitaminen ei ole sellainen julkinen hallintotehtävä, joka edellyttäisi siirrosta säädettyä erikseen laissa.³⁹ Jätelyhtiölle ei kuitenkaan voi siirtää esimerkiksi rekisteriin merkittävien tietojen vastaanottamista, keräämistä tai tallentamista rekisteriin, koska nämä tehtävät ovat kiinteä osa rekisterinpitotehtävää. Kunnan tekemästä tehtävien siirtoa koskevasta päätöksestä on selkeästi käytävä ilmi, että yhtiölle siirrettävät rekisteriin liittyvät tehtävät ovat luonteeltaan julkista hallintotehtävää tukevia teknisluonteisia toimenpiteitä, joihin ei liity julkisen vallan käyttöä ja joita ei pidetä julkisena hallintotehtävänä.

³⁶ Julkaistu aineisto on saatavilla sähköisesti: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164516>. Jätelain muutoksen 714/2021 yhteydessä eduskunta edellytti, että ympäristöministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, kuljetusyritykset, kunnat ja niiden jätelaitokset toteuttavat yhdessä hankkeen, jossa edistetään kunnan jätteenkuljetusten kilpailuttamista jätelain 36 §:ssä säädetyllä tavalla sekä tuetaan alan toimijoiden hankintaosaamisen kehittämistä.

³⁷ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelystä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta.

³⁸ KHO 2018:172.

³⁹ Voutilainen, Tomi – Sariola, Meri: Tiedonhallinnan vastuut kuntien jätehuollon järjestämisessä. Ympäristöjuridiikka 3-4/2019.

Jätelain 43 §:n nojalla kunta voi siirtää kunnan jäteyhtiölle jätteen vastaanoton, kuljetuksen ja käsittelyn, jätemaksujen laskutuksen ja jäteneuvonnan sekä näihin välittömästi liittyvät hallinnolliset tehtävät, joihin ei liity julkisen vallan käyttöä. Kunnan jätelaitoksella voi olla näiden tehtävien hoitamista varten omia asiakas-, kuljetus-, laskutus- ym. rekistereitä, joiden rekisterinpitäjänä toimii kunnan jätelaitos. Kunnan jätelaitoksen oma asiakas- tmv. rekisteri ei ole jätelain 143 §:n tarkoittama rekisteri jätteen kuljetuksista ja biojätteen käsittelystä kiinteistöllä, vaikka käytännössä kunnan järjestämän kuljetuksen alueilla jätehuoltoviranomaisen ja kunnan jätelaitoksen rekisterit sisältävät osittain samoja tietoja. Kunnan jätelaitoksen ja jätehuoltoviranomaisen rekisterien käyttö eroaa toisistaan siten, että kunnan jätelaitos käyttää omia rekistereitään hoitaakseen jätehuollon palvelutehtävät ja niihin liittyvät hallinnolliset tehtävät kuten kuljetusten kilpailutuksen sekä jätelaskujen laskutuksen, kun taas kunnan jätehuoltoviranomaisen tulee 143 §:n mukaisen rekisterin tietojen perusteella mm. seurata ja valvoa kiinteistön haltijan järjestämää kuljetusta koskevan päätöksen täytäntöönpanoa ja edellytysten täyttymistä (jätelaki 37, 38 §) sekä seurata biojätteen pienimuotoista käsittelyä kiinteistöillä (jäteasetus 43 §).

Rekisteriin merkittävät tiedot

Jätelain 143 §:n mukaisen rekisterin tietosisältö määräytyy jäteasetuksen 42-43 §:n perusteella.

Jäteasetuksen 42 §:n mukaan jätteen kuljettajan tulee toimittaa jätehuoltoviranomaiselle neljännesvuosittain seuraavat *tiedot kustakin kiinteistöstä, jolta on noutanut jätettä*:

- kiinteistön haltijan nimi ja yhteystiedot sekä kiinteistön osoite ja kiinteistö- tai rakennustunnus;
- kuljetukseen kuuluvien jäteastioiden koko ja määrä jätelajeittain;
- jäteastioiden tyhjennyspäivämäärät taikka tyhjennyskertojen lukumäärä ja tyhjennysväli jätelajeittain;
- 2 ja 3 kohdassa tarkoitettujen tietojen sijasta tieto lietesäiliön tyypistä ja säiliön tyhjennyspäivämäärät, jos kysymyksessä on saostus- ja umpisäiliölietteen kuljetus.

Lisäksi vuotuisessa jätteenkuljetuksia koskevassa tiivistelmässä kuljettajan on toimitettava jätehuoltoviranomaiselle vähintään seuraavat tiedot:

- kunnan alueella sijaitsevilta kiinteistöiltä kerätyn jätteen määrä jätelajeittain;
- jätteen vastaanottajien nimet ja yhteystiedot sekä niille toimitetun jätteen määrä jätelajeittain.

Jätteen kuljettajan raportointivelvollisuuksia ja rekisteriin toimitettavia kuljetuksia koskevia tietoja käsitellään tarkemmin luvussa 9.1.2.

Jäteasetuksen 43 §:n mukaan jätteen haltijan on annettava jätelain 41 a §:n 2 momentissa tarkoitettu *pienimuotoisesta biojätteen käsittelystä kiinteistöllä* kunnan jätehuoltoviranomaiselle vähintään seuraavat tiedot:

- kiinteistön haltijan nimi ja yhteystiedot sekä kiinteistön osoite ja mahdollisuuksien mukaan kiinteistö- tai rakennustunnus;
- rakennuksen tyyppi ja asuinhuoneistojen lukumäärä muusta kuin omakotitalosta;
- jätteen käsittelystä vastaavan henkilön nimi ja yhteystiedot;
- käsittelylaitteiston käyttötilavuus ja laitteiston vuotuinen käyttökuukausien määrä.

Edellä mainittuja tietoja ei kuitenkaan tarvitse antaa pelkän puutarhajätteen pienimuotoisesta käsittelystä kiinteistöllä. Tiedot on annettava kunnan jätehuoltoviranomaiselle kahden kuukauden kuluessa biojätteen pienimuotoisen käsittelyn aloittamisesta. Pienimuotoisen käsitte-

lyn lopettamisesta on ilmoitettava kunnan jätehuoltoviranomaiselle kahden kuukauden kuluessa siitä, kun toiminta lopetetaan. Tieto pienimuotoisen käsittelyn jatkumisesta ja tietoja koskevat olennaiset muutokset on päivitettävä vähintään viiden vuoden välein.

Rekisteriin merkityt kuljetusta koskevat henkilötiedot on säilytettävä viisi vuotta rekisteriin merkitsemisen jälkeen. Henkilötiedot, jotka koskevat kiinteistöllä tapahtuvaa biojätteen käsittelyä, on säilytettävä viisi vuotta biojätteen käsittelyn päättymisestä ilmoittamisen jälkeen.

Osa rekisteriin merkittävistä tiedoista voi olla yksityishenkilön salassa pidettäviä tietoja (esim. osoitetieto), jolloin rekisterinpitäjänä toimivan kunnan jätehuoltoviranomaisen tulisi merkitä tieto tällaisesta salassapidosta rekisteriin.

Valvontaviranomainen voi valvoa esimerkiksi kiinteistöjen liittymisvelvollisuuden toteutumista tai kuljetettujen jätteiden toimituskohteiden lainmukaisuutta rekisteriin talletettujen tietojen perusteella sekä laiminlyöntejä havaitessaan ryhtyä valvontatoimiin. Käytännössä myös kunnan jätehuoltoviranomainen seuraa kiinteistöjen liittymisvelvollisuuden toteutumista.

Valvontaviranomaisen, kunnallisen jätelaitoksen ja pakkausten tuottajayhteisön tiedonsaantioikeus rekisteristä

Valvontaviranomaisella on 122 §:n nojalla oikeus saada käyttöönsä kaikki rekisterin tiedot, mukaan lukien salassapidettävät tiedot, valvontatehtäviensä hoitamiseen.

Kunnan tulee järjestää kiinteistöittäinen jätteenkuljetus sen järjestämisvastuulle kuuluville erilliskerättäville jätelajeille (bio- ja pakkausjäte, pienmetallijäte) jätelaisissa säädettyjen siirtymäaikojen puitteissa (luku 6.2). Käytännössä kunta tai sen puolesta jätehuollon palvelutehtäviä hoitava jätelaitos hankkii tarvitsemansa jätteen kuljetus- ja käsittelypalvelut kilpailuttamalla hankinnat hankintalain mukaisesti (luku 8). Kunnan jätehuoltoviranomaisen on pyydyttäessä annettava kunnan jätelaitokselle jätelain 143 §:n mukaisesta rekisteristä muut kuin salassa pidettävät tiedot, jotka ovat välttämättömiä kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen järjestämiseksi. Kunnan jätelaitokselle on tärkeää saada tiedot ennen kunnan järjestämän jätteenkuljetuksen ja sitä koskevien kilpailutusten aloittamista. Biojätteen kuljetusten kilpailutusta varten jätelaitos tarvitsee vastaavasti tiedot alueen omatoimisesta kompostoinnista. Käytännössä kunnan jätelaitokselle tulee luovuttaa jäteasetuksen 42-43 §:n mukaiset tiedot. Rekisteristä saatujen tietojen perusteella kunnan jätelaitos voi suunnitella jätteenkuljetuksen kilpailutuksiin tarkoituksenmukaiset urakka-alueet ja luoda luovutettujen rekisteritietojen perusteella omat jätehuollon palvelutehtävien hoitamista varten tarvittavat rekisterinsä.

Jätehuoltoviranomaisen on myös annettava pyynnöstä pakkausten tuottajayhteisölle pakkausjätteiden kuljetusta koskevat välttämättömät, muut kuin salassa pidettävät tiedot rekisteristä erilliskeräyksen järjestämiseksi jätelain 49 c §:n mukaisesti. Tiedonsaantioikeus koskee vain jätelain 49 c §:n mukaisesti tilannetta, jossa kunta ja pakkausten tuottajayhteisö eivät pääse sopimukseen valtakunnallisesta yhteistoimintaa koskevasta sopimuksesta, ja asian sovittelu ei ole johtanut sopimuksen syntymiseen. Jos sovittelu päättyy tuloksettomana, pakkausten tuottajayhteisön tulee järjestää pakkausten erilliskeräys kolmen vuoden kuluttua sovittelun päättymisestä ja erilliskeräyksen järjestämiseksi tuottajayhteisön on tarpeellista saada kuljetusrekisterin sisältämät tiedot kiinteistöiltä noudetuista pakkausjätteistä. Pakkaus-tuottajayhteisön tiedonsaantioikeus ei siis ole yleinen, vaan tiedonsaantioikeus jätteenkuljetuksia koskevasta rekisteristä rajautuu vain edellä mainittuun tilanteeseen.

Kunnan jätehuoltoviranomaisen on jätelain mukaan annettava pyynnöstä jätteen kuljetuksia tai biojätteen käsittelyä koskevaan rekisteriin talletetut tiedot jätelain 22 §:ssä tarkoitetulle valtion viranomaiselle ja jätelain 27 §:ssä tarkoitetulle asiantuntijaviranomaiselle tai -laitokselle (kuten Suomen ympäristökeskukselle) sähköisessä muodossa. Näillä on oikeus saada

rekisterin tietoja siltä osin, kun ne ovat tarpeen jätehuollon seurantaan ja raportointia varten. Tiedonsaantioikeus ei koske salassa pidettäviä tietoja.

9.1.2 Jätteen kuljettajan raportointivelvollisuus kunnan jätehuoltoviranomaiselle

Kiinteistöittäistä jätteenkuljetusta suorittavan jätteen kuljettajan on annettava säännöllisesti kunnan jätehuoltoviranomaiselle seurantaan varten tarpeelliset tiedot toteuttamistaan jätteen kuljetuksista. Tiedot merkitään jätteenkuljetusrekisteriin (edellä luku 9.1.1). Raportointivelvollisuus koskee sekä kunnan järjestämänä että kiinteistön haltijan järjestämänä toteutettua kiinteistöittäistä jätteenkuljetusta jätelajista riippumatta. Raportointivelvollisuus koskee siten esimerkiksi:

- kunnan vastuulla olevien yhdyskuntajätteiden sekä saostus- ja umpisäiliölietteiden kiinteistöittäistä jätteenkuljetusta
- kiinteistön haltijan tilauksesta jätelain 41.3 §:n mukaisesti noudettuja bio- ja pakkausjätteitä
- kuljetusta usean kiinteistön yhteisistä "kimppa-astioista".

Raportointivelvollisuus ei koske tuottajavastuun alaista jätettä, jonka kuljetuksesta tuottaja huolehtii kiinteistöltä saakka (esim. keräyspaperi).

Kuljettajalta ei vaadita erillistä raportointia jätehuoltoviranomaiselle saostus- ja umpisäiliölietteitä koskevista tiedoista, jos vaadittavat tiedot on toimitettu siirtoasiakirjarekisterin (jätelain 142 §, jäljempänä myös SIIRTO-rekisteri) kautta.

Raportoitavat tiedot ja raportointijaksot

Kuljettajan on annettava kunnan jätehuoltoviranomaiselle vähintään neljännesvuosittain seuraavat tiedot eriteltynä kiinteistöittäin (jätelain 39.2 §, jäteasetuksen 42 §):

- a. kiinteistö, jolta jätettä on noudettu (osoite) sekä kiinteistö- tai rakennustunnus; asiakasnumeron tai koordinaattien antaminen on vapaaehtoista
- b. kiinteistön haltijan nimi ja yhteystiedot (vähintään osoite)
- c. jäteastioiden koko ja määrä jätelajeittain
- d. jäteastioiden tyhjennyspäivämäärät taikka tyhjennyskertojen lukumäärä ja tyhjennysväli jätelajeittain.

Esimerkkejä kohtien c ja d mukaisista tiedoista:

sekajäte, 3x600 litraa, tyhjennysväli 2 viikkoa, tyhjennyskertoja x krt/vuosi
sekajäte, 1x600 litraa, tyhjennetty pvm, pvm ja pvm"

Saostus- ja umpisäiliölietteen kuljetusta koskevista tiedoista on annettava edellä mainittujen kohtien c-d sijasta tieto lietesäiliön tyypistä jäteasetuksen liitteen 5 mukaisesti merkittynä ja säiliön tyhjennyspäivämäärät.

Jätelajeja ei ole tarpeen eritellä jäteluettelon mukaisia tunnusnumeroita käyttäen, vaan pelkkä jätenimike (sekajäte, biojäte, metallijäte tai muu esimerkiksi kunnan jätehuoltomääräyksissä käytetty nimike) riittää.

Lisäksi kuljettaja on velvollinen antamaan kunnan jätehuoltoviranomaiselle **vuosittain tiivistelmän**, josta käyvät **jätelajeittain** ilmi seuraavat tiedot yhteenlaskettuna jätehuoltoviranomaisen koko alueelta (ei kiinteistöittäin):

- e. kiinteistöiltä kerätyn jätteen määrä
- f. jätteiden toimituspaikat (vastaanottajan nimi ja yhteystiedot)
- g. toimitetun jätteen määrä (vastaanottajan punnitustieto).

Esimerkki kohtien e–g mukaisista tiedoista
biojäte, toimitettu kompostointilaitokselle, laitoksen yhteystiedot, 300 tonnia vuonna 20xx

Raportin sisältämistä liikesalaisuuden piiriin katsottavaksi kuuluvista tiedoista olisi hyvä ilmoittaa jätehuoltoviranomaiselle raporttia annettaessa. Esimerkiksi hintatietojen sisällyttämistä edellä tarkoitettuihin raporteihin ei voida edellyttää.

Miten raportoidaan?

Jätteen kuljettajan tulee raportoida tiedot toimialueensa jätehuoltoviranomaisen erikseen tai jätehuoltomääräyksissä antamien määräysten mukaisesti. Jätehuoltoviranomainen voi antaa määräyksiä esimerkiksi siitä, mihin aikaan vuodesta tiedot on annettava kunnan jätehuoltoviranomaiselle. Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kunta voi tarjouspyynnössään ja kuljettajan kanssa tekemässään urakkasopimuksessa edellyttää ehdotettua vähimmäisvaatimustasoa tiheämpää raportointia, kuten ajoreittitietojen ajantasaista sähköistä toimittamista.

Raportit tulee toimittaa sähköisesti muokattavissa olevassa muodossa

Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa palvelun tilaajana toimiva kunta, kuntayhtymä tai kunnan jätelaitos voi sopia jätteen kuljettajan kanssa, että tilaaja toimittaa tiedot keskitetysti kunnan jätehuoltoviranomaiselle kuljettajan puolesta.

Jos raporttia ei toimiteta jätehuoltoviranomaiselle annetussa määräajassa, valvontaviranomainen (kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tai ELY-keskus) voi jätelain 126 §:n nojalla määrätä jätteenkuljettajan täyttämään velvollisuutensa. Velvoite ei koske saostus- ja umpisäiliölietteitä koskevaa raportointia, jos vaadittavat tiedot on toimitettu siirtoasiakirjarekisterin kautta. Raportointia koskevien tiedonantovelvoitteiden laiminlyönti on säädetty jätelaissa rangaistavaksi, mikäli tietoja ei viranomaisen kehotuksesta huolimatta ole annettu (jätelain 147 §).

9.1.3 Kunnan jätehuoltoviranomaisen tiedonsaantioikeus

Kunnan jätehuoltoviranomaisen oikeudesta saada tietoja pyynnöstä jätteenhaltijalta tai muulta jätehuollon toimijalta säädetään jätelain 122.4 §:ssä. Tiedonsaantioikeus koskee vain tietoja, jotka ovat tarpeen jätehuollon järjestämisvelvollisuutta koskevien lakisääteisten tehtävien suorittamista varten. Kunnan jätehuoltoviranomainen ei voi pyytää tietoja yleisen jätelain noudattamisen valvonnan vuoksi, vaan tältä osin tiedonsaantioikeus on kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella.

Jätelain 91 §:n mukaan kunta voi antaa jätehuoltomääräyksiä mm. velvollisuudesta antaa kunnan jätehuoltoviranomaiselle tai kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle tietoja kunnan järjestämisvastuulle kuuluvista jätteistä tai niiden jätehuollosta, mukaan lukien kiinteistöittäisestä jätteenkuljetuksesta sekä biojätteen pienimuotoisesta käsittelystä kiinteistöllä. Jätehuoltomääräyksillä ei kuitenkaan voida olennaisesti laajentaa säännönmukaisesti raportoitavien tietojen tietosisältövaatimuksia jätelaissa ja –asetuksessa säädettyyn nähden. Esimerkiksi säännönmukaista raportointia kuljetushinnoista ei kunnan jätehuoltomääräyksillä voida edellyttää. Kunnan jätehuoltoviranomainen voi kuitenkin jätelain 122 §:n nojalla tapauskohtaisesti pyytää jätteiden kuljetuksesta myös muita kuin edellä mainittuja tietoja, jotka ovat tarpeen jätehuollon järjestämistä koskevan tehtävän hoitamista varten.

Kunnan jätehuoltoviranomaisella on myös oikeus saada pyynnöstä jätteen kuljettajalta tiedot asiakkailta jätteen käsittelystä perityistä jätemaksuista, jos kunta perii jätteen käsittelyä koskevan maksun jätteen kuljettajalta jätelain 80.2 §:n mukaisesti kiinteistön haltijan järjestämissä jätteenkuljetuksessa (jätelain 80 a §). Jätemaksuista annettavat tiedot koskevat jätelajeittaisten siirtymäaikojen jälkeen käytännössä vain sekalaisen yhdyskuntajätteen ja saostus- ja umpisäiliölietteen kuljetusta (jäljempänä luku 10.2).

9.2 Muut jätehuollon rekisterit ja kirjanpito jätteistä

Jätelain 142 ja 143 a §:ssä säädetään myös muista jätealaa koskevista rekistereistä. Tällaisia rekistereitä ovat muun muassa:

- ELY-keskusten pitämä jätehuoltorekisteri, joka sisältää tietoja jätehuoltorekisteriin hyväksytyistä jätteen kuljettajista ja välittäjistä (jätelain 11 luku) sekä tiedot toimijoista, jotka harjoittavat jätteen ammattimaista keräystä (jätelain 100 §). Suomen ympäristökeskus (SYKE) pitää tietoverkossa tietopalvelua, joka sisältää tietoja jätehuoltorekisteriin hyväksytyistä tai merkityistä jätteen kuljettajista ja välittäjistä sekä näiden toiminnasta (142 a §)⁴⁰.
- SYKEN pitämä siirtoasiakirjan tiedoista koostuva rekisteri, joka sisältää tiedot jätelain 121 §:ssä säädettyistä siirtoasiakirjoista (SIIRTO-rekisteri). Siirtoasiakirjan laatimisevelvollisuus koskee mm. vaarallista jätettä sekä saostus- ja umpisäiliölietettä.
- Pirkanmaan ELY-keskuksen pitämä tuottajarekisteri, joka sisältää tietoja tuottajarekisteriin hyväksytyistä toimijoista. SYKE pitää myös tuottajarekisteristä tietoverkossa tietopalvelua, joka sisältää tiedot rekisteriin hyväksytyistä tuottajista, tuottajayhteisöistä, valtuutetuista edustajista ja tuottajayhteisöjen jäsenistä (142 b §).⁴¹
- Suomen ympäristökeskuksen pitämä rekisteri, joka sisältää tietoja jätteen kansainvälisiä siirtoja koskevista ilmoituksista sekä jätettä toiseen maahan siirtävän toimijan kirjanpilotiedoista.
- Motiva Oy:n pitämä jätteiden ja sivuvirtojen tietoaalusta (Materiaalitori), jota käytetään kunnan TSV-palvelua edellyttävän palvelutarjonnan puutteen todentamisen (luku 3.3) lisäksi palvelua koskevien tietojen hallintaan ja käsittelyyn sekä palvelun seurantaan ja valvontaan.

Ympäristöministeriö on julkaissut erillisen muistion siirtoasiakirjan käytöstä tiettyjen jätteiden kuljetuksessa, joka on saatavilla ympäristöministeriön internet-sivuilla.⁴²

Jätelaissa sekä –asetuksessa säädetään laajasti myös eri toiminnanharjoittajiin kohdistuvista jätteistä koskevista kirjanpito-, tiedonanto- ja raportointivelvollisuuksista. Kirjanpito- ja tiedonantovelvoitteet koskevat mm. jätteen tuottajia, jätteen käsittelijöitä sekä jätteen kuljettajia, välittäjiä ja kerääjiä. Aiheen laajuudesta johtuen näitä velvollisuuksia ei käsitellä tässä oppaassa tarkemmin. Ympäristöluvan- ja ilmoitustenvaraisten sekä rekisteröitävien toimintojen osalta raportointi tehdään ympäristönsuojelun tietojärjestelmän valvontaosan (YLVA) sähköisen asiainnin kautta.⁴³

⁴⁰ Jätehuoltorekisterin ja tuottajarekisterin tietoja kokoava verkkopalvelu [Jätehuoltokompassi - Tuottajarekisterin jäsenten haku \(jatehuoltokompassi.fi\)](https://www.ely-keskus.fi/web/jatehuoltokompassi).

⁴¹ Jätehuoltorekisterin ja tuottajarekisterin tietoja kokoava verkkopalvelu [Jätehuoltokompassi - Tuottajarekisterin jäsenten haku \(jatehuoltokompassi.fi\)](https://www.ely-keskus.fi/web/jatehuoltokompassi).

⁴² Muistio on julkaistu ympäristöministeriön internet-sivuilla: <https://ym.fi/jatelainsaadanto>.

⁴³ Näihin liittyviä jätelain kirjanpito- ja tiedonanto-ohjeistuksia voi tilata sähköisesti käyttöön ELY-keskuksen internet-sivuilla (<https://www.ely-keskus.fi/web/ylva/toiminnanharjoittajien-sahkoinen-raportointi>).

Elintarvikejätteet

Elintarvikealan toimijoiden⁴⁴ on jätelain ja –asetuksen nojalla pidettävä kirjaa elintarvikejätteen määrästä ja käsittelystä sekä mahdollisuuksien mukaan syömäkelpoisesta elintarvikejätteestä eli ns. ruokahävikistä. Luonnonvarakeskus on laatinut oppaan elintarvikealan toimijoille elintarvikejätteen ja kirjanpito- ja ilmoitusvelvollisuuden noudattamiseksi.⁴⁵ Lisäksi ympäristöministeriö on julkaissut erillisen muistion elintarvikejätettä koskevan kirjanpitovelvollisuuden valvonnasta ja virka-avusta.⁴⁶

10 Jättemaksut ja kuluttajansuoja

10.1 Kunnan jätemaksu

Jätelain 78 ja 80 §:n mukaan kunnan on perittävä jätemaksua kiinteistön haltijalta tai muulta jätteen haltijalta, jonka jätteen jätehuollon kunta järjestää. Kyseessä on aiheuttamisperiaatteen pohjautuva julkisoikeudellinen maksu, jota peritään kunnan ja kunnan omistaman yhtiön tai muun yksikön tuottamista lakisääteisistä jätehuollon järjestämistehtävistä aiheutuvista kustannuksista. Kunnan jätelaitoksen mahdollisesti tarjoamasta markkinaehtoisesta palvelusta peritään yksityisoikeudellinen maksu ja palvelun hinnoittelu tehdään markkinaehtoisesti.

Jättemaksulla katettavat kustannukset

Kunnan jätemaksulla tulee kattaa vähintään seuraavista toiminnoista aiheutuvat kustannukset:

- jätteen kiinteistöittäinen kuljetus (pl. kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus, kts. luku 10.2),
- sekalaisen yhdyskuntajätteen, hyödyntämistä varten erilliskerätyn jätteen ja vaarallisen jätteen alueellinen vastaanotto,
- jätteen kierrätys ja hyödyntäminen,
- jätteen sijoittaminen kaatopaikalle: maksun tulee kattaa vähintään käsittelypaikkojen perustamisesta, käytöstä, käytöstä poistamisesta, jälkihoidosta ja YSL 59 §:n mukaisesta vakuudesta aiheutuvat kustannukset,
- kunnan lakisääteisen jätehuoltovelvollisuuden toteuttamiseksi tarvittavan infrastruktuurin rakentamiseen liittyvät investoinnit ja varautuminen niihin,
- kunnan toissijaiseen jätehuollon järjestämisvelvollisuuteen (jätelain 33 §, luku 3.3) perustuva jätehuoltopalvelu.

Jättemaksulla voidaan kattaa myös muusta kunnan lakisääteiseen velvollisuuteen perustuvasta jätehuollon järjestämisestä kunnan jätehuoltoviranomaiselle tai kunnan jätelaitokselle aiheutuvat kustannukset, esimerkiksi:

- jäteneuvonta (jätelain 93 §, luku 11.3),
- jätteen kuljetuksia ja biojätteen käsittelyä koskevan rekisterin ylläpito (jätelain 143 §, luku 9.1.1),
- jätteen kuljetusten ja käsittelyn kilpailuttaminen,
- jätemaksujen laskutus.

⁴⁴ Elintarvikelain (297/2021) mukaisia toimijoita ovat mm. muun muassa yritykset, jotka toimivat elintarvikkeiden alkutuotannon, valmistuksen, tarjoilun ja myynnin alalla. Elintarvikejätteen kirjanpitovelvollisuus koskee suurinta osaa elintarvikealan toimijoista, kuten elintarviketeollisuutta, kauppaa sekä ravintola- ja majoitustoimintaa, ei kuitenkaan esim. alkutuotannon toimijoita.

⁴⁵ Opas saatavilla sähköisesti: <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/552987>.

⁴⁶ Muistio on julkaistu ympäristöministeriön internet-sivuilla: <https://ym.fi/jatelainsaadanto>.

Jättemaksulla ei voida kattaa jätelain noudattamista valvovan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen työstä aiheutuvia kustannuksia. Myöskään vanhojen jo aiemmin suljettujen, nykyisen jätelaitoksen hoitovastuun ulkopuolisten kaatopaikkojen ylläpidosta aiheutuvia kuluja ei voida kattaa jätemaksuilla.

Kunta saa kerätä jätemaksuilla enintään kohtuullisen tuoton sille pääomalle, jonka se on sitonut lainsäädännöstä johtuvien jätehuoltovelvollisuuksien hoitamiseen. Tällä varmistetaan, että maksu perustuu jätehuollon todellisiin kustannuksiin pitkän aikavälin investoinnit huomioiden. Kohtuullisen tuoton arviointi vaatii aina tapauskohtaista harkintaa.

Kunnan jätemaksun perusteet ja jätetaksa

Kunnan jätemaksu määrätään kunnan jätehuoltoviranomaisen hyväksymässä taksassa.⁴⁷ Jättemaksu voi koostua yhdestä tai useammasta maksusta (esim. jätelajeittain eritelty tyhjennys-, kuljetus- tai käsittelymaksu, perusmaksu). Jätetaksan hyväksymistä ei voi siirtää muulle kuin viranomaiselle.

Kunnan on tiedotettava jätetaksasta yleisesti siten kuin kunnalliset ilmoitukset kunnassa julkaistaan sekä varattava kuntalaisille vaikuttamismahdollisuudet taksan valmistelussa hallintolain 41 §:n sekä kuulemismahdollisuudet hallintolain 34 §:n mukaisesti. Vaikuttamismahdollisuuksien varaamisesta jätetaksan hyväksymistä koskevan asian käsittelyssä säädetään hallintolain 41 §:ssä. Lähtökohta on, että kuntalaisille varataan ennakkoon mahdollisuus saada tietoja asian käsittelyn lähtökohdista ja tavoitteista sekä lausua mielipiteensä asiasta. Asian vireilläolosta ja vaikuttamismahdollisuuksien käyttämisestä on ilmoitettava asian merkityksen ja laajuuden kannalta sopivalla tavalla. Mitä vähäisemmästä muutoksesta on kyse, sitä vähemmän tarvitaan ennakkollista vaikutusmahdollisuuksien varaamista. Hallintolain 34 § edellyttää, että merkittävässä taksamuutoksissa, esimerkiksi perusmaksun käyttöönoton yhteydessä, tulee asianosaisia, sidosryhmiä ja viranomaisia kuulla ennen taksapäätöksen tekoa.

Jätetaksaa koskevasta päätöksestä voi valittaa kuntalain mukaisella kunnallisvalituksella. Oikaisumenettelyä jätehuoltoviranomaisen päätökseen ei sovelleta. Valitusaika 30 vrk käynnistyy päätöksen tiedoksisaannista. Tiedoksiannosta säädetään kuntalain 140 §:ssä. Päätökset, joihin muutosta haetaan kuntalain mukaan, ovat täytäntöönpantavissa kuntalain 143 §:n mukaisesti. Päätös voidaan panna täytäntöön ennen kuin se on saanut lainvoiman. Täytäntöönpanoon ei kuitenkaan saa ryhtyä, jos valitus käy täytäntöönpanon johdosta hyödyttömäksi taikka jos valitusviranomainen kieltää täytäntöönpanon.

Kunnan jätemaksujen tulee olla palvelutasoon nähden tasapuolisia ja kohtuullisia niin, ettei eri asiakkaita, asiakasryhmiä tai kunnan eri alueita aseteta toisistaan poikkeavaan asemaan. Jättemaksujen on oltava kustannusvastaavia, mutta jätemaksun tulee kannustaa mahdollisuuksien mukaan jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämiseen sekä jätteen etusijajärjestyksen mukaiseen jätehuoltoon, mikä voidaan toteuttaa esimerkiksi lajitteluun kannustavilla jätemaksuilla.

Eri jätelajien jätehuollosta perittäviä maksuja voidaan porrastaa niin, että kierrätettävistä jätteistä peritään suhteessa pienempää maksua kuin energiana hyödynnettävistä tai kaatopaikalle sijoitettavista jätteistä. Hinnoittelussa on huolehdittava siitä, että eri jätelajien käsittelystä jätteen tuottajalta perittävä kokonaishinta kattaa kustannukset täysimääräisesti. Kunnan on perittävä myös maa- ja metsätaloudessa syntyvien vaarallisten jätteiden vastaanotosta ja käsittelystä jätehuoltokustannukset täysimääräisesti kattava maksu. Myös kunnan toissijaiseen

⁴⁷ Kuntaliitto on julkaissut oppaan kunnallisen jätetaksan laadintaan:
[Opas kunnallisen jätetaksan laadintaan | Kuntaliitto.fi](#)

jätehuollon järjestämisvelvollisuuteen (jätelain 33 §, luku 3.3) perustuvasta jätehuoltopalvelusta tulee periä täysikatteinen maksu. TSV-palveluun perustuvan jätehuollon kustannuksia ei saa kattaa kunnan asukkailta perittävillä jätemaksuilla tai markkinaehtoisen toiminnan tuilloilla eikä TSV-palvelusta perittävä maksu saa alittaa kunnan jätelain 32 §:n nojalla järjestämästä lajiltaan ja laadultaan samankaltaisen jätteen jätehuoltopalvelusta perittävää maksua (jätelain 78 §). TSV-palvelusta perittävän maksun tulisi kattaa kunnan jätelaitokselle aiheutuvat kustannukset esimerkiksi Materiaalitorin käyttöön tarvittavasta työajasta ja TSV-palveluun liittyvästä neuvonnasta aiheutuvat hallinnolliset kustannukset. Kunnan hyväksymässä jätetaksassa tulee määritellä tätä varten omat maksuperusteensa, jotka tulisi määritellä mahdollisimman yksiselitteisesti. TSV-palvelua koskevista maksuista kts. myös edellä luku 3.3.

Jätemaksu määräytyy lähtökohtaisesti sen perusteella, minkä verran asiakas käyttää kunnan jätehuoltopalveluja. Maksun yleisiä perusteita ovat jätelain 79 §:n mukaisesti jätteen laji, laatu, määrä ja noutokerrat. Muina perusteina voidaan lisäksi ottaa huomioon jätteen keräys- ja kuljetusolot kiinteistöllä (esim. keräysvälineen siirtomatka) ja noutoalueella (esim. kuljettaminen veneellä), kunnan keräysvälineiden käyttö sekä kuljetusmatka kuljetettaessa jäte yksittäisenä kuljetuksena (normaalista noutorytmistä poikkeava kuljetus). Säännönmukaisessa kiinteistöittäisessä jätteenkuljetuksessa kuljetusmatka ei voi olla maksun määräytymisperuste. Kansalaisten tasavertaisen kohtelun toteutumiseksi saman kunnan alueella asuvien jätemaksujen perusteena ei tule olla etäisyys jätteen käsittelypaikkaan.

Kunta voi tarvittaessa periä osan jätemaksusta erillisenä *perusmaksuna*, jolla katetaan esimerkiksi jätehuollon järjestämiseen liittyvistä kiinteistä kustannuksista, kuten jäteneuvonnasta, lakisääteisen jätehuollon järjestämiseen liittyvästä hallinnollisesta työstä sekä jätteen alueellisten vastaanottoaikkojen perustamisesta ja ylläpidosta aiheutuvat kustannukset. Näistä palveluista on käytännössä mahdotonta periä aiheuttamisperiaatteen mukaista palvelun käytön määrään perustuvaa maksua. Joissakin tapauksissa kunnan asiakkaalta suoraan perimä jätemaksu voi muodostua pelkästään perusmaksusta.

Perusmaksun perusteita ovat kiinteistössä asuvien henkilöiden lukumäärä, kiinteistön käyttötarkoitus tai muu vastaava peruste. Perusmaksu voidaan määrätä kiinteistö- tai talouskohtaisena. Perusmaksun tulee olla aiheuttamisperiaatteen mukainen, minkä johdosta perusmaksu ei voi perustua kiinteistöllä sijaitsevien rakennusten lukumäärään. Aiheuttamisperiaatteen toteutumisen varmistamiseksi perusmaksu tulisi periä vain sellaisilta samalla kiinteistöllä sijaitsevilta asuinrakennuksilta, jotka ovat selkeästi eri talouden tai rakennuksen haltijan hallinnassa, sijaitsevat eri pihapiirissä tai ovat muulla tavoin selkeästi erotettavissa omaksi jätettä tuottavaksi kokonaisuudekseen. Perusmaksun perusteet on määriteltävä jätetaksassa.

Myös muu jätemaksu voidaan määrätä samoilla perusteilla kuin perusmaksu, jos jätteen määrää ja laatua on vaikea luotettavasti selvittää ja jos tämä on ympäristönsuojelun tai jätehuollon järjestämisen kannalta tarpeellista. Vakitukselta ja vapaa-ajan asuinkiinteistöltä voidaan esimerkiksi periä erisuuruista perusmaksua. Haja-asutusalueella usealle jätteen haltijalle järjestettyyn yhteiseen vastaanottoaikaan tuodun jätteen jätehuollosta aiheutuvat kustannukset voi myös olla tarpeen kohdistaa eri kiinteistöille henkilömäärän perusteella. Henkilömäärän käyttäminen maksun perusteena on kuitenkin käytännössä usein hankalaa, koska henkilömäärä voi vaihdella vuoden mittaan.

Jätemaksun läpinäkyvyyden varmistamiseksi kunnan on tiedotettava vuosittain kunnan asukkaalle ja muille jätehuoltopalvelujen käyttäjille jätemaksun ja mahdollisen perusmaksun kertymästä sekä siitä, mihin kustannusten kertymää on käytetty. Tietojen tulee olla helposti saatavilla esimerkiksi kunnan omilla verkkosivuilla.

Jätemaksun määrääminen ja maksun kohtuullistaminen

Kunnan jätehuoltoviranomainen määrää jätemaksun kunnan hyväksymän taksan mukaisesti. Jätemaksun määräämistä ja maksuunpanoa ei voida antaa tehtäväksi esimerkiksi kunnan jätelaitokselle. Jos jätetaksan mukaista jätemaksua on pidettävä kohtuuttoman suurena tai pienenä, voidaan jätemaksu kuitenkin määrätä taksasta poiketen tai jättää se kokonaan perimättä. Jos taksanmukaisia jätemaksuja voidaan pitää kohtuuttoman suurena tai pienenä, huomioiden jätteen määrä, kunnan järjestämän jätehuollon palvelutaso ja jätteen haltijan tai kiinteistön haltijan itse järjestämä jätteen kuljetus jätelain 41 §:n mukaisesti tai omatoiminen käsittely jätelain 41 a §:n mukaisesti, voi jätehuoltoviranomainen päättää määrätä maksun joko maksuvelvollisen hakemuksesta tai viranomaisen aloitteesta taksasta poiketen. Jos jätemaksun määräämisessä poiketaan jätetaksasta, on maksuperusteiden oltava tasapuolisia ja kohtuullisia. Harkinnassa tulee ottaa huomioon maksuvelvollisen tuottaman kunnalliseen jätehuoltoon kuuluvan jätteen määrä, tälle tarjotun jätehuoltopalvelun taso sekä tämän jätehuoltomääräysten mukainen omatoiminen jätehuolto, kuten kompostointi tai tämän jätelain 41 §:n mukaisesti järjestämä jätehuolto.

Maksun kohtuullistaminen voi olla tarpeen esimerkiksi, jos jäteastioiden kokoa tai tyhjennysväliä muuttamalla maksua ei ole mahdollista saada syntyvän jätteen määrään nähden kohtuulliseksi. Tämä voi tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, kun kiinteistö on tyhjiillään kiinteistön haltijan tarvitseman sairaalahoidon tai toiselle paikkakunnalle muuton vuoksi. Sen sijaan vähävaraisuus tai muu vastaava sosiaalinen syy ei ole jätelaissa tarkoitettu peruste maksun kohtuullistamiseen.

Jätemaksun kokonaan perimättä jättäminen ei useinkaan ole mahdollista, koska kiinteistön haltijalla katsotaan olevan vastuu mm. jätehuollon infrastruktuurin rakentamisesta ja ylläpitämisestä aiheutuvista kustannuksista, vaikka kiinteistöllä olevissa rakennuksissa ei juurikaan oleskeltaisi ja tuotettaisi jätettä kysymyksessä olevana laskutuskautena.⁴⁸ Jätemaksun suuruus tulisi tällaisissa tapauksissa kuitenkin määritellä mahdollisimman kohtuulliseksi palvelun todellinen käyttö huomioon ottaen. Lähtökohtana tulee olla, että jo taksassa otetaan huomioon erilaiset kiinteistöt (esim. vakituiset asuinkiinteistöt, ympärivuotisesti ja vain kesäajan käytettävät vapaa-ajan asunnot) siten, että tarve jätemaksun kohtuullistamiseen on poikkeuksellista.

Kunnan jätehuoltoviranomainen tekee maksuvelvollisen muistutuksen johdosta päätöksen, johon tulee liittää valitusosoitus. Päätökseen tyytymätön voi hakea muutosta valittamalla alueelliseen hallinto-oikeuteen 30 päivän sisällä päätöksen tiedoksisaamisesta. Tietyissä tilanteissa maksuvelvollinen voi tehdä jätemaksusta verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetun lain (706/2007) mukaisen perustevalituksen.

Jätemaksu on muutoksenhausta huolimatta maksettava viimeistään jätelaskussa tai muistutuksen johdosta lähetetyssä uudessa laskussa ilmoitettuna eräpäivänä. Jos maksua ei suoriteta määräajassa, erääntyneelle määrälle tulee suorittaa korkolain (633/1982) mukaista viivästyskorkoa. Jos jätemaksu muutoksenhaun johdosta poistetaan tai sitä alennetaan, on kunnan palautettava liikaa maksettu määrä sekä korkolain mukainen korko.

⁴⁸ Oikeuskäytännöstä löytyy runsaasti ratkaisuja, joissa hallinto-oikeudet tai korkein hallinto-oikeus (KHO) on tutkinut jätemaksua koskevan valituksen (tai perustevalituksen). Useassa ratkaisussa on ollut kyse käyttämättömien vapaa-ajan kiinteistöjen jätemaksun poistamisesta tai sen kohtuullistamisesta, joiden osalta tuomioistuimien ei ole antanut merkitystä sille, käytetäänkö kiinteistöä tosiasiallisesti. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaisesti velvollisuus jätemaksun maksamiseen syntyy silloin, kun kiinteistö on käytettävissä tavanomaiseen loma-asumiseen. Muille seikoille, kuten kiinteistön sijainti (esimerkiksi saarella), käyttöaste, kiinteistön omistajan mahdollisesti muut omistamat kiinteistöt samalla alueella, hakijan terveydentila eivät ole olleet merkityksellisiä arvioitaessa maksun kohtuullistamista tai poistamista. Kts. myös ympäristöministeriön muistio kuntien järjestämää jätehuoltoa koskevasta oikeuskäytännöstä, 27.5.2016.

10.2 Kiinteistön haltijan järjestämästä jätteenkuljetuksesta perittävä maksu

Kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kiinteistön haltija kilpailuttaa ja sopii itse palvelua tarjoavan yrityksen kanssa kiinteistön sekalaisen yhdyskuntajätteen jäteastioiden tai saostus- ja umpisäiliölietteen tyhjentämisestä. Tyhjennysmaksu perustuu kiinteistön haltijan ja kuljetusyrityksen väliseen yksityisoikeudelliseen sopimukseen. Tyhjennyksistä perittävän maksun on kuitenkin oltava tasapuolinen ja kohtuullinen ja sen perusteet on ilmoitettava selkeästi (JL 85 §). Tasapuolisuus tarkoittaa käytännössä esimerkiksi sitä, ettei asiakkaita ja eri alueita aseteta hinnoittelussa perusteettomasti eri asemaan. Kohtuullisuus saattaa tulla arvioitavaksi myös kilpailulain soveltamisen yhteydessä, jos määräävän markkina-aseman väärinkäytön edellytykset täyttyvät.

Yhdenmukaisesti kunnan jätemaksuja koskevien vaatimusten mukaisesti myös jätteenkuljetuksesta kiinteistön haltijalle toimitettavasta laskusta tulee ilmetä ainakin maksettava määrä, eräpäivä, maksuosoite, maksun peruste riittävän tarkasti yksilöitynä, tieto viivästysseurauksista, ohjeet huomautuksen tekemistä varten sekä laskuttajan yhteystiedot. Jos yksityisoikeudellinen maksu jätetään maksamatta, tarvitaan sen perimiseksi ulosottoimin käräjäoikeuden päätös.

Kiinteistön haltijan järjestämän kuljetuksen alueilla kunnan velvollisuus on järjestää järjestämisvastuulle kuuluvan sekalaisen yhdyskuntajätteen sekä saostus- ja umpisäiliölietteen käsittely. Näissä tilanteissa kunta voi periä jätteenkäsittelystä aiheutuvan käsittelymaksun suoraan kiinteistön haltijalta tai vaihtoehtoisesti kunta voi periä jätemaksun jätteen käsittelystä jätteen kuljettajalta (JL 80 §). Jos käsittelymaksu peritään kuljettajalta, kuljetusyrityksen tulee jätelain 80 a §:n mukaisesti pitää kirjaa jätteen käsittelystä asiakkailtaan perityistä maksuista sekä annettava pyydettäessä tiedot kunnan jätehuoltoviranomaisen nähtäväksi. Kuljettajan on myös eriteltävä kuljettajan kunnalle maksaman käsittelyn ja tälle erikseen jäävän kuljetuksen osuus kiinteistön haltijalle tekemässään tarjouksessa ja laskussa.

10.3 Pakkausten tuottajien kunnille maksamat korvaukset pakkausjätteen erilliskeräyksestä

Kuntien ja pakkausten tuottajayhteisön lakisääteinen yhteistoiminta pakkausjätteen erilliskeräyksessä edellyttää, että tuottajayhteisö maksaa kunnille korvausta jätelain 32 §:n 1 momentissa tarkoitetussa toiminnassa syntyvän pakkausjätteen keräyksestä ja kuljettamisesta. Pakkausten tuottajayhteisön ja kuntien on 49 a §:ssä tarkoitetussa sopimuksessa määritettävä pakkausmateriaaleittain korvaukset, jotka tuottajayhteisö maksaa kunnille pakkausjätteen erilliskeräyksestä ja kuljetuksesta asuinkiinteistöiltä tuottajan järjestämään jätehuoltoon. Korvaukset on maksettava kunnille mahdollisimman tasapuolisin perustein ottaen huomioon kerätty pakkausjätemäärä ja keräyksen tehokkuuteen vaikuttavat alueelliset olosuhteet. Kuntien on huolehdittava siitä, että korvaukset otetaan täysimääräisesti ja materiaaleittain huomioon määrättäessä erilliskerättyä pakkausjätettä koskevia jätemaksuja (jätelain 49 b §).

Yhteistoiminta tarkoittaa käytännössä sitä, että kunnallinen jätelaitos huolehtii pakkausjätteen kiinteistöittäisestä keräyksestä ja kuljetuksesta ja pakkaustuottajat pakkausjätteen keräyksestä. Pakkaustuottajat maksavat kunnan jätelaitokselle sopimuksen mukaisen ja lain-säädäntöön perustuvan korvauksen pakkausjätteen keräys- ja kuljetustyöstä siten, että tuottajien kustannusvastuuksi muodostuu vähintään 80 % koko pakkausjätehuollon kokonaiskustannuksista. Kokonaiskustannuksiin lasketaan kiinteistöittäisen keräyksen ja kuljetuksen lisäksi tuottajien järjestämä aluekeräys, vastaanottoiminnot, jätteen käsittely mukaan lukien myös yrityspakkausten käsittely ja tuottajien hallintokulut. Tuottajien maksamat korvaukset kuntien järjestämästä kuljetuksesta eivät ole 80 % kuljetuskustannuksista, vaan vähemmän ja riippuvat paljolti myös tuottajien oman toiminnan tehokkuudesta ja kuluista.

Tuottajayhteisöt maksavat kiinteistöittäisestä erilliskeräyksestä kunnille ja kunnallisille jätelaitoksille korvauksia sopimuksen mukaan ensimmäisen kerran elokuussa vuonna 2024. Korvaukset koskevat tällöin vuoden 2023 jälkimmäistä puoliskoa, koska korvausten maksuvelvollisuus alkaa vasta heinäkuusta 2023. Vuoden 2024 kahdesta viimeisestä vuosineljänneksestä lähtien tuottajat maksavat korvauksia säännöllisesti neljännesvuosittain. Korvausten vaikutus heijastuu tuottajien ja kuntien sopiman maksujärjestelmän perusteella takautuvasti jätetaksaan. Jätetaksan perusteluihin tulee jatkossa sisällyttää tietoa korvausten osuudesta kuljetusmaksun perusteissa.

10.4 Virhe, hinnanalennus ja vahinkojen korvaaminen

Jätelain 86 §:n mukaan asiakkaalla on oikeus hinnanalennukseen tilanteessa, jossa jätehuollon palvelu ei vastaa siltä säädösten perusteella edellytettyä. Tämä koskee sekä jätehuollon palveluista perittäviä yksityisoikeudellisia maksuja että julkisoikeudellisia kunnan perimiä jätemaksuja, vaikka kunnan järjestämä jätehuolto ei kuulukaan kuluttajansuojalainsäädännön soveltamisalaan. Säännös koskee kunnan järjestämän jätehuollon ohella myös kyseisille kiinteistöille tuottajan tuottamia palveluja.

Virhettä ja hinnanalennusta koskevista vaatimuksista ei saa sopimuksin poiketa kiinteistön haltijan vahingoksi, jos kysymys on asumisessa syntyvästä jätteestä. Siten asunto-osakeyhtiöt ovat myös säännöksen soveltamisalan piirissä. Sen sijaan säännös ei muilta osin koske yritysten välisiä sopimuksia.

Hinnanalennus edellyttää jätehuoltopalvelussa tapahtunutta virhettä kuten jäteastian tyhjennyksen laiminlyöntiä, jätehuollon järjestämistä sopimuksesta poikkeavalla tavalla tai vastaavaa. Arvioitaessa esimerkiksi sitä, onko palvelun keskeytys virhe, tulee ottaa huomioon keskeytyksen syy ja muut olosuhteet, kuten keskeytyksestä tiedottamiseen, sen vaikutuksiin sekä siihen, minkälaisiin toimenpiteisiin kunta tai muu palvelun tuottaja on keskeytyksen vuoksi ryhtynyt.

Jätteen haltijan on huomautettava virheestä laskun lähettäjälle kohtuullisen ajan kuluessa ja hinnanalennusvaatimuksen tulee vastata virheen laajuutta ja kestoja. Virheestä johtuva hinnanalennus voidaan hyvittää esim. seuraavan laskutuksen yhteydessä.

Yksityisoikeudellisissa sopimussuhteissa hinnanalennukseen liittyvät riita-asiat käsitellään käräjäoikeudessa tai kuluttajariitalautakunnassa ja julkisoikeudelliset riidat lain oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019) mukaisena hallintoriitana hallinto-oikeudessa.

Vahinkojen korvaamisesta ei jätelaissa ole erityisiä säännöksiä. Jos esimerkiksi keräysväline on huonossa kunnossa ja aiheuttaa vahinkoa tyhjennyksen tekevälle työntekijälle, korvausasia tulee ratkaistavaksi vahingonkorvauslain (412/1974) nojalla. Joissakin tapauksissa sovellettaviksi voivat tulla myös tuotevastuulaki (694/1990) tai työturvallisuudesta annetut säännökset.

Jos keräyksen yhteydessä syntyy vahinkoa asiakkaan omaisuudelle (esim. kiinteistön seinän tai aitauksen rikkoontuminen), korvausasia tulee ratkaistavaksi vahingonkorvauslain nojalla. Elinkeinotoiminnassa vahingonkorvaustilanteisiin on mahdollista varautua esim. vastuuvakuutuksin.

10.5 Kuluttajaviranomaisten toimivalta jätehuollon palveluissa

Kunnan järjestämä jätehuolto ja sen lakisääteisesti järjestämät jätehuoltopalvelut eivät kuulu kuluttajaviranomaisten toimivaltaan. Kuluttajaviranomaisten toimivaltaan kuuluvat sellaiset jätehuollon palvelut, joista kuluttaja tekee yksityisoikeudellisen sopimuksen yrityksen kanssa. Tällainen sopimus on esimerkiksi kiinteistön haltijan tekemä jätteenkuljetusta koskeva sopimus sekalaisen yhdyskuntajätteen tai saostus- tai umpisäiliölietteen tyhjennyksestä.

Kuluttajana pidetään luonnollista henkilöä, joka hankkii jätehuoltopalvelun muuhun tarkoitukseen kuin elinkeinotoimintaansa varten. Myös maatalousyrittäjien yksityiseltä jätehuoltoyritykseltä tilaamat jätehuoltopalvelut asumisessa syntyvälle sekalaiselle yhdyskuntajätteelle tai saostus- ja umpisäiliölietteelle ovat kuluttajaviranomaisen toimivaltaan kuuluvia palveluita.

Riitatilanteissa kuluttajaneuvonta ([Kuluttajaneuvonta – Kilpailu- ja kuluttajavirasto \(kkv.fi\)](http://www.kkv.fi)) antaa kuluttajille opastusta ja tarvittaessa sovitteluapua. Kuluttaja voi myös pyytää kuluttajariitalautakunnalta (www.kuluttajariita.fi) ratkaisusuositusta esimerkiksi tilanteissa, joissa selvittävänä on:

- kuluttajan oikeus hinnanalennukseen jätehuollon palvelussa olleen virheen johdosta; yritys on esimerkiksi laiminlyönyt jäteastioiden tyhjentämisen sopimuksen mukaisella tavalla tai se ei ole muutoin noudattanut osapuolten välistä sopimusta tai kunnan jätehuoltomääräyksiä,
- yrityksen laskutuksessa tai laskujen perinnässä olleet virheet tai hyvän perintätavan vastaiset menettelyt; kuluttajalta veloittettava tyhjennysmaksu on esimerkiksi virheellinen tai kuluttajalta laskutetaan jätehuollon palvelusta sellaisia maksuja, jotka eivät perustu osapuolten väliseen sopimukseen.

Kilpailu- ja kuluttajavirastossa toimivan kuluttaja-asiamiehen (<http://www.kkv.fi/Tietoa-KKVsta/kuluttaja-asiamies/>) tehtävänä on mm. valvoa kuluttajasopimuksissa käytettävien sopimusehtojen sekä kuluttajiin kohdistuvan markkinoinnin lainmukaisuutta. Kuluttajansuojalain mukaan sopimuksissa ei saa käyttää hinta ja muut seikat huomioon ottaen kuluttajien kannalta kohtuuttomia sopimusehtoja. Pakottavan lainsäädännön, kuten jätelain, vastaiset sopimusehdot ovat kohtuuttomia samoin kuin ehdot, jotka poikkeavat kuluttajansuojalain yleisistä palveluja koskevista oikeusperiaatteista⁴⁹. Kuluttaja-asiamies voi arvioida sekä jätehuollon palveluja tarjoavan elinkeinonharjoittajan että alan toimialajärjestön toimesta laadittuja sopimusehtoja, myös vakioehtoja kuten yleisiä toimitusehtoja.

Kunnan järjestämä jätteenkuljetus jää kuluttajaviranomaisten toimivallan ulkopuolelle. Kiinteistön haltija ei tällöin itse tee sopimusta jätteenkuljetuksesta suoraan jätteenkuljetusurakoitsijan kanssa. Jos kunnan hankkimassa kuljetuspalvelussa on jätelain 86 §:ssä tarkoitettu virhe, kiinteistön haltijan riita-asia käsitellään hallintoriitana hallinto-oikeudessa.

Kuluttajaviranomaisten toimivaltaan ei kuulu kiinteistön haltijoilta laskutettava taksaan perustuva kunnan jätemaksu, mukaan lukien perusmaksu. Myös jätemaksun kohtuullistaminen tai vaatimus maksun perimättä jättämisestä jäävät kuluttajaviranomaisten toimivallan ulkopuolelle.

Perintälain (513/1999) noudattamisen valvonnan osalta kuluttaja-asiamiehen toimivalta on laajempi. Kuluttaja-asiamies valvoo sekä kunnan jätemaksujen että yksityisoikeudellisten jätemaksujen perintää kuluttajilta.

⁴⁹ Ks. esim. Kilpailu- ja kuluttajaviraston linjaukset Yrittäjä & Sopimusehtojen laatiminen <https://www.kkv.fi/kuluttaja-asiat/tietoa-ja-ohjeita-yrityksille/kuluttaja-asiamiehen-linjaukset/sopimusehtojen-laatiminen/> ja Yrittäjä & Sopimusehtojen muuttaminen <https://www.kkv.fi/kuluttaja-asiat/tietoa-ja-ohjeita-yrityksille/kuluttaja-asiamiehen-linjaukset/sopimusehtojen-muutokset/>

11 Kunnan jätehuoltomääräykset ja neuvonta

11.1 Kunnan jätehuoltomääräysten sisältö

Kunta voi jätelain 91 §:n mukaan antaa jätelain täytäntöön panemiseksi tarpeellisia paikallista olosuhteista johtuvia, kuntaa tai sen osaa koskevia yleisiä määräyksiä. Jätehuoltomääräykset, kuten muutkin kunnan antamat määräykset, ovat lainsäädäntöä tarkentavia määräyksiä eivätkä ne saa olla ristiriidassa jätelainsäädännön kanssa. Mahdollisissa ristiriitatilanteissa lain säännökset menevät jätehuoltomääräyksen edelle.

Kunnan määräysvalta koskee ensisijaisesti kunnan jätehuollon järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvia jätteitä, jotka määritellään jätelain 32 §:ssä. Jätehuoltomääräyksiä voidaan tietyin edellytyksin antaa myös kunnan jätehuollon järjestämisvelvollisuuden piiriin kuulumattomasta jätteestä, kuten tuottajavastuun piiriin kuuluvista jätteistä ja elinkeinotoiminnan jätteestä sekä roskaantumisen ehkäisemisestä.

Kunnan järjestämisvastuulle kuuluvien jätteiden osalta jätehuoltomääräykset voivat koskea jätehuollon operatiivista järjestämistä (keräys, lajittelu, säilytys, kuljetus, hyödyntäminen ja loppukäsittely), toimenpiteitä syntyvän jätemäärän vähentämiseksi, jätteistä ja jätehuollosta aiheutuvien terveys- ja ympäristöhaittojen estämistä, jätteiden lajittelua syntypaikalla sekä jätteiden keräyksen, kuljettamisen ja käsittelyn järjestämistä (vastaanottoaikan järjestäminen kiinteistöllä ja toimittaminen alueelliseen vastaanottoaikaan). Jätehuoltomääräykset voivat koskea myös jätehuoltoon liittyviä teknisiä vaatimuksia, kuten jäteastioiden tai jätteiden kuljettamiseen käytettävän kaluston laatua ja sallittuja kiinteistön jäteastioiden tyhjennysaikoja.

Jätelain mukaan jätteen omatoiminen käsittely ei ole sallittua, jos sitä ei erikseen mahdollisteta kunnan jätehuoltomääräyksissä (tai ympäristönsuojelumääräyksissä). Jätehuoltomääräyksissä voidaan sallia pienimuotoinen jätteiden omatoiminen käsittely kiinteistöllä tai muuttaman toisiaan lähellä sijaitsevan kiinteistön yhteisesti toteuttama omatoiminen pienimuotoinen biojätteen, jätevesilietteen tai siihen rinnastettavan muun jätteen käsittely. Tavallisimpia tällaisia toimintoja ovat kiinteistökohtaisissa jätevesijärjestelmissä syntyvien jätteiden käsittely sekä biojätteen tai puutarhajätteen kompostointi. Jätehuoltomääräyksiä voidaan antaa myös muun kuin kunnan vastuulle kuuluvan saostus- ja umpisäiliölietteen pienimuotoisesta käsittelystä sen syntypaikalla (luku 7.3). Määräyksiä ei voida antaa ympäristölupaa tai ympäristönsuojelulaissa tarkoitettua rekisteröinti-ilmoitusta edellyttävästä jätteen käsittelystä.

Jätehuoltomääräyksillä voidaan jätelain 91.3 §:n mukaisesti määrätä kunnan järjestämisvastuulle kuuluvien jätteiden osalta kiinteistöittäisestä erilliskeräyksestä jäteasetuksessa säädettyä laajempaan tai suppeampaan erilliskeräykseen. Erilliskeräysvelvoitteita ja niistä poikkeamisen edellytyksiä käsitellään tarkemmin edellä luvussa 5.4.

Lisäksi jätehuoltomääräyksissä on tarpeen määrätä viranomainen, joka hakemuksesta myöntää poikkeamisluvan kunnallisista jätehuoltomääräyksistä (91.4 §). Poikkeus voidaan myöntää vain perustellusta, erityisestä syystä ja siitä tulee tehdä erillinen hallintolain mukainen päätös. Poikkeuksen myöntävä viranomainen voi olla esimerkiksi jätehuoltoviranomainen tai kunnan ympäristönsuojeluviranomainen.

Tuottajavastuun piiriin kuuluvista jätteistä, siltä osin kuin ne syntyvät kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvissa toiminnoissa (jätelain 32 §), kunta voi antaa jätehuoltomääräyksiä, jotka koskevat esimerkiksi käytöstä poistetun tuotteen keräystä, lajittelua, säilyttämistä sekä kuljetusta tuottajan järjestämään vastaanottoon. Mahdollisuus jätehuoltomääräysten antamiseen on tarpeellista, koska kunta voi osana järjestämäänsä lakisääteistä jätehuoltoa täydentää käytöstä poistettujen tuotteiden vastaanottoa siltä osin kuin tuottaja ei sitä itse järjestä. Kunnan tulee tarpeen mukaan neuvotella jätehuoltomääräyksistä asianomaisen

tuottajayhteisön kanssa. Kunnan jätehuoltomääräykset eivät esimerkiksi voi koskea laissa tai sen nojalla säädetyn tuottajan jätehuoltovastuun laajuutta, kuten tuottajan velvollisuudeksi säädettyjen käytöstä poistettujen tuotteiden vastaanottoaikkojen määrää.

Kunta voi antaa tarvittavia lajitteluvälitteitä ja keräysjärjestelyjä koskevia määräyksiä kuntien ja tuottajien yhteistoiminnassa järjestämän pakkausjätteen erilliskeräyksestä kiinteistöltä (jätelain 49 a §, luku 6.8).

Kunnan jätehuollon järjestämisvelvollisuuden piiriin kuulumattomasta jätteestä, kuten elinkeinotoiminnan jätteestä, kunnan määräysvalta ulottuu ainoastaan kiinteistöllä tai alueellisilla vastaanottoaikkoilla tapahtuvaan jätteen keräystä, vastaanottoa ja kuljetusta koskeviin käytännön järjestelyihin ja teknisiin vaatimuksiin, jotka ovat tarpeen jätteen hallitsemattoman käsittelyn ehkäisemiseksi sekä terveyden ja ympäristön suojelemiseksi. Määräyksiä voidaan antaa esimerkiksi jäteastioiden sijoittamisesta sekä jäteastioiden vähimmäistyhjennysväleistä, jos tähän on erityiset perusteet terveyden ja ympäristön suojelemiseksi. Määräyksiä ei voida antaa esimerkiksi jätteiden erilliskeräyksestä, joka tulee toteuttaa jäteasetuksen mukaisesti, eikä siitä, minne elinkeinotoiminnan jätteet tulee toimittaa.

Roskaantumisen ehkäisemiseksi kunta voi antaa jätelakia tarkentavia jätehuoltomääräyksiä esimerkiksi yleisötilaisuuksien järjestämisestä. Jätelain 76 §:n mukaan maantien, yksityisen tien, radan tai sataman pitäjän, virkistykseen yleisesti käytettäväksi tarkoitetun alueen haltijan, ulkoilu- tai moottorikelkkareitin pitäjän taikka yleisötilaisuuden järjestäjän on järjestettävä roskaantumisen ehkäisemiseksi alueella riittävä jätteen keräys ja muut jätehuollon palvelut. Jätelain 8 luvussa säädetään myös roskaamiskiellosta ja roskaantuneen alueen siistimisestä.

11.2 Kunnan jätehuoltomääräysten valmistelu ja hyväksyminen

Kunnan jätehuoltomääräykset valmistelee ja antaa jätelain 23 §:ssä tarkoitettu kunnan jätehuoltoviranomainen.

Jätehuoltomääräyksiä valmisteltaessa on varmistettava niiden loogisuus ja ristiriidattomuus asiaa koskevan lainsäädännön sekä aluetta koskevien muiden kunnallisten sääntöjen (kunnan ympäristönsuojelumääräykset, rakennusjärjestys, terveydensuojelujärjestys) kanssa. Määräysten laatimisessa on noudatettava hallinnon yleisiä periaatteita, kuten tarkoitussidonnaisuuden ja suhteellisuuden periaatetta.

Määräykset on laadittava tiiviissä yhteistyössä alueen muiden asianomaisten viranomaisten (esim. kunnan ympäristönsuojeluviranomainen, terveydensuojeluviranomainen, rakennusvalvontaviranomainen, ELY-keskus) kanssa. Valmisteluprosessiin on suositeltavaa ottaa mukaan edustajat kaikista jätehuoltomääräysten soveltamisalueen kunnista. Yhteistyö jätehuollon lakisääteisiä palvelutehtäviä hoitavan kunnallisen jätelaitoksen tai muun tahon kanssa on välttämätöntä, jotta kyseisten tahojen asiantuntemus jätehuollon käytännön toteutuksesta tulee otetuksi asianmukaisesti huomioon jätehuoltomääräysten valmistelussa. Vastaavasti on suositeltavaa osallistaa valmisteluprosessiin tarpeen mukaan myös alueen muita keskeisiä toimijoita (esim. kuntalaisia ja yrityksiä edustavat paikallisyhdistykset, jätehuoltoalan yritykset sekä tuottajavastuukysymysten osalta tuottajat)

Jätehuoltomääräysten valmisteluvaiheen jälkeen kunnan tai kunnan jätehuoltoviranomaisen on ennen niiden hyväksymistä ja antamista varattava alueen ELY-keskukselle, alueellisesti järjestetyn jätehuollon yhteistoimintakunnille sekä tarvittaessa muille viranomaisille tilaisuus lausunnon antamiseen. Jos jätehuoltomääräykset sisältävät asetuksessa säädettyjä erilliskeräysvaatimuksia suppeammista määräyksistä, ELY-keskuksen tulee erityisesti lausunnoissaan kiinnittää huomiota jätelaissa säädettyjen poikkeusperusteiden täyttymisen arviointiin.

Lisäksi on noudatettava hallintolain 41 §:n määräyksiä vaikuttamismahdollisuuksien varaamisesta asian merkityksen ja laajuuden kannalta sopivalla tavalla. Kokonaan uusien tai uudenlaisten jätehuoltomääräysten ja sisällöltään merkittävien jätehuoltomääräysten muutoksen valmistelua voidaan pitää hallintolain 41 §:ssä tarkoitettuna asiana. Sen mukaan henkilöille, joiden elinympäristöön, työntekoon tai muihin oloihin asialla voi olla huomattava vaikutus, on varattava mahdollisuus saada tietoja asian käsittelyn lähtökohdista ja tavoitteista sekä lausua mielipiteensä asiasta. Käytännössä vaikuttamismahdollisuuden varaaminen jätehuoltomääräysten valmistelusta edellyttää tehokasta tiedottamista esimerkiksi yleisin tiedottein, mitä voidaan täydentää tiedotus- ja keskustelutilaisuuksilla ja lehti-ilmoituksilla. Kohdennettu tiedottaminen saattaa olla tarpeen muun muassa asukasyhdistyksille ja jätteenkuljetusyrityksille. Jätehuoltomääräysten hyväksyminen annetaan tiedoksi laittamalla päätöstä koskeva pöytäkirja nähtäville kuntalain 140 §:n mukaisesti. Päätökseen haetaan muutosta kunnallisvalituksella 30 päivän sisällä tiedoksisaamisesta ilman oikaisuvaatimusta. Valitusoikeus on kunnan jäsenellä (ja asianosaisella) sekä yhteisen jätehuoltoviranomaisen päätökseen myös kaikilla jätehuoltoviranomaisessa mukana olevilla kunnilla ja niiden jäsenillä. Jätehuoltomääräykset voivat tulla voimaan valituksesta huolimatta.

Kunnan on lisäksi tiedotettava hyväksytyistä jätehuoltomääräyksistä yleisesti, kuten kunnalliset ilmoitukset kunnassa julkaistaan. Tämä tiedottaminen ei vaikuta valitusajan alkamiseen.

Suomen Kuntaliitto on julkaissut jätehuoltomääräysten laatimisesta vuonna 2022 päivitetyn oppaan ”Jätehuoltomääräysten laatiminen – opas kunnallisten jätehuoltomääräysten valmistelijoille ja päättäjille” (<https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2022/2151-jatehuoltomaaraysten-laatiminen>).

11.3 Jäteneuvonta

Kunnan on jätelain 93 §:n mukaan järjestettävä neuvontaa, tiedotusta ja valistusta kunnan vastuulla olevasta jätteestä. Neuvontaa, tiedotusta ja valistusta on annettava sekä jätehuollon käytännön järjestämiseen liittyvistä kysymyksistä että jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämisestä. Kunnan velvollisuus rajautuu asumisessa syntyviin jätteisiin sekä jätelain 32 §:ssä tarkoitettuun toiminnassa syntyviin yhdyskuntajätteisiin. Neuvontaa, tiedotusta ja valistusta on annettava myös lajittelun tehostamiseksi, erilliskeräyksen lisäämiseksi ja mainitussa toiminnassa syntyvän roskaantumisen ehkäisemiseksi. Neuvonnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota elintarvikkejätteen määrän vähentämiseen. Käytännössä tehtävä tarkoittaa esimerkiksi esitteiden, tiedotteiden ja valistusmateriaalin valmistamista ja jakelua, verkkosivustojen ylläpitämistä tai erilaisten kampanjoiden ja neuvontatilaisuuksien järjestämistä sekä puhelinneuvontaa.

Neuvontaa ja tiedotusta on tarpeen antaa erityisesti jätteen lajitteluvälvoitteista ja –ohjeista, jätteen keräys- ja vastaanottojärjestelyistä, kompostoinnista sekä muutoin kiinteistön jätehuollon järjestämisestä jätelain ja kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti. Yleistä valistusta tulisi antaa esimerkiksi jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämisen sekä uudelleenkäytön, kierrätyksen ja hyödyntämisen merkityksestä ja näin motivoida kuntalaisia etusijajärjestyksen mukaisiin jätehuoltokäytäntöihin. Yhdyskuntajätteen kierrätystä voidaan kustannustehokkaimmin lisätä asukkaiden ja muiden jätteen haltijoiden lajitteluaktiivisuutta parantamalla, mitä voidaan tehokkaasti edistää jäteneuvonnalla. Yksityiskohtainen teknisluonteinen neuvonta esimerkiksi saostus- ja umpisäiliölietteiden omatoimisesta käsittelystä kiinteistöllä ei kuitenkaan kuulu jätelaissa tarkoitettua neuvontavelvollisuuden piiriin. Neuvontaa näistä asioista antavat toimialallaan kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja rakennusvalvontaviranomainen.

Neuvonta- ja tiedottamisvelvollisuus tuottajavastuun piiriin kuuluvista, jätelain 32 §:ssä mainituissa toiminnoissa syntyvistä käytöstä poistetuista tuotteista kuuluu jätelain mukaan sekä

tuottajille että kunnalle. Kuntien ja pakkaustuottajien on yhteistoiminnassa järjestettävä riittävästi neuvontaa ja tiedotusta pakkausjätteen lajittelun tehostamiseksi kiinteistöllä. Tuottajan on jätelain 51§:n mukaan tiedotettava käytöstä poistettujen tuotteiden vastaanottoaikkojen sijainnista ja aukioloajoista, niissä vastaanotettavista jätteistä sekä muista vastaanoton toimivuuden kannalta tarpeellisista asioista. Tiedottamisvelvollisuutta on täsmennetty kutakin tuoteryhmää koskevilla valtioneuvoston asetuksilla. Käytännössä kunnan neuvonta on tarpeen ensisijaisesti asumisessa syntyvien käytöstä poistettujen tuotteiden lajitteluohjeista sekä keräys- ja vastaanottojärjestelyistä. Tältä osin käytöstä poistettujen tuotteiden jätehuoltoa koskeva neuvonta, tiedotus ja valistus on järjestettävä tarpeellisessa yhteistyössä tuottajan tai tätä edustavan tuottajayhteisön ja kunnan kesken.

Kunta voi siirtää neuvonnan omistamansa jätelaitoksen tehtäväksi tai hankkia tarvittavat palvelut kilpailutuksen perusteella yksityisiltä yrittäjiltä tai yhteisöiltä. Kunta voi kattaa neuvonnasta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset kunnan jätemaksulla. Kunta tai kunnan jätelaitos voi antaa neuvontaa myös jätelain 33 §:ssä tarkoitetusta TSV-palvelusta ja siihen liittyvistä sisällöllisistä kysymyksistä (kts. luku 3.3). TSV-palveluun liittyvä neuvonta katetaan TSV-palvelusta perittävillä jätemaksuilla.

Muun kuin kunnan tai tuottajan vastuulla olevaa yhdyskuntajätettä koskevan neuvonnan järjestämiselle ei ole säädetty nimenomaista vastuutahoa. Jätehuoltopalvelua tarjoavien yritysten voidaan kuitenkin olettaa huolehtivan asianmukaisen jäteneuvonnan antamisesta asiakkailleen osana palvelujensa markkinointia. Lisäksi ELY-keskuksilla on jätelain 93 §:n mukaan velvollisuus edistää jätelain 12.1 §:ssä tuotannon harjoittajille sekä tuotteen valmistajalle ja maahantuojalle säädetyn selvilläolovelvollisuuden toteutumista. Käytännössä tätä velvollisuutta toteutetaan erityisesti ympäristölupavalvonnan yhteydessä.